

**TIETOON JA OSAAMISEEN PERUSTUVAA,
HYVINVOINNIN EDELLYTYKSIIN VAIKUTTAVAA,
ONGELMIA EHKÄISEVÄÄ JA
LASTA SEKÄ PERHETTÄ AUTTAVAA LASTENSUOJELUA**

**KEMPELEEN KUNNAN
LASTENSUOJELUN SUUNNITELMA
VUOSILLE 2010 - 2013**

	2
SISÄLLYS	
1 LASTENSUOJELUN SUUNNITELMAN VALMISTELUN LÄHTÖKOHDAT	3
1.1 Valmistelun seudullisuus	3
1.2 Suunnitelman tavoitteet ja sisältö	4
1.3 Suunnitelman aineistot ja valmisteluprosessi	6
2 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI JA KASVUYMPÄRISTÖ: NYKYTILAN- TEEN JA MUUTOKSEN ARVIOINTIA TILASTOJEN VALOSSA	8
2.1 Tarkastelukehys	8
2.2 Hyvinvointi ja kasvuolosuhteet tilastojen ja paikallisten tulkintojen valos- sa: Väestökehitys, sosio-ekonomiset piirteet ja kasvuympäristö	8
2.3 Lastensuojelun tarve kunnassa	16
2.4 Johtopäätökset kehityksen suunnasta	18
3 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN JA ONGELMIEN EHKÄISEMINEN: NYKYTILANNE JA KEHITTÄMISTARPEET	21
3.1 Tarkastelukehys	21
3.2 Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen	22
3.3 Ehkäisevä lastensuojelu	24
3.4 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu	26
3.5 Henkilöstöresurssit	29
3.6 Johtopäätökset kehittämisen tarpeista	31
4 LASTENSUOJELUN STRATEGIA: TIEToon JA OSAAMISEEN PERUSTUVAA, HYVINVOINNIN EDELLYTYKSIIN VAIKUTTAVAA, ONGELMIA EHKÄISE- VÄÄ JA LASTA JA PERHETTÄ AUTTAVAA LASTENSUOJELUA	34
4.1 Tarkastelukehys	34
4.2 Lastensuojelun arvot ja visio sekä strategian sisältöalueet ja toimeenpano	35
4.3 Yhteistyö lastensuojelun järjestämisessä	39
4.4 Suositukset seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpanosta	40
5 LASTENSUOJELUN SEURANTA- JA ARVIOINTIJÄRJESTELMÄ	41
LÄHTEET	42
LIITTEET	43
21	

1. LASTENSUOJELUN SUUNNITELMAN VALMISTELUN LÄHTÖKOHDAT

1.1 Suunnitelman valmistelun seudullisuus

Oulun seudun kuntien lastensuojelun suunnitelmien valmistelu toteutettiin seudullisena työprosessina, jossa seudun yhdelletoista kunnalle tuotettiin lain¹ edellyttämät lastensuojelun suunnitelmat. Valmisteluprosessin johtamisesta ja suunnitelmien kirjoittamisesta on vastannut Oulun seudun lastensuojelun kehittämissyksikkö yhteistyössä Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Pohjois-Pohjanmaan toimintayksikön kanssa². Kunnat ovat olleet tiiviisti mukana valmistelussa nimeämiensä yhdyshenkilöiden ja poikkihallinnollisten työryhmien kautta. Valmisteluprosessi käynnistettiin vuoden 2009 helmikuussa ja suunnitelmat luovutettiin kunnille loka-marraskuussa.

Kun kuntakohtaisten lastensuojelun suunnitelmien seudullisesta valmistelusta päätettiin vuoden 2009 vaihteessa, olivat Oulun seutua koskevat Paras -hankkeen mukaiset linjat ratkaisuvaiheessa kunnissa. Kuntien päätökset eivät johtaneet koko seutua kattavan yhteistoiminta-alueen muodostamiseen toisin kuin selvityksessä³ esitettiin. Kuntien tekemien päätösten pohjalta Oulun seudun tulevista rakenteista on tässä vaiheessa todettavissa: 1) Yli-Iin ja Oulun kuntaliitos toteutuu vuoden 2013 alusta, 2) Selvitys Haukiputaan, Kiimingin, Muhoksen, Oulun ja Oulunsalon monikuntaliitoksesta toteutetaan vuosina 2009 – 2010, 3) Hailuodon, Kempeleen, Limingan, Lumijoen, Muhoksen, Oulunsalon ja Tyrnävän kunnat ovat solmineet aiesopimuksen yhteistoiminta-alueen muodostamisesta ja sitä edellyttävä selvitystyö tehdään vuosina 2009 – 2010. Murrosvaihe, jonka aikana lopulliset PARAS -hankkeen mukaiset yhteistoiminta-alueita ja mahdollisia kuntaliitoksia koskevat ratkaisut muotoutuvat Oulun seudulla, kestää ainakin lähimmät pari vuotta. Rakenteiden luomista seuraa palvelujen sisällöllisen uudistamisen vaihe, jonka keskeiseksi voidaan arvioida 5 -10 vuotta muutoksen syvyydestä riippuen.

Lastensuojelun järjestämisen ja sitä suuntaavan kuntakohtaisen suunnitelman näkökulmasta seudulla käynnissä olevalla rakenteellisella murroksella on merkitystä. Lastensuojelun ilmiöt ja tarpeet ylittävät kuntarajat sekä yhden kunnan tai yhteistoiminta-alueen voimavarat. Laajaa yhteistyötä edellyttävistä tekijöistä keskeisimpiä ovat valmisteilla oleva sosiaali- ja terveydenhuoltoalueiden määrittely⁴ sekä uuden lastensuojelulain viranomaistoimintaan kohdistuvat velvoitteet. Lisäksi Oulun seutua valtakunnallisesti profiloiva lapsiväestön määrän erittäin voimakas kasvu lisääntyvine palvelutarpeineen lähes kaikissa seudun kunnissa, lastensuojelun henkilöstön saatavuus, pätevyys, pysyvyys ja osaaminen sekä ajantasaiseen tietoon perustuva lastensuojelun kehittäminen ovat haasteita kaikille seudun kunnille. Seudullisen yhteistyön välttämättömyys lastensuojelussa tulisikin nähdä erityisenä kysymyksenä suhteessa Oulun seudun kunta- ja palvelurakenteita koskeviin lähiajan ratkaisuihin.

Lastensuojelun suunnitelman valmistelussa kuntakohtaisuus ja seudullisuus ovat muodostaneet sisällöllisesti hedelmällisen, toisiinsa integroituvan kokonaisuuden. Tämä kaksisitasoisuus näkyy myös lopullisissa kuntien lastensuojelun suunnitelmissa. Erityisesti las-

¹ Lastensuojelulain (L417/2007)12§

² Valmisteluprosessin vastuullisena johtajana on toiminut sosiaaliryhmien kehittämisspäällikkö Arja Honkakoski vastaten kokomaisuuden ohella lukujen 1, 4 ja 5 sekä osittain lukujen 2 (erityisesti 2.1 ja 2.4) ja 3 (erityisesti 3.1 ja 3.6) kirjoittamisesta. Tutkija Petri Vuorijärvi on vastannut tilastollisen aineiston analysoinnista ja pääasiassa luvun 2 kirjoittamisesta. Lisäksi hän on koostanut toisen fokusryhmäkeskustelu kuntakohtaiset aineistot. Tutkija Anna Kylmäluoma on valmistellut pääosin luvussa 3 esitetyt arvioinnit kuntien lastensuojelun nykytilanteesta kuntien tuottamien aineistojen pohjalta. Lisäksi hän on koostanut ensimmäisen fokusryhmäkeskustelun kuntakohtaiset aineistot. Kehittäjä-sosiaaliryhmäjohtajat Tuula Kivistö-Pyhtilä ja Mirva Makkonen ovat koonneet luvun 4.2 strategiaosion kuntien esitysten pohjalta ja kommentoineet luvun 3.1 arviointimetodia.

³ Oulun seudun sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteistoiminta - alueselvityshanke. Yhteistoimintaraportti 2008.

⁴ Sosiaali- ja terveysministeri Risikon esitys 40 – 60 sosiaali- ja terveydenhuoltoalueen muodostamisesta maahan on osa käynnissä olevaa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, kehittämistä ja valvontaa koskevan lainsäädännön valmistelua.

tensuojelun tiedontuotantoa, seuranta- ja arviointijärjestelmää sekä osaamisen kehittämistä koskevat tavoitteet edellyttävät laajaa kuntien välistä yhteistyötä. Kuntien yhteistyö suunnitelman seututason tavoitteiden toteuttamisessa on välttämätöntä, joskin haasteellista kunta- ja palvelurakenteiden uudelleen muotoutumisen vaiheessa.

1.2 Suunnitelman tavoitteet ja sisältö

Lastensuojelun suunnitelma on uusi lakisääteinen väline, jonka keskeisenä tavoitteena on luoda kuntaan vakiintunut toimintatapa lastensuojelun suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä varten. Velvoite sisältyy vuoden 2008 alusta voimaan tulleeseen uuteen lastensuojelulakiin⁵. Sen mukaan kunnan on yksin tai yhdessä muiden kuntien kanssa laadittava suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Lain uudistuksen tarkoituksena on varmistaa lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvän toiminnan suunnitelmallisuus, tavoitteellisuus, pitkäjänteisyys ja yhteistyö eri toimijoiden välillä.

Lastensuojelun tehtävä on ymmärretty tässä suunnitelmassa lain tarkoittamassa laajassa merkityksessä (ks. Kuvio 1) sisältäen: 1) kunnassa asuvien lasten kasvuolojen kehittämisen sekä ongelmien vähentämisen ja ehkäisemisen, 2) lasten vanhempien ja muiden lasten kasvatuksesta huolehtivien tukemisen sekä ehkäisevän lastensuojelun ja 3) lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun järjestämisen. Kunnan on siis huolehdittava yleisistä

Kuvio 1. Lastensuojelunlain mukaiset lastensuojelun perustehtävät kunnassa

lapsiperheiden hyvinvoinnin edellytyksistä ja siitä, että ehkäisevää ja lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisena kuin kunnassa esiintyvä tarve eri vuorokauden aikoina edellyttää. Ehkäisevää lastensuojelua on myös

⁵ LsL 417/ 2007, 12 §

kunnan muiden palvelujen piirissä annettava erityinen tuki, silloin kun lapsi ei ole lastensuojelun asiakkaana. Lisäksi lastensuojelun on oltava laadultaan sellaista, että se takaa lastensuojelun tarpeessa oleville lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen heidän tarvitsemansa avun ja tuen.

Lastensuojelulain uudistus korostaa kunnan ja kunnan eri toimialojen yhteistä vastuuta sekä rakenteellisen että yksilökohtaisen lastensuojelun toteuttamisesta. Rakenteellinen näkökulma tarkoittaa kunnassa asuvien lasten ja nuorten kasvuolojen kehittämistä sekä ongelmien ehkäisemistä ja vähentämistä. Keskeisimmät kunnan käytössä olevat keinot kasvuoloihin vaikuttamisessa ovat yhdyskuntasuunnittelu sekä lasten, nuorten ja perheiden palvelut. Lapsen, nuoren ja perheiden arjen näkökulman huomioon ottamisella yhdyskuntasuunnittelussa, mukaan lukien liikenne-, leikkialue-, piha- ja rakennussuunnittelu, on mahdollista luoda toimivia, turvallisia, virikkeellisiä ja viihtyisiä kasvuympäristöjä.

Lapsiperheiden palveluista huolehtiminen on kenties tärkein paikallisen lapsipolitiikan ja samalla ehkäisevän lastensuojelun väline, jonka vaikutukset ovat laaja-alaisia ja kauaskantoisia. Rakenteellinen näkökulma liittyy näiden palveluiden universaaliin periaatteeseen, jonka mukaan palvelut ovat tarkoitettu koko väestölle. Päivähoito ja koulu muodostavat keskeisiä huolenpidon, kasvun ja oppimisen yhteisöjä. Vapaa-ajan toiminnot liikunta-, nuorisotyö- ja kulttuuripalveluineen ovat tärkeitä lasten ja nuorten kasvun ja kehityksen sekä sosiaalisen osallisuuden vahvistumisessa. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut tukevat lapsen, nuoren ja perheen arkea. Ne vastaavat laajasti perheiden hyvinvoinnin tarpeisiin ja estävät ongelmien syntymistä ja pahenemista. Lasten, nuorten ja perheiden palvelujen riittävyys ja toimivuus ovat perustellusti avainasemassa. Palveluiden turvaaminen taloudellisesti vaikeinakin aikoina tulisi nähdä sosiaalisena investointina, joka tukee perheiden hyvinvointia ja selviytymistä, vahvistaa kunnan sosiaalista eheyttä ja vähentää sosiaalisten ongelmien inhimillisiä ja yhteiskunnallisia kustannuksia.

Edellä kuvattu lastensuojelun perustehtävän laajuus haastaa kunnan eri toimialat yhteistyöhön lastensuojelun toteuttamisessa. Myös lastensuojelun suunnitelman laadinta, siitä päättäminen ja sen toteuttaminen ovat kunnan eri toimijoiden yhteisellä vastuulla. Suunnitelma suuntaa vastuun- ja työnjakoa toiminnan eri tasoilla seuraavasti⁶:

- 1) *Lapsi- ja perhepolitiikan tasolla* päättäjät määrittelevät kunnan lapsi- ja lastensuojelupolitiikan strategiset linjaukset ja keskeisen sisällön sekä varaavat toiminnan ja sen kehittämisen edellyttämät voimavarat.
- 2) *Palvelujärjestelmän tasolla* palveluista vastaavat johtajat varmistavat lasten ja perheiden tarpeiden mukaisesti kehittyvät palvelut ja palvelujen toimivuuden sekä huolehtivat riittävästä asiakastyön tukijärjestelmästä.
- 3) *Asiakkaiden ja asiakastyön tasolla* suunnitelma tukee käytännön asiakastyötä niin, että jokaisen lapsen palveluprosessia voidaan toteuttaa lapsen näkökulmasta ja hänen asiakassuunnitelmassaan määritellyllä tavalla.

Lastensuojelun suunnitelma on sekä strateginen että konkreettinen toimintaohjelma, jonka kunnanvaltuusto hyväksyy neljäksi vuodeksi kerrallaan. Toimeenpanon ja resurssien osalta suunnitelma tarkistetaan vuosittain kunnan talousarvioprosessin yhteydessä.

Lastensuojelun suunnitelman sisältö jäsennettiin Oulun seudun valmisteluprosessissa kaksitasoisesti liitteessä olevassa taulukossa 1 (Liite 1, Taulukko 1). Seututaso kuvaa kaikille kunnille yhteisiä suunnitelman sisältöjä ja kuntataso kuntakohtaisia sisältöjä. Yhteisellä jäsennostavalla oli ja on jatkossa tiettyjä etuja: 1) Lastensuojelun samansisältöinen ja kokonaisvaltainen hahmottaminen lisää kunnissa tietoisuutta lastensuojelun tehtävistä ja vaatimuksista. 2) Lastensuojelun nykytilanteen ja kehittämistarpeiden vertailut seudun kuntien välillä on mahdollista tehdä yhteismitallisin perustein erityisesti seuranta- ja arviointijärjestelmän kehittämisen myötä.

⁶ Ks Rousu, S 2008 Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa. Opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 1. Suunnitelman valmistelu

1.3 Suunnitelman aineistot ja valmisteluprosessi

Ajan tasalla oleva ja kehitystä ennakoiva tieto nousee entistä korostuneempaan asemaan lastensuojelun toteuttamisessa. Tämä on tulkittavissa myös uudessa laissa ilmaistuista vaatimuksista lastensuojelun suunnitelman perustana olevasta tiedosta. Suunnitelman on sisällettävä suunnittelukaudelta tiedot:

- 1) lasten ja nuorten kasvuoloista ja hyvinvoinnin tilasta,
- 2) lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista,
- 3) lastensuojelun tarpeesta kunnassa,
- 4) lastensuojeluun varattavista voimavaroista,
- 5) lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä,
- 6) yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä sekä
- 7) suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta⁷.

Lastensuojelun suunnitelman tiedon tarpeet kohdistuvat karkeasti jaoteltuna kolmeen alueeseen: 1) lasten ja nuorten hyvinvoinnin sisältöön sekä niihin tekijöihin kasvu- ja elinolosuhteissa, joiden arvioidaan tukevan tai estävän hyvinvoinnin toteutumista, 2) lastensuojelun tarpeeseen ja siihen vastaavien palveluiden ja resurssien suhteeseen sekä 3) lastensuojelun kokonaisarviointiin. Ideaalitulanteessa kaikkiin tiedon tarpeisiin vastataan ja eri tiedon lähteet eli tilastoista, asiakastietojärjestelmistä, palvelujen tuottajilta sekä lapsilta, nuorilta ja lapsiperheiltä kerätyt ja analysoidut tiedot ovat mukana. Näin olisi muodostettavissa kokonaiskäsitys lastensuojelun toimintaympäristöstä, lastensuojelun tarvetta aiheuttavista tekijöistä sekä toiminnan kehittämisen suunnasta.

Kuviossa 2 on esitetty, millä aineistoilla tässä lastensuojelun suunnitelmassa tiedon tarpeisiin vastattiin. Suunnitelman tiedon lähteet on kuvattu harmaalla. Valmistelu perustui seuraaviin aineistoihin (Kuvio 2):

- 1) Tilastollinen aineisto, joka sisältää keskeisiä demografisia ja sosio-ekonomisia tekijöitä sekä lastensuojelun tarvetta kuvaavia indikaattoritietoja.⁸
- 2) Kuntakohtaisten fokusryhmäkeskustelujen aineistot:
 - Ensimmäisen keskustelun teemoina olivat: Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilan arviointi ja tulevan kehityksen ennakointi kerätyn tilastoaineiston valossa sekä Lasten ja nuorten kasvuympäristö kunnassa⁹
 - Toisen keskustelun teemana oli Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät ja ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut kunnassa¹⁰. Keskustelua pohjustavina aineistoina olivat
- 3) Kuntakohtaiset palvelukartoitukset¹¹

Lastensuojelun suunnitelmassa käytetyt aineistot syntyivät pääosin yhteistyössä kuntien yhdyshenkilöiden ja poikkihallinnollisten työryhmien sekä suunnitelman valmistelijoiden kanssa. Kuntien yhdyshenkilöt vastasivat palvelukartoituksen ja strategiaesitysten valmistelusta. Aineistojen keruun jäsenyksistä, tilastollisen aineiston kokoamisesta sekä aineistojen analysoinnista ja suunnitelmien kirjoittamisesta vastasivat sosiaalityön kehittämisspääällikkö ja tutkijat. Seudullinen ja kuntakohtainen valmisteluprosessi limittyi toisiinsa vaihteittain etenevässä työskentelyssä. Yhdyshenkilöiden työkokoukset (5) mahdollistivat asiantuntevan vuorovaikutuksen kuntien lastensuojelun ammattilaisten kesken ja rikastivat ymmärrystä lastensuojelun suunnitelman tavoitteista ja sisällöistä. Lastensuojelun strategisten sisältöalueiden määrittelyä käsittelevään työkokoukseen osallistuivat

⁷ LsL 12 §

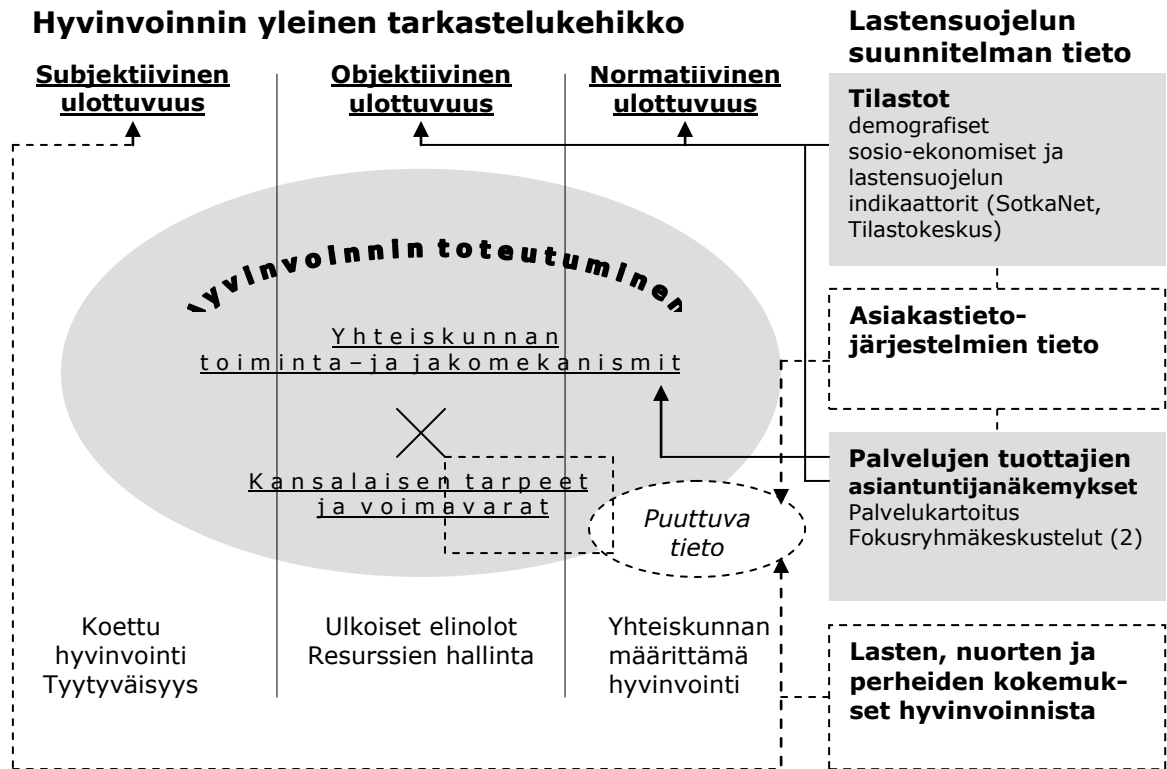
⁸ SotkaNet, Tilastokeskus. Valitut indikaattorit ja niiden sisältämän tiedon analysointi esitellään luvussa 2.

⁹ Ks Fokusryhmäkeskustelu 1 Teemarunko (Liite 2)

¹⁰ Ks Fokusryhmäkeskustelu 2 Teemarunko (Liite 3)

¹¹ Ks Palvelukartoituksen runko (Liite 4)

myös sosiaali- ja terveys-/perusturvajohtajat. Kuntien yhdyshenkilöiden valmistelun tukena toimineilla poikkihallinnollisilla työryhmillä¹² oli tärkeä rooli kunnan sisäisessä keskustelussa. Kunnasta riippuen ryhmät kokoontuivat kahdesta neljään kertaan tuottaen asiantuntijatietoa kunnan lastensuojelun tarpeista, nykytilasta ja kehittämistarpeista.

Kuvio 2. Hyvinvoinnin tarkastelukehikko ja lastensuojelun suunnitelman tieto (Lähde: Kurkinen, J & Vuorijärvi, P & Kinnunen, P 2008; sovellettu lastensuojelun suunnitelmassa tarvittavan tiedon tarkasteluun)

Suunnitelman valmistelua ei ollut aikataulusta johtuen mahdollista toteuttaa tiedontuotannon osalta ihanteellisella tavalla, josta kuvion 2 viittaus *puuttuvaan tietoon* kertoo. Jatkossa on välttämätöntä saada tietoa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista, omista voimavaroista ja sosiaalisen tuen tarpeista sekä palvelujen toimivuudesta heidän itsensä kokemana. Tiedon keruu tulisi toteuttaa säännöllisin väliajoin tehtävällä tutkimuksella. Asiakastietojärjestelmien sisältämän tiedon systemaattinen tutkimuksellinen hyödyntäminen on myös tärkeää ottaa lähiajan tavoitteeksi. Asiakastyöstä kertyvän tiedon hyödyntäminen mahdollistaisi huomion kiinnittämisen yksittäistapauksista yleisemmälle tasolle, kuten lastensuojelua aiheuttavien tekijöiden muutoksiin ja asiakastyön vaikutusten arviointiin.

¹² Pääsääntöisesti kunnan poikkihallinnollisissa työryhmissä olivat edustettuina varhaiskasvatus, opetustoimi (erityisesti oppilashuolto), vapaa-ajan toiminta (nuorisotyö ja liikunta), terveystoimesta lastenneuvola ja koulu-terveydenhuolto sekä lastensuojelun sosiaalityö. Muutamaa kuntaa lukuun ottamatta sosiaali-/ja terveys-/perusturvajohtajat osallistuivat työryhmien työskentelyyn. Joidenkin kuntien työryhmissä oli mukana myös seurakunnan ja poliisitoimen edustajat.

2. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI JA KASVUYMPÄRISTÖ: NYKYTILANTEEN JA MUUTOKSEN ARVIOINTIA TILASTOJEN VALOSSA

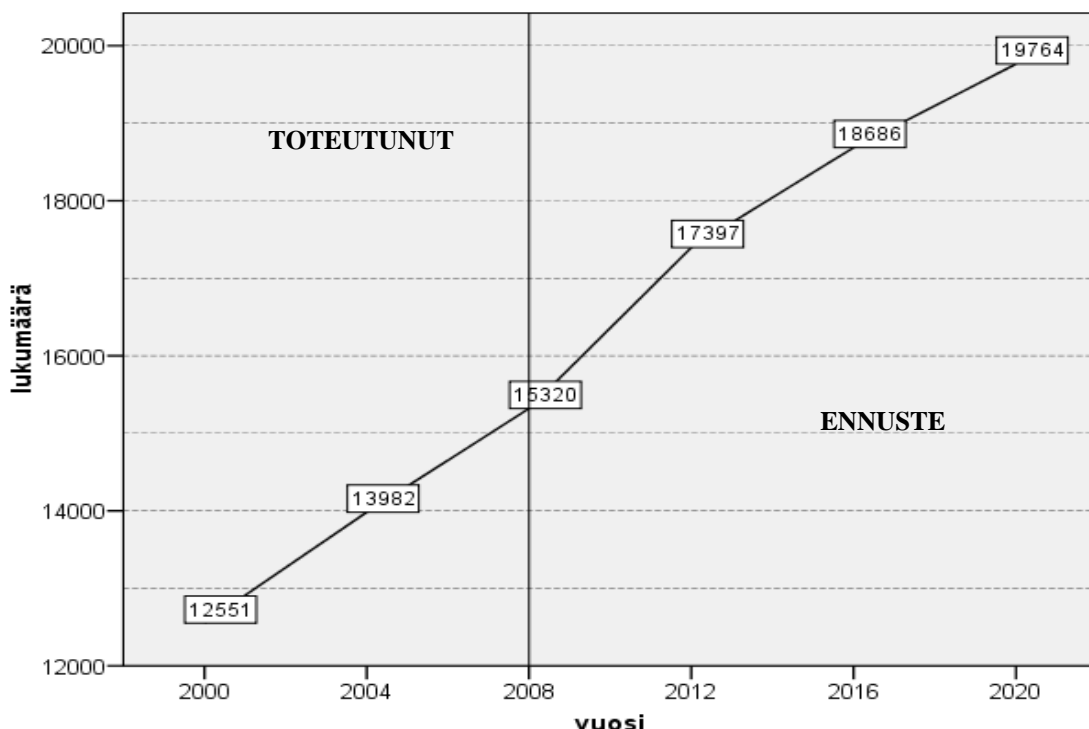
2.1 Tarkastelukehys

Tilastot edustavat yhtä näkökulmaa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tarkastelussa. Tilastollisen tiedon avulla voidaan kuvata väestön hyvinvointiin välillisesti vaikuttavia tekijöitä, kuten väestökehitystä, työttömyyttä, toimeentuloa, asumistasoa, sairauksia ja erilaisia ongelmatilanteita, jotka kasautuessaan mahdollisesti aiheuttavat riskejä hyvinvoinnin toetutumiselle. Tässä suunnitelmassa käytetyt hyvinvointia tai sen vajeita kuvaavat indikaattorit¹³ on esitelty liitteinä olevissa taulukoissa (Liitteet 6 ja 7, taulukot 3 ja 4). Luvussa 2.2 kuvataan kunnan väestökehitystä ja sosio-ekonomisia piirteitä tilastoaineiston ja siitä tehtyjen paikallisten tulkintojen¹⁴ pohjalta. Kunnan luonnehdinta lasten ja nuorten kasvuympäristönä perustuu paikallisten asiantuntijoiden käsityksiin. Luvussa 2.3 on tarkasteltu lastensuojelun tarvetta valittujen indikaattoreiden pohjalta. Kuvaa on täydennetty fokusryhmäkeskustelun aineistolla. Kehityksen suuntaa arvioivat johtopäätökset on koottu lukuun 2.4.

2.2. Hyvinvointi ja kasvuolosuhteet tilastojen ja paikallisten tulkintojen valossa: Väestökehitys, sosioekonomiset piirteet ja kasvuympäristö

Väestökehitys

Kempeleen väestön määrä on kasvanut vajaan kymmenen vuoden ajan tasaisen voimakkaasti. Vuonna 2000 Kempeleen väkiluku oli 12551 ja vuonna 2008 jo 15320 (Kuvio 3).

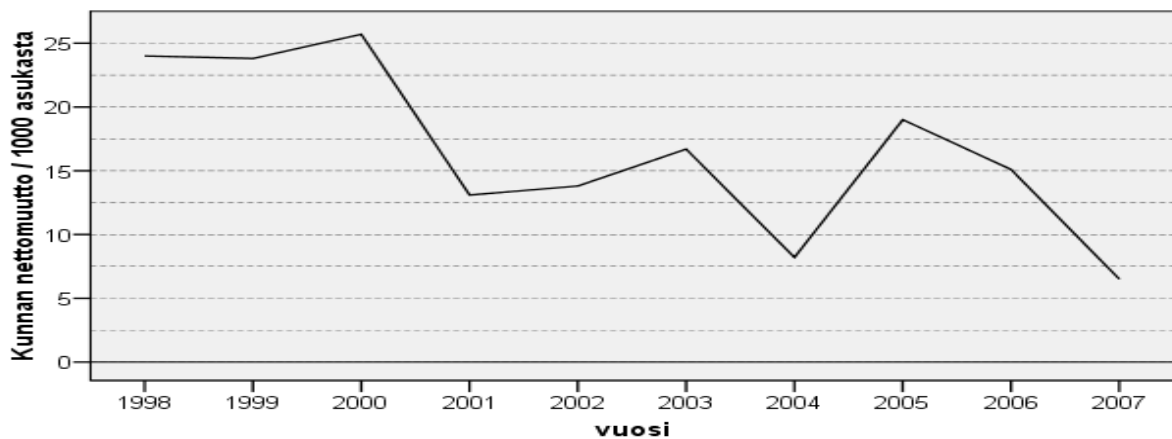
¹³ Ks. Liite 5, Taulukko 2: Luettelo käytetyistä indikaattoreista. Lähteinä on käytetty SOTKANetin ja Tilastokeskuksen tilastoja.

¹⁴ Tekstissä käytetty ilmaisu ”paikallinen tulkinta” viittaa kunnan fokusryhmäkeskusteluihin (1 ja 2).

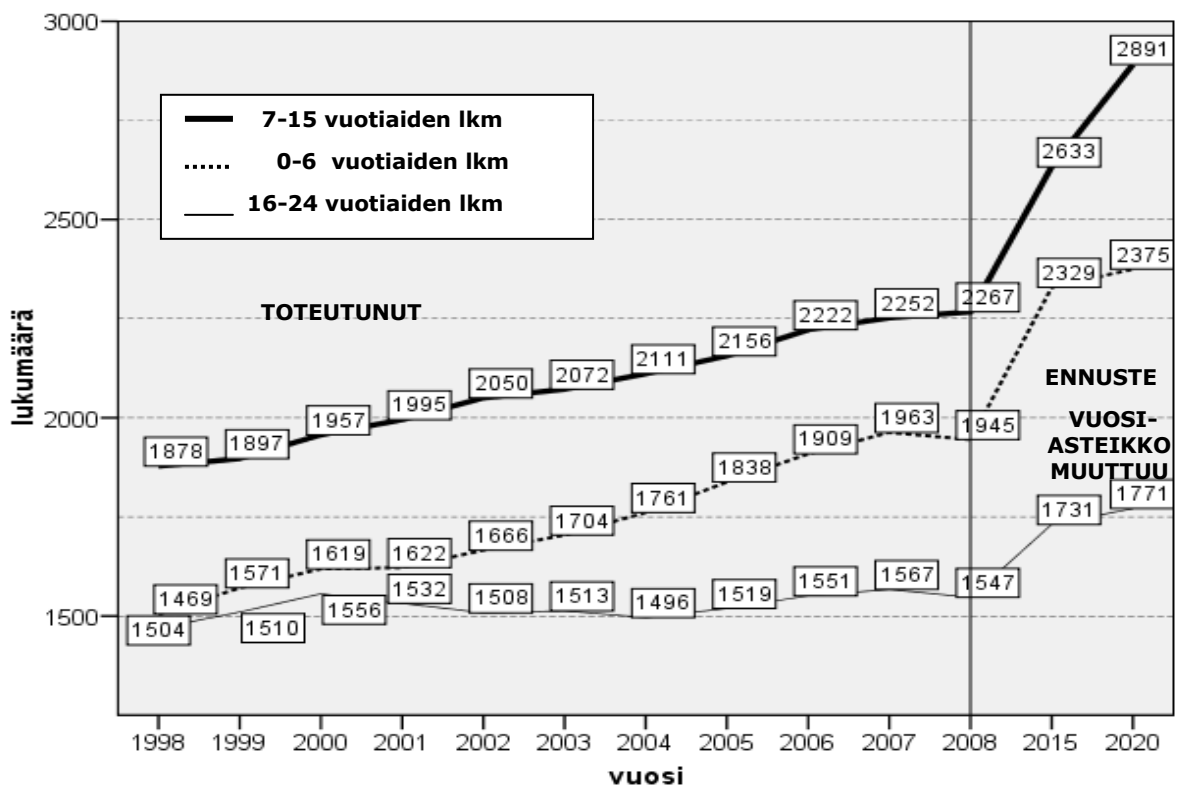
Kuvio 3. Kempeleen kunnan kokonaisväestömäärän kehitys vuosina 2000 - 2008 sekä ennusteet vuosille 2012, 2016 ja 2020 (SOTKANet, Tilastokeskus)

Tilastokeskuksen ennusteiden mukaan väestökasvu jatkuu jopa hieman kiihtyen vuoteen 2012 saakka, jolloin sen ennustetaan olevan 17397. Vuoden 2012 kasvuvauhti tasaantuu noin tuhanteen asukkaaseen kahtena peräkkäisenä neljän vuoden periodina. Vuonna 2020 Kempeleen väkiluku on ennusteen mukaan hieman alle 20 000:tta.

Kempeleen väkiluvun kasvu selittyy pääosin pitkään jatkuneella kuntaan suuntautuneella muutolla. Kunnan nettomuutto (Kuvio 4) on ollut positiivinen tarkasteluvälin alusta, vuodesta 1998 lähtien. Vuoden 2002 jälkeen muuttovoitto on kuitenkin pienentynyt selkeästi. Paikallisen tulkinnan mukaan käänne liittyy kunnan tonttipolitiikan hillitsemiseen, joka alkoi 2000 -luvun alussa. Vuosina 2005 - 2006 oli kuitenkin vielä nähtävissä nettomuuton huomattava kasvu, mikä hiljeni vuoden 2007 aikana.

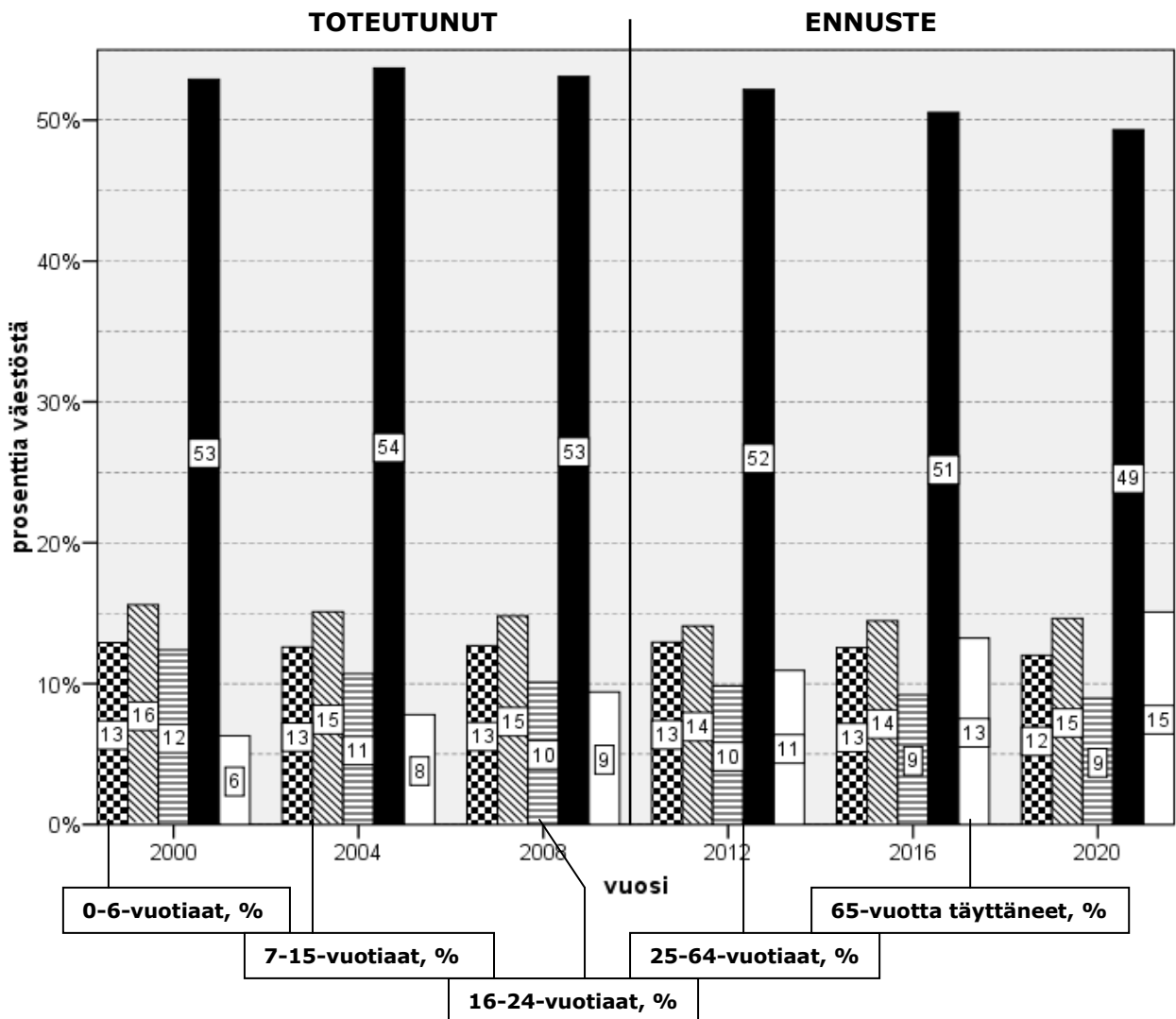
Kuvio 4. Kempeleen kunnan nettomuutto tuhatta asukasta kohden vuosina 1998 - 2007 (SOTKANet)

Kuvio 5. Kempeleen kunnan lasten ja nuorten ikäryhmien määrällinen kehitys vuosina 1998 - 2008 sekä ennusteet vuosille 2015 ja 2020 (SOTKANet, Tilastokeskus)

Kuviossa 5 tarkastellaan Kempeleen lasten ja nuorten eri ikäryhmien määrällistä kehitystä vuodesta 1998 vuoteen 2008 sekä väestöennusteita vuoteen 2020 saakka. Määrällisesti suurimman haasteen tulevaisuudessa Kempeleen lasten ja nuorten palvelujärjestelmälle tulevat muodostamaan yhtäaikaaisesti 7-15-vuotiaiden sekä 0-6-vuotiaiden ikäryhmät. Molemmat ikäryhmät kasvavat noin 400:lla vuodesta 2008 vuoteen 2015. Vuosina 2015 - 2020 0-6-vuotiaiden määrän kasvu tulee lähes pysähtymään, mutta 7-15-vuotiaiden määrän kasvu jatkuu, tosin hieman hidastuen. Nuorten 16-24 -vuotiaiden osalta kasvu jää vuosina 2008 - 2015 noin 200 henkilöön, minkä jälkeen kasvu hidastuu samalla tavoin kuin nuorimmalla ikäryhmällä.

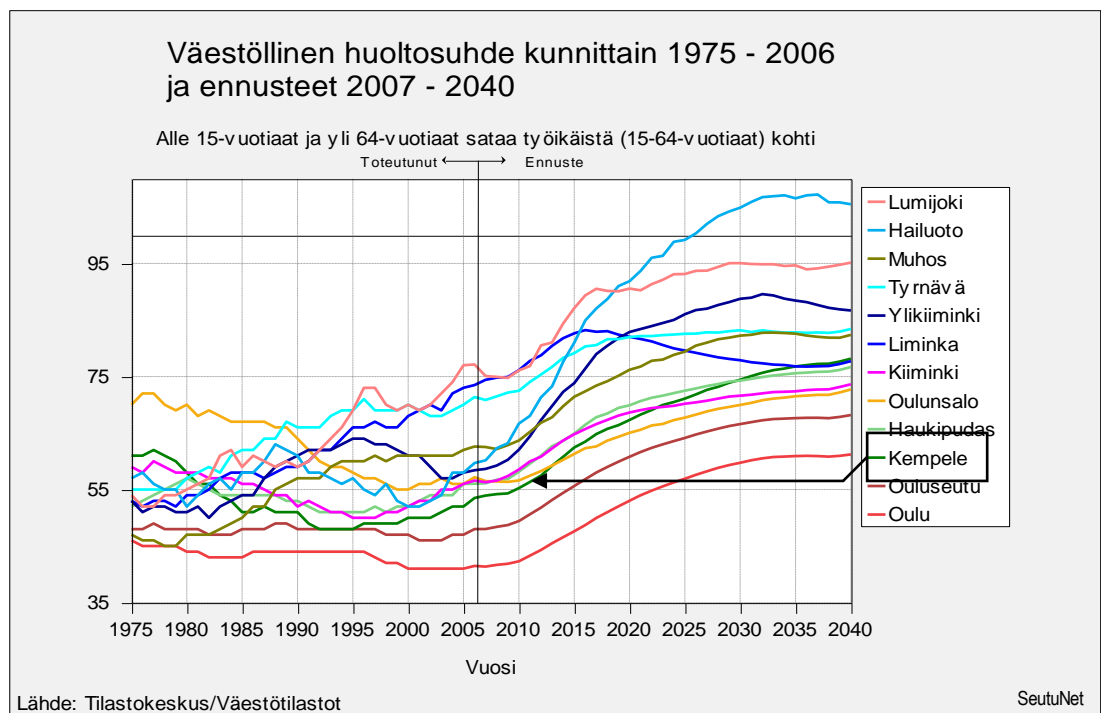
Kempeleen väestörakennetta kuvaava erityispiirre, alle 16 -vuotiaiden ikäryhmien korkea osuus (Kuvio 6) ja voimakkaasti kasvava lukumäärä (Kuvio 5), on leimallinen lähes kaikkien Oulun seudun kuntien väestöprofileille. Uusimman väestötiedon (2008) mukaan alle 16-vuotiaiden osuus Kempeleen väestöstä, 27,5 %:a, on samaa luokkaa kuin Oulun seudulla keskimäärin. Alle 16-vuotiaiden ikäryhmien osalta Kempeleen väestörakenne on laskenut yhden prosenttiyksikön ajanjaksolla 2000 - 2008 ja vähenee ennusteiden mukaan vielä yhdellä prosentilla vuoteen 2020 mennessä. Alle 16 -vuotiaiden ikäryhmien sisällä ainoa osuuksien muutos tapahtuu yhden prosenttiyksikön siirtymisenä nuorimmasta ikäluokasta 7-15-vuotiaisiin vuoteen 2020 mennessä. (Kuvio 6.)

Kuvio 6. Kempeleen kunnan väestön ikäryhmien suhteelliset osuudet vuosina 2000 - 2008 sekä ennusteet vuosille 2012, 2016 ja 2020 (SOTKANet ja Tilastokeskus)
Nuorten 16-24 -vuotiaiden suhteellinen osuus väestöstä oli 10,1 %:a vuonna 2008, mikä oli hieman keskimääräistä suurempi kuin muissa Oulun seudun kunnissa. Suurin 16-24 -vuotiaiden suhteellinen osuus (15,3 %) oli seudun koulutuksellisessa keskuksessa Oulussa. Kempeleessä 16-24 -vuotiaiden osuus on laskenut kaksi prosenttia vuosina 2000 - 2008 ja laskun ennustetaan jatkuvan vielä yhdellä prosentilla eli 9,0 %:n tasolle vuoteen 2020 mennessä (Kuvio 4). Tämän ryhmän kohdalla näkyy ikävaiheeseen liittyvää muuttamista opiskelupaikkakunnille. Kempeleen perheistä on 53,1 % lapsiperheitä, mikä on Oulun seudun keskitasoa. Lapsiperheistä on yksinhuoltajia 14 %:a, mikä on suhteellisesti enemmän kuin useimmissa vertailukunnissa (Liite 6, Taulukko 3).

Kempeleessä oli 65 vuotta täyttäneitä 9,4 %:a vuonna 2008, mikä suhdeluku on Oulun seudun kuntien neljänneksi alhaisin. Tämän ikäryhmän suhteellinen osuus tulee kasvamaan 15 %:iin vuoteen 2020 mennessä. Samanaikaisesti 25-64 -vuotiaiden laskee neljällä prosentilla eli 49 %:iin (Kuvio 6).

Aiemmin tarkastellussa tilastokeskuksen väestöennusteessa (Kuvio 3) Kempele jatkaa voimakasta kasvuaan vuosina 2000 - 2020. Vuodesta 1995 lähtien Kempeleen väestöllinen huoltosuhte¹⁵ on muuttunut raskaammaksi (Kuvio 7). Oulun seudun kuntiin verrattuna se on ollut keveimpiä vuodesta 1987 vuoteen 2008 saakka ja suhteellinen kehitys jatkunee samansuuntaisena vuoteen 2012 saakka. Tämän jälkeen myös Kempeleen väestöllinen huoltosuhte tulee muuttumaan yleisen kehityksen mukaisesti raskaammaksi. Vuonna 2008 Kempeleen väestöllinen huoltosuhte on 54,4, vuonna 2015 ennusteen mukaan se on noin 63 ja vuonna 2020 noin 68 (Kuvio 7).

Kuvio 7. Oulun seudun kuntien väestöllisen (demografisen) huoltosuhteen kehitys vuosina 1975 - 2006 ja ennusteet vuoteen 2040 saakka (Tilastokeskus / Seutunet)

¹⁵ Väestöllisellä (demografisella) huoltosuhteella tarkoitetaan alle 15-vuotiaiden ja 65 -vuotta täyttäneiden määrää sataa 15-64 -vuotiasta kohden.

Sosio-ekonomiset piirteet

Tilastollisten tietojen kuvaustapa

Väestön sosio-ekonomisten piirteiden tilastolliseen tarkasteluun valittiin keskeisiä lasten ja nuorten hyvinvointia, palvelujen käyttöä ja lastensuojelun tarvetta kuvaavia indikaattoreita (Liite 5, Taulukko 2). Näitä indikaattoreita tarkasteltiin aikasarjoina pääsääntöisesti vuodesta 1997 vuoteen 2007. Yksittäisiä indikaattoreita kuvaavat aikasarjat esitetään liitteinä olevissa taulukoissa (Liitteet 6 ja 7, Taulukot 3 ja 4). Aikasarjat kuvaavat tapahtunutta muutosta yksittäisten indikaattorien tasolla. Ne antavat sinällään tärkeää tietoa lastensuojelun suunnitelman pohjaksi, mutta niiden varassa sosio-ekonomisten piirteiden kuvaaminen olisi jäänyt hajanaiseksi. Kunnan väestön hyvinvoinnista haluttiin kuitenkin saada kokonaisempi kuva kuin yksittäisen indikaattorin tarkastelun kautta on mahdollista. Siksi tilastollisen tiedon kuvaustavaksi valittiin aikasarjojen lisäksi monimuuttujakorrespondenssianalyysi¹⁶.

Seuraavissa alaluvuissa on tiivistetty keskeisten indikaattoreiden sisältämä tieto poikkeileikkauksena vuoden 2007 tilanteesta. Tämä on tehty muodostamalla useista eri indikaattoreista monimuuttujakorrespondenssianalyysi yhdessä kuntia nimeävän muuttujan kanssa. Analyysi tuottaa kuvion, jossa kunnat ryhmittyvät keskenään sijoittumalla kuvion eri kohtiin valittujen muuttujien suhteen. Analyysiä varten indikaattorit on luokiteltu viisiportaisesti, arvon yksi (1) tarkoittaessa alhaista, arvon kolme (3) keskisuurta ja arvon viisi (5) korkeaa tasoa Oulun seudun kuntien välisessä vertailussa. Luokitteluasteikot on esitetty kunkin kuvion oikeassa reunassa. Esimerkki luokittelusta on esitetty taulukossa 2. Huomionarvoista luokkien määräämisessä on niiden asettaminen tasavälisiksi tai ainakin ehdottomasti symmetrisiksi keskikohtansa (3) mukaan. Tästä johtuen muodostuneissa luokissa ei ole yhtä paljon tapauksia/kuntia, mutta luokkien yhteys käytännön ilmiöihin pysyy todellisena.

Monimuuttujakorrespondenssianalyysin kuvasta on erikseen tehty tulkinta ryhmittelystä piirtämällä katkoviivalla samankaltaisia kuntia sisäänsä sulkevia ympyröitä. Ympyrä on voitu piirtää kuvaamaan myös yhtä ainoaa kuntaa. Ympyröihin viittaavassa selitteessä kuvataan sanallisesti kuntaryhmän ominaisuuksia. Tilanahtauden vuoksi jokaiseen ympyrään ei ole kuitenkaan voitu yhdistää omaa selitettä, vaan lukija voi ymmärtää ympyrän sisältämän tulkinnan tarkastelemalla sitä, mitkä valittujen indikaattoreiden symbolit ovat lähinnä tarkasteltavia kuntia. Käytettyjen indikaattoreiden valintaan on vaikuttanut SOTKANet:istä saatavien tietojen kattavuus (vältetty puuttuvia tietoja), niiden relevanssi lastensuojelun suunnitelmalle sekä kyky tuottaa käyttökelpoisia erotteluja / ryhmittelyjä kuntien kesken.

Kunnan kustantamassa päivähoitossa olevat 1-6 -vuotiaat¹⁷ ja ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat¹⁸ vuonna 2007 (2008)

Kunnan kustantamassa päivähoitossa olevien 1-6 -vuotiaiden lasten osuus Kempeleessä on 50,1 %:a eli keskisuurta (Taulukko 5) ja ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien osuus on alhaista. Vuonna 2007 ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien suhteellinen osuus kaikista lapsiasuntokunnista oli Kempeleessä 25,4 %:a Oulun seudun kuntien keskiarvon ollessa 34 %:a (Liite 6, Taulukko 3). Liitteen taulukosta 3 ilmenee, että lapsiperheiden ahtaasti asuminen on vähentynyt vuodesta 1997 niin Kempeleessä kuin koko Oulun seudulla. Kui-

¹⁶ Analyysi on tehty Statistical Package for Social Sciences (SPSS) -ohjelmalla, versiolla 15.0.

¹⁷ Indikaattori kertoo kunnan kustantamassa päivähoitossa olevien 1-6-vuotiaiden osuuden koko ikäryhmästä. Luvussa on mukana kuntien yksityisiltä ostamassa päivähoitopalvelussa olevat lapset, mutta ei muussa yksityisessä päivähoitossa olevat lapset kuten esimerkiksi yksityisen hoidon tukea saavat. (SOTKANet.)

¹⁸ Indikaattori ilmaisee ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien osuuden prosentteina kaikista lapsiasuntokunnista. Lapsiasuntokunta on asuntokunta, jossa on vähintään yksi alle 18-vuotias henkilö. Asunto on ahtaasti asuttu, jos siinä asuu enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti, kun keittiötä ei lasketa huoneluukuun. (SOTKANet.)

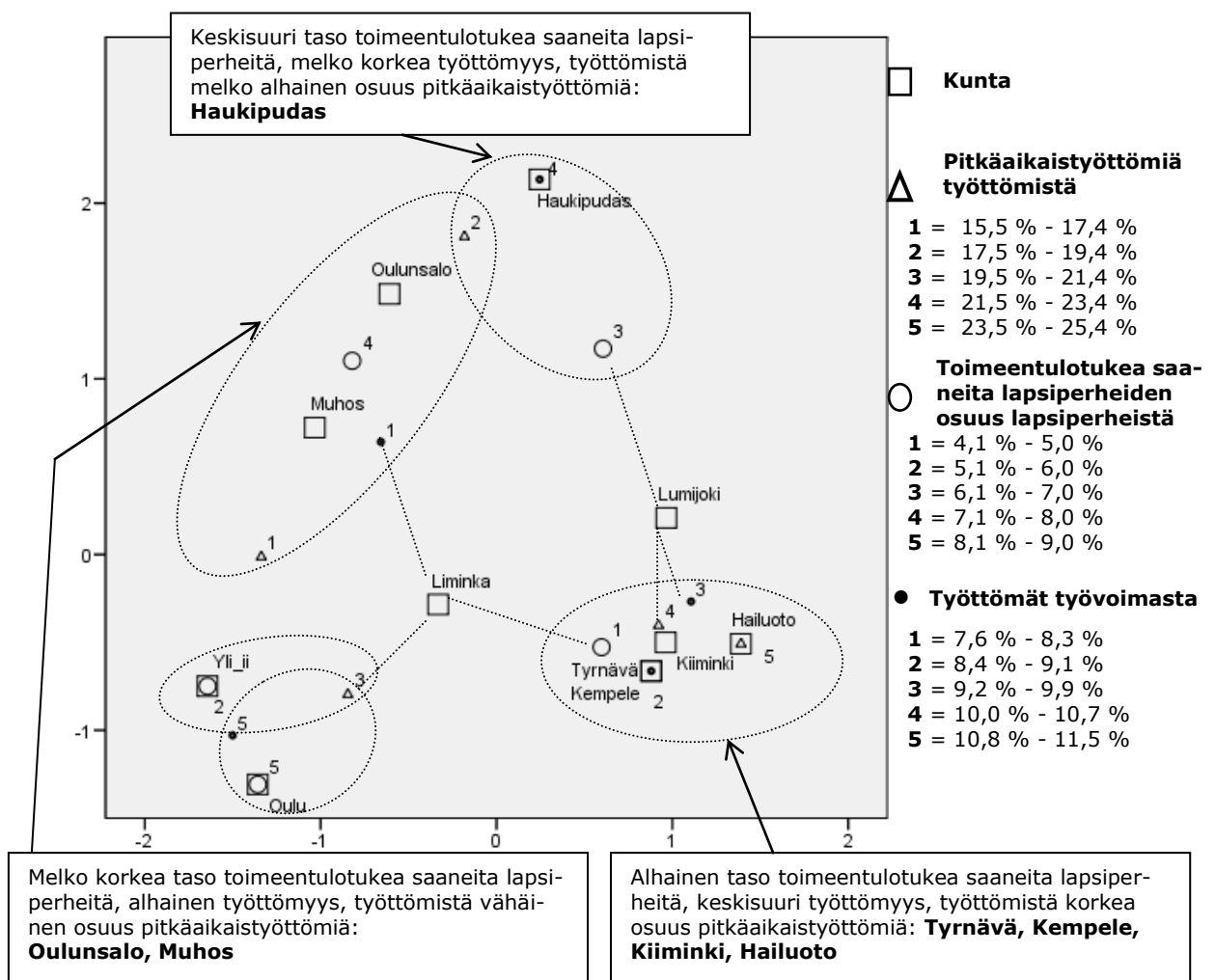
tenkin edelleen noin neljännes Kempeleen lapsiasutokunnista asuu virallisen tilastoluokituksen mukaan ahtaasti.

Taulukko 5. Esimerkki indikaattorin luokittelusta Oulun seudun kuntien arvojen vaihteluvälän mukaan

Kunnan kustantamassa päivähoitossa olevat 1-6 -vuotiaat, %:a vastaavan ikäisistä		
Tasoluokka	Tasoluokan rajat	Luokkaan sijoittuvat kunnat
alhainen (1)	27,6 % - 35,6 %	Lumijoki, Tyrnävä, Yli-Ii
melko alhainen (2)	35,7 % - 43,7 %	Liminka, Muhos, Oulunsalo
keskisuuri (3)	43,8 % - 51,8 %	Haukipudas, Kempele , Kiiminki
melko korkea (4)	51,9 % - 59,9 %	Oulu
korkea (5)	60,0 % - 68,0 %	Hailuoto

Työttömyys, lapsiperheiden pienituloisuusaste¹⁹ ja toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden²⁰ osuus vuonna 2007

Kuviossa 8 on vertailtu vuoden 2007 tilastotietojen perusteella Oulun seudun kuntien työttömyystasoa, pitkäaikaistyöttömien suhteellista osuutta työttömistä sekä toimeentu-

¹⁹ Lapsiperheiden pienituloisuusastetta kuvaava indikaattori ilmaisee pienituloisiin asutokuntiin kuuluvien alle 18-vuotiaiden prosentuaalisen osuuden kaikista alueen alla 18-vuotiaista. Pienituloisuus: ekvivalentit (aikuisen ja lapsien lukumäärä huomioidaan kertoimilla) tulot ovat alle 60 %:a vastaavista kotitalouksien tulojen mediaanisesta keskiarvosta, tulonsiirrot huomioiden.

²⁰ Indikaattori ilmaisee kalenterivuoden aikana toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuuden koko väestön lapsiperheistä. Tietosuojaan vuoksi alle viiden tapauksen kuntakohtaisia tietoja ei julkaista.

Kuvio 8. Oulun seudun kuntien sijoittuminen suhteessa vuoden 2007 työttömyystasoon sekä pitkäaikaistyöttömyyden ja toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuuteen (SOTKANet)

loa saaneiden lapsiperheiden suhteellista osuutta kunnan lapsiperheistä. Korrespondenssianalyysin tuottamaa kuvaa tulkitaan etsimällä kutakin kuntaa lähinnä olevat luokitteluarvot. Kempelettä kuvaavaa kuntaneliötä lähinnä on pitkäaikaistyöttömien osuutta työttömistä kuvaava kolmio, jossa on numerotunniste 4. Tämä ilmaisee Kempeleen työttömistä 21,5 - 23,4 %:a olleen vuonna 2007 pitkäaikaistyöttömiä, mikä on toiseksi korkein tasoluokka Oulun seudun kuntien vertailussa. Lähimmässä pallossa on taas numero 1, jonka mukaan kunnan toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuus kaikista lapsiperheistä on seudun alhaisinta tasoa (4,1 - 5,0 %:a).

Lapsiperheiden pienituloisuusaste on Kempeleessä 10,0 %:a, mikä on alhaisempi kuin Oulun seudun kuntien mediaaninen keskiarvo (14,9 %). Kempeleessä lapsiperheiden pienituloisuusaste oli vuonna 1997 5,9 %:a ja vuonna 2007 10,0 %:a. Samalla aikavälillä toimeentulotukea saaneiden lapsiperheiden osuus on Kempeleessä laskenut 10,5 %:sta 4,7 %:iin. (Liite 6, Taulukko 3.) Paikallisen tulkinnan mukaan Kempeleen väestön taloudellinen hyvinvointi on polarisoitunut.

Lapsiperheiden pientuloisuutta voidaan pitää merkittävänä riskitekijänä hyvinvoinnin ja lastensuojelun kannalta. Lapsiperheiden pienituloisuus tarkoittaa tässä käytettynä indikaattorina pienituloisiin asuntokuntiin kuuluvien alle 18 -vuotiaiden suhteellista osuutta kaikista alle 18 -vuotiaista. Kysymys ei ole sinänsä perheiden, vaan pienituloisissa kodeissa asuvien lasten ja nuorten suhteellisesta lukumäärästä. Lapsiperheiden pienituloisuusasteen kasvu niin Kempeleessä kuin Oulun seudulla ja valtakunnallisesti on huomattavaa, varsinkin kun tulonsiirrot on huomioitu pienituloisuuden määrittelyssä.

Lapsiperheiden pienituloisuusaste on Oulun seudulla keskimäärin²¹ yli kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa ollen vuonna 1997 7,3 %:a ja vuonna 2007 15,6 %:a (Liite 6, Taulukko 3). Samanaikaisesti Oulun seudun kuntien lapsiperheistä toimeentulotukea on saanut jatkuvasti pienenevä osuus, eli vuonna 1997 12,5 %:a ja vuonna 2007:n noin 6,1 %:a. Tästä voidaan päätellä, että pienituloisiksi määriteltyjen kotitalouksien ja/tai niissä olevien lapsien määrä ja suhteellinen osuus on kasvanut voimakkaasti, mutta toisaalta pienituloisuus on yhä harvemmin sellaista, jossa lapsiperhe on oikeutettu tai turvautuu toimeentulotukeen. Pienituloisuuden kasvuun vaikuttaa myös tuloerojen kasvu. Jos mediaanitulo valtakunnassa kasvaa, mutta tuloasteikon alapäässä olevat tulot eivät seuraa kehitystä, pienituloisuuden osuus kasvaa. Edellä sanotusta seuraa, että selittäviä tekijöitä Oulun seudun lapsiperheiden pienituloisuusasteen kasvamiseen voivat olla seuraavat:

- 1) Viimeisen kymmenen vuoden aikana (1997 - 2007) Oulun seudun lapsiperheiden tulotaso ei ole kasvanut samaa tahtia kuin mediaaninen ekvivalentti tulotaso valtakunnassa. (Vrt. valtakunnallinen muutos)
- 2) Pienituloiset kotitaloudet ovat Oulun seudulla synnyttäneet vv. 1997 - 2007 enemmän lapsia kuin yli 60 %:a ekvivalentista mediaanitulosta saavat kotitaloudet.

Vaikka lapsiperheiden tilanne Kempeleessä on taloudellisten indikaattoreiden valossa keskitasoa suhteessa Oulun seudun kuntiin, kunnan nuorten tilannetta kuvaavien indikaattoreiden osalta tilanne on huolestuttavampi. Nuorisotyöttömyys²² oli vuonna 2007 Kempeleessä Oulun seudun kuntien keskiarvon yläpuolella (14,7 %). Koulutuksen ulkopuolelle²³ jääneiden 17-24 -vuotiaiden nuorten osuus ikäryhmästä on Kempeleessä pysynyt jokseenkin samalla tasolla vuodesta 2003 lähtien ja se oli vuonna 2007 Oulun seudun keskitasoa (10,1 %) (Liite 6, Taulukko 3).

²¹ Tässä kappaleessa käytössä indikaattorien Oulun seudun kuntien aritmeettiset keskiarvot, ei mediaaniset.

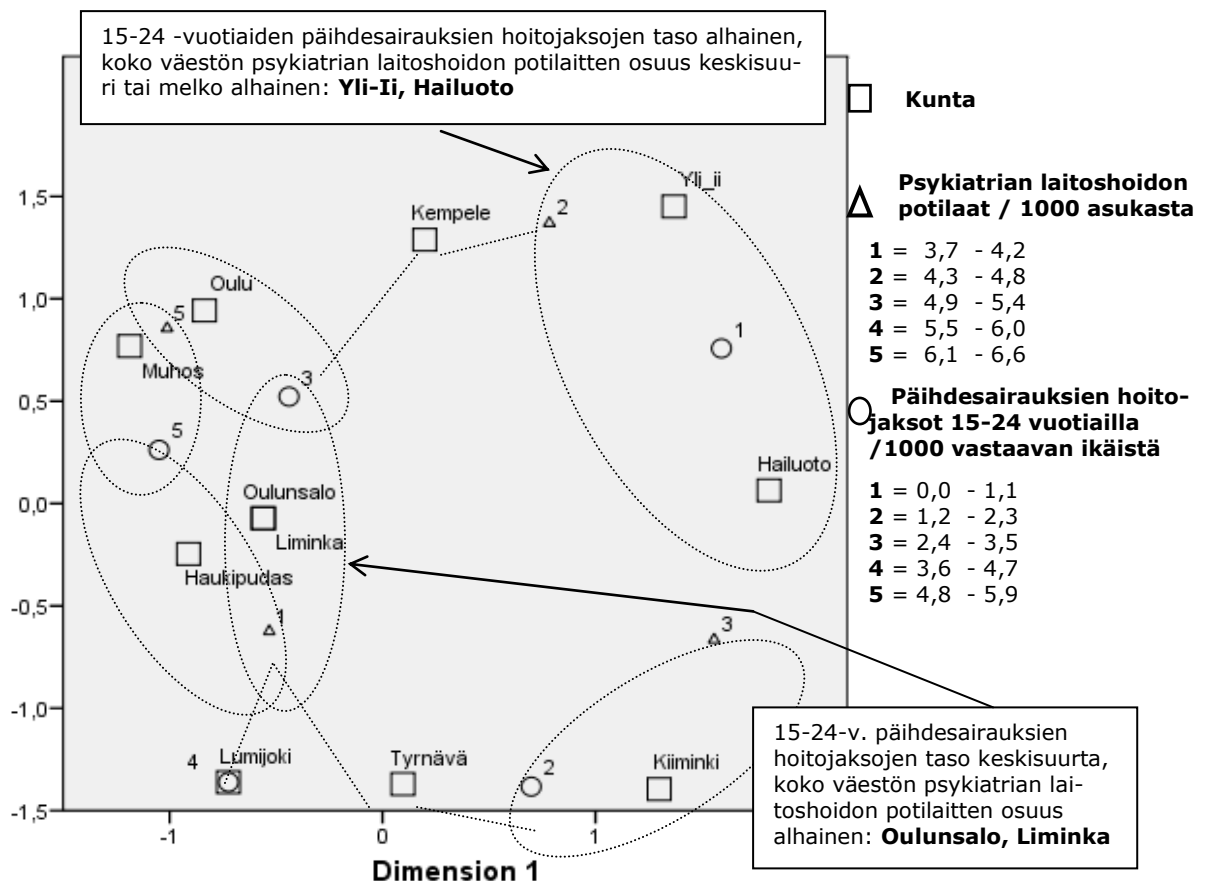
²² Indikaattori ilmaisee työttömien prosenttiosuuden 15-24 -vuotiaista, jotka ovat työmarkkinoiden käytettävissä olevaa työvoimaa. (SOTKANet)

²³ Indikaattori ilmaisee koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17-24 -vuotiaiden suhteellisen osuuden vastaavanikäisestä väestöstä. Koulutuksen ulkopuolelle jääneillä tarkoitetaan henkilöitä, joilla ei ole kyseisenä vuonna perusasteen jälkeistä koulutusta, eivätkä he ole opiskelijoita. (SOTKANet)

Paikallisten tulkintojen mukaan kunnan väestö on taloudellisen ja muun hyvinvointinsa suhteen voimakkaasti polarisoitunut. Apua tarvitsevia lapsia ja nuoria tulee hyvin monenlaisista perheistä. Kunnassa asuu paljon lapsiperheitä, joiden vanhempien koulutustaso on korkea, mutta vastaavasti velkataakka erittäin suuri. Taloudellinen taantuma voi aiheuttaa uhkia heidän tilanteelleen. Lisäksi monilta nuorilta perheiltä puuttuu luontainen sosiaalinen tukiverkosto, koska perheet ovat muuttaneet muualta. Muun muassa tällaisten perheiden voi olla vaikea hakea apua ahdinkoonsa, sillä sosiaalitoimen puoleen kääntymistä ei edelleenkään pidetä täysin luontevana. Paikallisten tulkintojen mukaan ei ole myöskään viisasta arvioida Kempeleen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia menneiden vuosien kehityksen valossa, sillä asiakastyön kautta tuleva tieto kertoo muutoksista.

Päihdesairauksien hoitajaksojen²⁴ ja psykiatristen laitoshoitajaksojen²⁵ määrä vuonna 2007

Päihteiden käytöllä on todettu olevan selkeä yhteys lastensuojelun tarpeeseen²⁶. Päihdehuollon nettokustannuksia asukasta kohden vertailtaessa Kempele oli vuonna 2007 samalla tasolla kuin seudun kunnat keskimäärin. Samoin²⁷ Kempeleen 15-24 -vuotiaiden päihdesairauksien hoitajaksojen määrä oli Oulun seudun kuntien keskitasoa (Kuvio 9).

²⁴ Indikaattori ilmaisee päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1000 asukasta. (SOTKANet)

²⁵ Indikaattori ilmaisee vuoden aikana kaikkien psykiatrisessa sairaalassa hoidettujen potilaiden osuuden tuhatta asukasta kohti. (SOTKANet)

²⁶ Muun muassa pääkaupunkiseudulla tehdyssä selvityksessä osoitettiin, että vanhempien päihdeongelmat olivat tyypillisiä alle 12-vuotiaiden lasten huostaanottoja aiheuttava tekijä. Lähde: Myllärniemi 2005: Pääkaupunkiseudun huostaanottojen kriteerit. Tiivistelmä tuloksista. Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus.

²⁷ Oulun päihdehuollon nettokustannukset asukasta kohden olivat v. 2007 31,9 euroa. Suurena kaupunkina Oulun päihdeongelmat ovat ainakin taloudellisilla mittareilla aivan eri luokkaa kuin Oulun seudun muiden kuntien. Jälkimmäisissä vaihteluväli oli vuonna 2007 1,0 -5,8 euroa / asukas, kun ei oteta huomioon Haukiputaan poikkeavaa arvoa 13,0 euroa / asukas.

Kuvio 9. Oulun seudun kunnat suhteessa väestön psykiatrisen laitoshoidon asiakkuuksiin ja 15-24 -vuotiaiden päihdesairauksien hoitojaksojen määrään vuonna 2007 (SOTKANet)

Vuonna 2007 Kempeleessä oli 2,8 päihdesairauksien hoitojaksoa tuhatta 15-24 -vuotiasta kohden, mikä oli sama kuin seudun keskiarvo. Sama tilanne oli kunnan koko väestön päihdesairauksien hoitojaksojen kohdalla (0,7 asiakasta / 1000 asukas) (Liite 7, Taulukko 4).

Koko väestön psykiatrisen laitoshoidojaksojen määrää tarkasteltaessa Kempele on melko alhaisella tasolla (Kuvio 9). Toinen psykiatrisen hoidon indikaattori, 0-16-vuotiaiden psykiatristen laitoshoitopäivien määrä tuhatta vastaavanikäistä kohden, osoittautui lähes vertailukelvottomaksi pienten ja keskisuurien kuntien osalta erittäin suuren vaihtelun vuoksi. Yksikin pitkäaikainen psykiatrisen laitoshoitopotilas muuttaa kaupunkia pienemmän kunnan indikaattorilukuja liikaa tarkoituksenmukaisen vertailun tai aikasarjan aikaansaamiseksi. (Liite 7, Taulukko 4.)

Kunta lasten ja nuorten kasvuympäristönä

Minkälaisen kasvuympäristön Kempele tarjoaa lapsille ja nuorille? Mitkä tekijät edistävät ja suojaavat lasten ja nuorten hyvinvointia? Mitkä tekijät estävät hyvinvointia tai ovat riskejä hyvinvoinnin kannalta? Näitä kysymyksiä pohdittiin fokusryhmäkeskustelussa. Paikallisten tulkintojen mukaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin kannalta positiivisia asioita Kempeleessä ovat harrastusten ja virikkeiden suuri määrä sekä lasten, nuorten ja lapsiperheiden keskinäinen sosiaalinen toiminta. Kunnassa on paljon samassa elämänvaiheessa olevia nuoria lapsiperheitä. Kunnan väestö on tervettä, hyvin koulutettua ja perheiden toimeentulo on hyvällä tasolla. Kunnan henkilöstö on pätevää ja sen vaihtuvuus on vähäistä. Opiskelupaikkoja on riittävästi, sekä omassa kunnassa että hyvien kulkuyhteyksiensä päässä Oulussa.

Vastaavasti lasten ja nuorten hyvinvointia uhkaavina tekijöinä nousi esille erityisesti muualta muuttaneiden perheiden juurettomuus ja sosiaalisen verkoston ohuus. Tämän vuoksi lapsiperheet joutuvat turvautumaan enemmän palvelujärjestelmän apuun. Kunnan palvelujärjestelmän mitoitus ei pysy nopean väestönkasvun perässä. Kempeleläisen lapsiperheen vanhemmat ovat usein hyvin koulutettuja ja työtehtävät ovat sen mukaisesti vaativia, minkä takia perheelle ei jää välttämättä riittävästi aikaa tai energiaa. Puutteita vanhemmuudessa on niin ikään havaittavissa. Palvelujärjestelmällä ei ole erityisiä valmiuksia vastaanottaa maahanmuuttajia, mikä näkyy muun muassa maahanmuuttajaluokkien puuttumisena kouluista. Erilaisuuden sietokyky vaihtelee kunnassa. Yhteiskunnan taloudellisen tilanteen heikkeneminen tuo väistämättä vaikeuksia lomautusten ja työttömyyden kautta myös kempeleläisille vanhemmille. Paikallisesti ollaan huolissaan kaikkien tulevaisuudenuskon kestämisestä. Tulevien kuntaliitosten vaikutukset Kempeleen lapsiperheiden palvelujärjestelmään herättävät epävarmuutta.

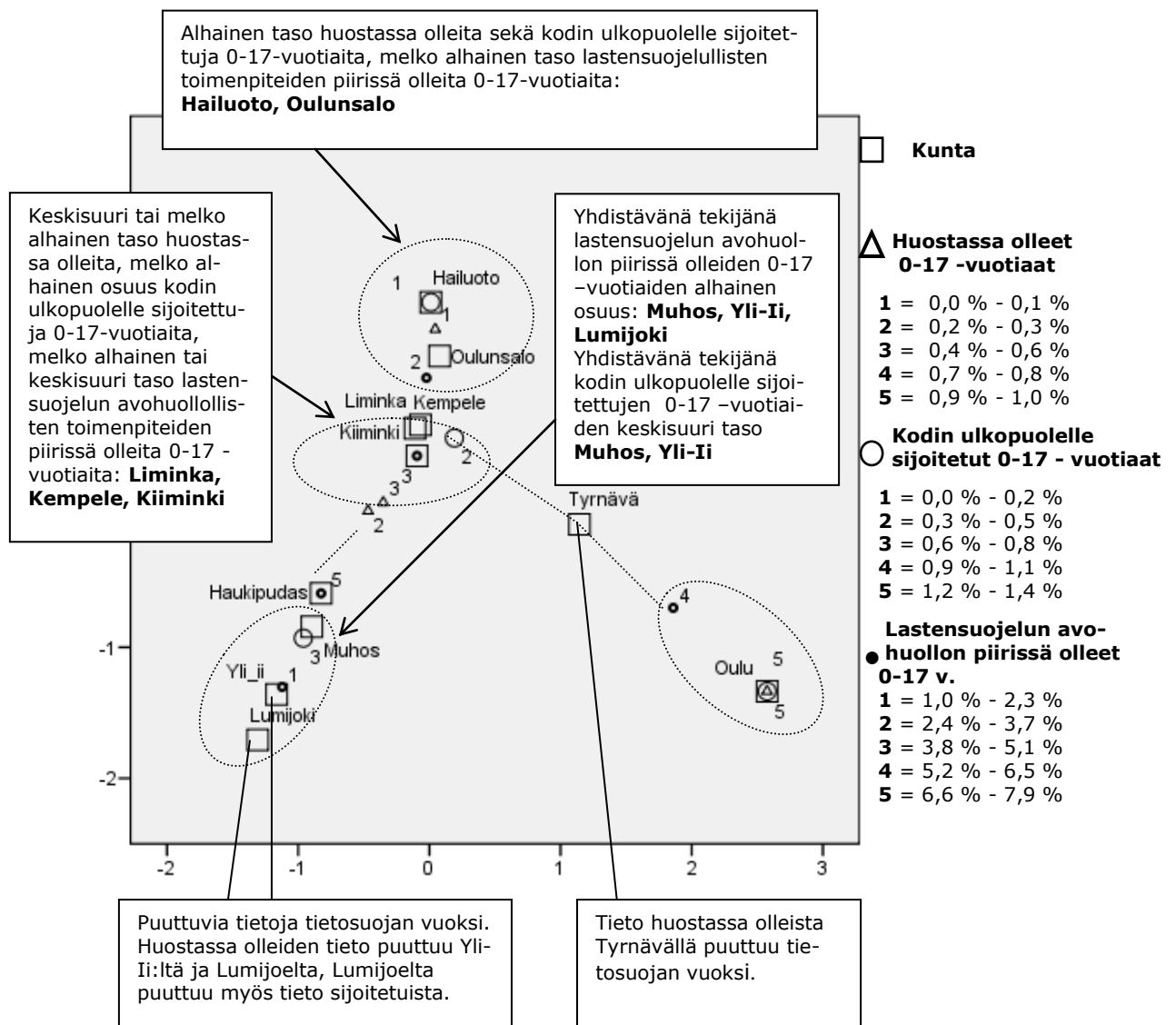
2.3. Lastensuojelun tarve kunnassa

Edellä kuvattuja kunnan väestöllisiä ja sosio-ekonomisia piirteitä voidaan pitää taustatekijöinä, jotka vaikuttavat joko välittömästi tai välillisesti lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin. Hyvinvoinnin riskitekijöiden yhteydestä lastensuojelun tarpeiden lisääntymiseen ei ole tuotettu systemaattisesti tutkimustietoa valtakunnallisesti, alueellisesti eikä paikallisesti. Tarvitaan tutkittua tietoa siitä, millaisia vaikutuksia puutteellisella asumisella, työttömyydellä, koulutuksen ulkopuolelle jäämisellä, perheen köyhyydellä, vanhempien, lasten ja nuorten päihde- ja mielenterveysongelmilla tai vanhempien kasvatusresursseilla on lapsen ja nuoren kasvuolosuhteille ja lastensuojelun tarpeen syntymiselle. Kunnan lastensuojelun tarvetta ilmaisevat indikaattorit huostassa olevien, kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja avohuollon piirissä olevien lasten lukumäärästä kertovat ainoastaan lastensuojelun esiin tulleesta tarpeesta, pahimmassa tapauksessa jäävuoren huipusta. Siksi

kunnan lapsiväestön hyvinvoinnin ja sen riskitekijöiden muutostrendien seuraaminen on välttämätöntä lastensuojelun tarpeen ennakoimiseksi ja ehkäisevän työn suuntaamiseksi.

Huostassa olleiden²⁸, kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja avohuollollisten toimenpiteiden piirissä olleiden³⁰ 0-17-vuotiaiden osuudet vastaavanikäisestä väestöstä vuonna 2007

Kunnan lastensuojelun tarvetta kuvaaviksi indikaattoreiksi valittiin huostassa olleiden, kodin ulkopuolelle sijoitettujen ja avohuollon toimenpiteiden piirissä olleiden 0-17 -vuotiaiden osuudet vastaavanikäisestä väestöstä. Indikaattorien sisältämä tieto on esitetty aikasarjoina vuodesta 1997 vuoteen 2007 (Liite 7, Taulukko 4). Lisäksi näiden indikaattorien sisältämän tiedon pohjalta on tehty Oulun seudun kuntien keskinäinen vertailu vuodelta 2007 (Kuvio 10).

²⁸ Indikaattori ilmaisee vuoden viimeisimmän sijoitustiedon mukaan huostassa olleiden 0-17 -vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Tietosuojaan vuoksi alle viiden tapauksen kuntakohtaisia tietoja ei julkaista. (SOTKANet.)

²⁹ Indikaattori ilmaisee vuoden aikana kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0-17-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Tietosuojaan vuoksi alle viiden tapauksen kuntakohtaisia tietoja ei julkaista. (SOTKANet.)

³⁰ Indikaattori ilmaisee vuoden aikana lastensuojelun avohuollollisten toimenpiteiden piirissä olevien 0-17-vuotiaiden osuuden prosentteina vastaavanikäisestä väestöstä. Ei sisällä avohuollon tukitoimena tehtyjä sijoituksia. Tietosuojaan vuoksi alle viiden tapauksen kuntakohtaisia tietoja ei julkaista. (SOTKANet.)

Kuvio 10. Oulun seudun kuntien sijoittuminen suhteessa huostassa olleiden, kodin ulkopuolelle sijoitettujen sekä lastensuojelun avohuollollisten toimenpiteiden piirissä olleiden 0-17 -vuotiaiden osuuteen vuonna 2007

Vuoden 2007 tilastotietojen perusteella tehdyssä Oulun seudun kuntien vertailussa 0-17-vuotiaiden huostassa olleiden osuus ikäryhmästä on Kempeleessä keskitasoa ja kodin ulkopuolelle sijoitettuna tästä ikäryhmästä on keskisuuri osuus. Myös lastensuojelun avohuollollisten toimenpiteiden piirissä olleiden suhteellinen määrä on Kempeleessä keskitasoa verrattuna muihin Oulun seudun kuntiin (kuvio 10).

Lastensuojelun tilastointi on muuttunut uuden lastensuojelulain voimaan tulon jälkeen. Vuodesta 2008 alkaen kunnilta kerättävän tiedon perusteet ovat aikaisempaan tilastointiin nähden muuttuneet. Tästä johtuen esimerkiksi vuosien 2007 ja 2008 tilastotiedot eivät ole kaikilta osin vertailukelpoisia. Täsmennyneitä lastensuojelun tarvetta kuvaavia avohuollon indikaattoreita ovat muun muassa:

- vuoden aikana tulleet lastensuojeluilmoitukset, ilmoitukset ikäryhmittäin
- vuoden aikana alkaneet lastensuojelun avohuollon asiakkuudet ja
- vuoden aikana lastensuojelun avohuollon asiakkaana olleet

Lastensuojelun avohuollon toimintaa koskevat SOTKANetin tilastotiedot vuodelta 2008 eivät ole vielä käytettävissä. Kempeleen kunnan Stakesille ilmoittamien tietojen osalta voidaan tässä yhteydessä tietosuojaan vuoksi nostaa esille ainoastaan muutamia lastensuojelun tarvetta kuvaavia lukuja. Vuoden 2008 aikana tulleita lastensuojeluilmoituksia oli yhteensä 157, joista yhteensä 102 johti lastensuojelutarpeen selvitykseen. Vajaa kolmasosa ilmoituksista koski 0-6 -vuotiaita, vajaa kolmannes 7-12 -vuotiaita ja noin puolet 13-17 -vuotiaita. Tämän mukaan suurin lastensuojelullinen huoli kohdistuu murrosikäisiin nuoriin. Vuoden 2008 aikana alkaneita avohuollon asiakkuuksia oli hieman yli 100.

Paikallisten tulkintojen mukaan uuden lastensuojelulain myötä lastensuojeluilmoitusten määrä on lisääntynyt Kempeleessä. Tähän voi vaikuttaa laissa määritelty ilmoitusvelvollisuuden laajentuminen. Yleinen suunta näyttää olevan sijoitusten määrän kasvaminen. Huolta herättävät tietyt epäsuotuisat kasvun piirteet murrosikäisten nuorten kohdalla. Myös palvelujärjestelmän psykiatrinen painotus psykososiaalisen tuen kustannuksella huolestuttaa paikallisia toimijoita.

2.4 Johtopäätökset kehityksen suunnasta

Seuraavaksi esitetään tilastollisen tarkastelun ja paikallisten tulkintojen pohjalta johtopäätöksiä kehityksen suunnasta, jolla arvioidaan olevan merkitystä Kempeleen kunnan lapsiväestön hyvinvoinnin edistämisen ja lastensuojelun kannalta.

1. Väestöprofiili

Kempeleen kunnan väestöprofiilille ja sen muutoksille on ollut leimallista

- väestömäärän erittäin nopea kasvu ja kasvun jatkuminen samalla tasolla
- voimakas nettomuutto,
- lapsiväestön suuri osuus,
- yksinhuoltajaperheiden suhteellisen suuri määrä,
- ikääntyvän väestön osuuden vähitellen voimistuva kasvu ja
- työikäisen väestön suhteellisesti suuren osuuden kääntyminen laskuun

Rajuin vaihe Kempeleen väestökasvussa on tapahtunut hyvin lyhyen ajan sisällä, vuoden 2004 jälkeen. Kasvu jatkuu yhtä voimakkaana seuraavat lähivuodet tasaantuen vuoden 2016 jälkeen. Kunnan väkiluku oli noin 12 500 vuonna 2000, vuonna 2012 se tulee olemaan noin 17 400 ja vuonna 2020 lähestytään jo 20 000:n asukkaan rajaa. Väestökasvun vaikutukset väestöprofiiliin ovat olleet tasaiset eli eri ikäryhmien suhteelliset osuudet ovat säilyneet kutakuinkin samoina. Lapsiväestön, alle 16 -vuotiaiden osuus on ollut ja tulee olemaan noin 27 - 28 %:a. Suurimmat muutokset koskevat nuorten 16 - 24 -vuotiaiden ja ikääntyvän ja työikäisen väestön tilannetta. Nuorten ja ikääntyvien ikä-

ryhmien suhteelliset osuudet tulevat kasvamaan yhtä huomattavasti kuin työikäisen väestön laskemaan.

Useille Oulun seudun kunnille tyypillinen lapsiväestön suuri suhteellinen osuus ei ilmene Kempeleen kunnan väestörakenteessa yhtä voimakkaana. Kunnalla on kuitenkin suuret haasteet jo lähivuosina alle 16 -vuotiaiden palvelutarpeisiin vastaamisessa johtuen erityisesti voimakkaana jatkuvasta väestökasvusta. Lapsiväestön, 0-6 -vuotiaiden ja 7-15 -vuotiaiden ikäryhmät kasvavat yhtä paljon vuoteen 2015 mennessä, yhteensä noin 750:lla. Kunnan on varauduttava jo muutaman vuoden sisällä noin 750:n lapsiväestöön kuuluvan "uuden" kuntalaisen palvelutarpeisiin. Kunnan kokoon suhteutettuna muutos on suuri, mutta hyvällä ennakoinnilla hallittavissa.

Kempeleen väestöllinen huoltosuhde on ollut kevyt johtuen ikäihmisten suhteellisen vähäisestä määrästä ja erityisesti työikäisen väestön korkeasta osuudesta. Tilanne tulee kuitenkin muuttumaan molempien osalta ensi vuosikymmenen puolen välin jälkeen. Edessä on varsin pian tilanne, jossa resurssipaineet kasvavat ikäjanan molemmista suunnista yhtä aikaa. Samanaikaisesti työikäisen väestön suhteellisen osuuden väheneminen voimistuu.

2. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttavien sosiaalis-taloudellisten tekijöiden kehitys

Asuminen, työ ja toimeentulo ovat keskeisiä lapsen, nuoren ja lapsiperheen hyvinvoinnin aineellisia edellytyksiä. Tilastollisen tarkastelun valossa Kempeleen kunnan lapsiperheiden sosiaalis-taloudellisia olosuhteita profiloivia piirteitä suhteessa Oulun seudun muihin kuntiin ovat:

- kunnan kustantamassa päivähoitossa olevien lasten keskisuuri osuus,
- ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien alhainen osuus,
- lapsiperheiden alhainen pienituloisuusaste,
- alhainen osuus toimeentuloa saaneita lapsiperheitä,
- työttömyys seudun keskitasoa ja pitkäaikaistyöttömien korkea osuus työttömistä,
- nuorisotyöttömyyden taso seudun keskitasoa korkeampi
- koulutuksen ulkopuolelle jäävien nuorten osuus seudun keskitasoa
- päihde- ja psykiatristen sairauksien laitoshoidon määrällisesti seudun keskitasoa

Kempeleen väestön hyvinvoinnin tilastollinen kuva viittaa siihen, että monet tekijöiden suhteen tilanne on kunnassa parempi tai yhtä hyvä kuin seudun kunnissa keskimäärin. Sinällään kuva ei anna perusteita sen arvioimiseen, miten sosiaalis-taloudelliset tekijät vaikuttavat lapsiperheiden hyvinvointiin. Lapsiperheiden pienituloisuusaste on myös Kempeleen kunnan kohdalla huomiota herättävä asia siitä huolimatta, että se on alhaisemmalla tasolla kuin keskimäärin seudun kunnissa. Herää kysymys, miksi pienituloisuusaste on kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana tasaisesti, kun samaan aikaan toimeentuloa saaneiden lapsiperheiden osuus on pysynyt samana tai jopa hieman laskeutunut? On tarpeen selvittää, mistä tässä ilmiössä on kyse. Samoja kysymyksiä herää monen muun Oulun seudun kunnan kohdalla. Lapsiperheiden toimeentulohuolien tunnistaminen ja niihin vastaaminen tarvittaessa toimeentulotuella on ehkäisevää lastensuojelua parhaimmillaan.

Työttömyys, erityisesti pitkään jatkuessaan murentaa lapsiperheen hyvinvointia sekä taloudellisessa että sosiaalisessa mielessä. Lapsen ja nuoren kasvun kannalta perheen taloudelliset huolet luovat epävakautta ja pahimmillaan kaventavat mahdollisuuksia ikätason mukaisiin harrastuksiin. Kempeleen kunnassa työttömyys ja pitkäaikaistyöttömyys ovat olleet seudun keskitasolla ja nuorten työttömyyden osalta sen yläpuolella. Keskimääräinen tilanne ei saisi hämärtää sitä tosiasiaa, että liki 10 %:n työttömyysaste on sinällään korkea. Tämä tarkoittaa, että vanhempien työttömyys on läsnä hyvin monen kempeleläisen lapsen ja nuoren arjessa.

Laitoshoidon piiriin tulevat päihde- ja mielenterveysongelmat näyttävät tilastojen valossa olevan Kempeleen kunnassa seudun keskitasolla. Tietoa siitä, kuinka paljon näihin tar-

peisiin vastataan avohuollon palveluilla, ei ole käytettävissä. Lapsen kasvuolosuhteiden kannalta perheen päihde- ja mielenterveysongelmat muodostavat merkittävän riskin ja ne synnyttävät eniten lastensuojelun tarvetta.

3. Lastensuojelun tarpeen kehitys

Kempeleen kunnan lastensuojelun tarvetta viimeisen kymmenen vuoden aikana profiloivat seuraavat piirteet suhteessa Oulun seudun muihin kuntiin:

- huostassa olleiden 0-17 -vuotiaiden melko alhainen suhteellinen osuus vastaavanikäisestä väestöstä
- kodin ulkopuolelle sijoitettujen 0 – 17 -vuotiaiden melko alhainen suhteellinen osuus vastaavanikäisestä väestöstä
- avohuollollisten toimenpiteiden piirissä olleiden 0 – 17 -vuotiaiden melko alhainen osuus vastaavanikäisestä väestöstä.

Tilastollisen tarkastelun perusteella ei voi arvioida kumpaan, viimesijaiseen vai avohuollolliseen toimintaan Kempeleen kunnan lastensuojelu painottuu. Varovasti arvioituna se vaikuttaa olevan sekoitus molempia. Näyttää myös siltä, että jos kaikkiin lastensuojelun tarpeisiin on kunnassa vastattu, Kempeleen lastensuojelun tarve on kunnan lapsiväestön määrään suhteutettuna vähäisempää kuin seudun muissa kunnissa. Onko tilanne todellisuudessa näin vai vaikuttavatko kuvan muodostumiseen ennen vuotta 2008 toteutetun tilastoinnin heikkoudet ja kunnilta kerätyn tiedon monitulkintaiset perusteet. Täsmällisin tieto lastensuojelun tarpeesta on Kempeleen kunnassa. Joka tapauksessa tulevaisuudessa on syytä kiinnittää huomiota avohuollon toimenpiteiden ensisijaisuuteen ja ehkäisevään lastensuojeluun.

Lastensuojelun tarpeen ennakkoinnin kannalta olennainen kysymys liittyy Kempeleen kunnan väestöprofiilin potentiaalisiin riskitekijöihin suhteessa lapsiperheiden hyvinvointiin. Lapsiväestön suuri osuus ja kasvu tuovat mukanaan myös lisääntyvää lastensuojelun tarvetta. Jos lasten ja nuorten kasvuoloihin ja lapsiperheiden palvelutarpeisiin ei kyetä vastaamaan oikea-aikaisesti ja riittävästi, on mahdollista, että ongelmat kasaantuaan kasvattavat lastensuojelun tarvetta.

3 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN JA ONGELMIEN EHKÄISEMINEN: NYKYTILANNE JA KEHITTÄMISTARPEET

3.1 Tarkastelukehys

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen tilaa kunnassa arvioidaan tässä suunnitelmassa kahden aineiston pohjalta. Toinen aineisto on yhdyshenkilön valmisteleva palvelukartoitus³¹, johon on koostettu kunnan eri toimialojen asiantuntijoiden käsityksiä lastensuojelun nykytilanteesta ja kehittämistarpeista. Toisen aineiston muodostaa palvelukartoituksen pohjalta jäsennetty fokusryhmäkeskustelu³² ja sen yhteenveto. Asiantuntijaryhmän keskustelun³³ tavoitteena oli kiteyttää palvelukartoituksessa esiin nousseita arvioita lastensuojelun hyvin toimivista ja kehittämistä vaativista osa-alueista. Palvelukartoituksella ja fokusryhmäkeskustelulla pyrittiin luomaan mahdollisimman kattava kuva lastensuojelun tilasta kunnassa. Kaikilta osin aineisto ei anna perusteita arvioinnille. Jos ulkoista arviointia ei ole voitu tehdä aineistojen puutteiden vuoksi, on arviointia täydennetty yhteistyössä kunnan edustajien kanssa.

Arviointia varten kehitetyn menetelmän (Taulukko 6) lähtökohtana on lastensuojelun kokonaisuus uuden lastensuojelulain tarkoittamassa laajassa merkityksessä (vrt. Kuvio 1, Luku 1.2)). Arvioinnin kohteet on jäsennetty neljään laajaan alueeseen, joissa kussakin on neljä tai viisi osa-aluetta. Kullekin osa-alueelle on määritelty kolmitasoiset arviointikriteerit, joiden mukaan kunnan lastensuojelun sijoittuminen eri tasoille on arvioitu.

Taulukko 6. Metodi kunnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen nykytilanteen ja kehittämistarpeiden arviointiin (tiivistys)

ARVIOINNIN KOHTEET JA ARVIOINTITASOJEN KRITERIT

1. Lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttaminen

- 1.1 Lapsinäkökulman huomioon ottaminen yhdyskuntasuunnittelussa
- 1.2 Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluista huolehtiminen
- 1.3 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen
- 1.4 Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen

Kokonaisarviointi: Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen

Kunnan nykytilanne		
1	2	3

2. Ehkäisevä lastensuojelu

- 2.1 Ehkäisevän lastensuojelun riittävyys, sisältö ja yhteistyön toimivuus peruspalveluissa
- 2.2 Vanhempien tukeminen kasvatus tehtävässä (yleinen ja räätälöity)
- 2.3 Lapsen ja perheen erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tukitoimien järjestäminen
- 2.4 Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa

Kokonaisarviointi: Ehkäisevä lastensuojelu

1	2	3

3. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

- 3.1 Lastensuojelutarpeen selvitykset
- 3.2 Asiakassuunnitelmaan perustuva tavoitteellinen, lapsilähtöinen ja dokumentoitu työote
- 3.3 Avohuollon tukitoimien riittävyys ja toimivuus suhteessa asiakkaiden tarpeisiin
- 3.4 Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu: lapsen osallisuus ja kuuleminen, läheisverkoston kartoitus ja sukulaissijoitus
- 3.5 Sijaishuollon ja jälkihuollon järjestäminen

Kokonaisarviointi: Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

1	2	3

4. Henkilöstöresurssit

- 4.1 Henkilöstön riittävyys peruspalveluissa
- 4.2 Henkilöstön riittävyys ehkäisevässä lastensuojelussa
- 4.3 Henkilöstön riittävyys, pätevyys ja pysyvyys lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa

1	2	3

³¹ Ks. Palvelukartoituksen runko (Liite 4). Palvelukartoitus on kunnan käytössä.

³² Ks Fokusryhmäkeskustelu (2) (Liite 3). Yhteenveto keskusteluaineistosta on kunnan käytössä.

³³ Asiantuntijaryhmä tarkoittaa tässä kunnan asettamaa poikkihallinnollista työryhmää lastensuojelun suunnitelman valmistelua varten

4.4 Lastensuojelutyön tukirakenteet: moniammatillinen asiantuntijaryhmä, esimiestyö, osaamisen ylläpitäminen ja työnohjaus

Kokonaisarviointi: Henkilöstöresurssit

Jokaisesta neljästä kohdealueesta on esitetty vielä kokoava numeerinen arviointi. Arviointikriteereissä heijastuvat lastensuojelulain lapsipoliittiset ja normatiiviset painotukset. Yleisesti ottaen taso 1 edustaa minimitasoa, jossa on huomattavia puutteita arvioinnin kohdealueella. Tasolla 2 kohdealueen tilanne / toiminta on kohtuullisella tasolla, mutta puutteita ja kehittämistarpeita on edelleen. Tasolla 3 kohdealueen toiminta lähenee ideaalitilannetta, jossa lastensuojelulain henki toteutuu käytännössä sekä yksilö- että rakennetasolla.

Taulukossa 6 on esitetty tiivistys arvioinnin kohteista. Arviointitasojen kriteerit ovat nähtävissä kutakin arvioinnin kohdetta käsittelevässä alaluvussa sekä liitteestä 8, jossa metodi on kuvattu kokonaisuudessaan. Kunnan lastensuojelun nykytilanne ja kehittämistarpeet kullakin arvioinnin kohdealueella sekä sijoittuminen arviointiasteikolla on esitetty alaluvuissa: 3.2 Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen, 3.3 Ehkäisevä lastensuojelu, 3.4 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu ja 3.5 Henkilöstöresurssit. Luvussa 3.6 esitetään kokoavia johtopäätöksiä kunnan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen nykytilanteesta ja kehittämistarpeista

3. 2 Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen

Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen edustaa kunnan lastensuojelun kokonaisuudessa kaikkein rakenteellisinta näkökulmaa, jolla luodaan hyvinvoinnin edellytyksiä, ennakoidaan tulevaa kehitystä, ehkäistään ongelmia ja mahdollistetaan lasten, nuorten ja lapsiperheiden osallisuus ja vaikuttaminen. Arvioinnissa tämä laaja kokonaisuus on jaettu neljään osa-alueeseen, joiden nykytilaa ja kehittämistarpeita arvioidaan kunnan aineistojen pohjalta.

1. Lapsinäkökulman huomioon ottaminen yhdyskuntasuunnittelussa

Kempeleen kunnassa on vahva pyrkimys lapsinäkökulman huomioon ottamiseen kunnan eri toiminnoissa. Kunnassa on ollut periaatteessa toimivat käytännöt yhdyskuntasuunnitteluun liittyvissä lausunnotmenettelyissä. Ennen organisaatiouudistusta sosiaali- ja terveyslautakunta antoi sosiaalihuoltolain mukaisen lausunnon. Lapsinäkökulman huomioon ottaminen on kunnanhallituksen vastuulla.

Uudessa toimintamallissa kaavaprosessi etenee siten, että kaikkien kaavojen valmistelua ohjaa maakuntakaavasta asemakaavaan elinvoimavaliokunta.

Elinvoimavaliokunta käsittelee kaavoitushanketta ennen kaavoitukseen ryhtymistä antamalla lausunnon kunnanhallitukselle esimerkiksi maankäyttöä suunniteltaessa myös lapsivaikutuksista. Palveluvaliokunta antaa lausunnon seutu-, yleis-, osayleis- ja laaja-alaisesta asemakaavasta. Resurssivaliokunnan valmistelu ja ohjaus tulee kaavan toteuttamisvaiheessa sekä maankäyttösopimuksilla laadittavissa asemakaavoissa.

Itsehallintovaliokunta on mukana laaja-alaisen asema- ja osayleiskaavan kuulemistilaisuuksien järjestelyssä.

Kehittämistarpeet kohdistuvat lapsivaikutusten sekä laajemmin sosiaalisten ja terveydellisten vaikutusten arvioinnin systemaattiseen kehittämiseen. Osaamisen vahvistaminen antaisi nykyistä paremmat välineet lapsinäkökulman konkretisointiin kunnan toimintojen suunnittelussa ja toteutuksessa. Lisäksi kuntalaisten, asiakkaiden ja käyttäjien suoran ja/tai välillisen vaikuttamisen mahdollistaminen nousee selkeäksi kehittämistä vaativaksi alueeksi.

2. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluista huolehtiminen

Kempeleen kunnassa lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluja on monipuolisesti tarjolla. Myös erityisosaamista vaativia palveluja, muun muassa erityisnuorisotyön ja mielenterveysneuvolan palveluja on tarjolla. Peruspalveluista huolehtii pätevä ja pysyvä

henkilöstö. Peruspalvelujen saatavuus on siis suhteellisen hyvä. Peruspalveluja koskevat puutteet liittyvät lähinnä palvelujen ja palveluille varattujen tilojen riittävyteen. Suurimmat paineet kohdistuvat lasten ja nuorten opetus -ja oppilashuollon palveluihin (erityisopetuksen, koulupsykologin ja maahanmuuttajien palvelut) sekä päivähoidon ja neuvolan palveluihin. Palveluvajeet näkyvät jonoina, suurina ryhmäkokoina sekä työskentelyn painopisteen siirtymisenä korjaavaan työhön ja vain lakisääteisestä toiminnasta huolehtimiseen.

Kehittämistä tarvitaan palvelutarpeiden ennakoinnissa sekä eri palvelujen välisen yhteistyön edelleen kehittämässä. Lastensuojelutehtävissä työ- ja toimintatapoja tulee muuttaa siten, että peruspalvelujen sisäiset raja-aidat poistetaan, esimerkiksi kirjaamiskäytännöt sekä tietojen luovuttaminen ja jakaminen muutetaan joustavammaksi. Perus- ja erityispalvelujen saatavuus tulee jatkossakin turvata, mutta erityisesti koulunkäyntiin, päivähoitoon sekä neuvolatyöhön liittyvät palveluvajeet tulee korjata.

3. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen

Kempeleen kunnassa toteutetaan kouluterveyskyselyjä sekä ikäluokittaisia seulonta-, seuranta- ja arviointitutkimuksia. Lasten ja nuorten hyvinvointia seurataan valtakunnallisten tunnuslukujen, sosiaalityön palvelujen käyttölukujen sekä sijoitusten tuottaman tiedon kautta. Lisäksi tiimityöskentely, moniammatilliset yhteistyöryhmät sekä juttutuvat toimivat lasten ja nuorten hyvinvointia koskevan tiedon lähteenä. Systemaattinen lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin seuraamisen järjestelmä kuitenkin puuttuu, kuten yleisesti kunnissa.

Kehittämistarve kohdistuu sellaisen järjestelmän luomiseen, jossa lapsiväestön palvelujen kehittäminen perustuu monipuoliseen ja systemaattiseen tiedon tuottamiseen, sen analysointiin ja hyödyntämiseen. Hyvinvointia koskevaa tietoa tulisi kerätä kuntalaisilta, palvelujen tuottajilta, tilastoista ja asiakastietojärjestelmistä.

4. Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen

Kempeleen kunnassa lasten ja nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen toteutuu välillisesti pikkuparlamentin kautta. Toiminta tarjoaa välillisyytensä ja luonteensa vuoksi vain osalle nuoria kanavan vaikuttamiseen. Pieniä lapsia toiminta ei tavoita. Kriittisenä kysymyksenä on esitettävä, kokevatko lapset ja nuoret, että he voivat aidosti vaikuttaa heille merkityksellisiin asioihin.

Kehittämistarpeet kohdistuvat ajattelutavan muutokseen, jonka kautta myös osallistumisen muotoja on mahdollista uudistaa. Muutostarve on yleinen, ei vain Kempeleen kuntaa koskeva. Aikuisten käsitys lapsesta ja nuoresta toimijana ja asiantuntijana kaipaava ajanmukaistamista. Toteutuessaan muutoksen tulisi näkyä sisäistyneinä periaatteina lasten ja nuorten kasvuyhteisöjen toimintakulttuurissa niin, että osallistuminen ja vaikuttaminen konkretisoituvat arjen käytännöissä. Tämän lisäksi edustuksellisia vaikuttamisen muotoja tulee edelleen kehittää niin, että ne toimivat aktiivisesti ja säännöllisesti.

1. Lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttaminen

1.1 Lapsinäkökulman huomioon ottaminen yhdyskuntasuunnittelussa

Taso 1: Lapsen/nuoren/lapsiperheen näkökulmaa ei oteta suoraan tai välillisesti huomioon yhdyskuntasuunnittelussa. Lausuntomenettely toteutuu satunnaisesti. Sosiaalisten ja terveydellisten vaikutusten arviointiin liittyvää osaamista ei ole kunnassa tai sitä ei osata hyödyntää.

Taso 2: Lapsen/nuoren/lapsiperheen näkökulma otetaan huomioon välillisesti sosiaali- ja terveyslautakunnan vakiintuneen lausuntomenettelyn muodossa. Sosiaalisten ja terveydellisten vaikutusten arviointiin liittyvää osaamista ei ole kunnassa tai sitä ei osata hyödyntää.

Taso 3: Lapsen/nuoren/lapsiperheen näkökulma otetaan systemaattisesti huomioon suunnittelussa. Asiakkaiden/kuntalaisten ja käyttäjien suora ja/tai välillinen vaikuttaminen on mahdollistettu. Osaamiseen perustuva, ennen päätöksentekoa tapahtuva sosiaalisten, terveydellisten ja lapsivaikutusten arviointi lausuntomenettelyineen on vakiintunut toimintatapa.

Kunnan nykytilanne		
1	2	3

1.2 Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluista huolehtiminen

Taso 1: Lasten/nuorten/lapsiperheiden peruspalvelut ovat minimitasolla suhteessa lapsiväestön määrän kehitykseen ja palvelutarpeisiin. Palvelujen riittävydessä, saatavuudessa ja henkilöstön mitoituksessa on puutteita. Palvelutarpeita ei kyetä ennakoimaan.

Taso 2: Lasten/nuorten/lapsiperheiden peruspalvelujen tarpeisiin kyetään vastaamaan määrällisesti. Palvelujen sisällöllisessä kehittämisessä ja henkilöstön mitoituksessa on puutteita. Palvelutarpeita kyetään ennakoimaan, mutta se ei näy esimerkiksi henkilöstön mitoituksessa.

Taso 3: Lasten/nuorten/lapsiperheiden peruspalvelut järjestetään määrällisesti ja sisällöllisesti suhteessa lapsiväestön palvelutarpeisiin. Palvelutarpeiden ennakointi, palvelujen riittävyys ja laatu sekä henkilöstön mitoitus ovat kunnossa.

1.3 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen

Taso 1: Lasten ja nuorten hyvinvointia arvioidaan moniammatillisissa työryhmissä satunnaisesti kokemustietoon perustuen. Kouluterveyskyselyjä tehdään, mutta niiden tuloksia ei arvioida systemaattisesti toiminnan kehittämisen näkökulmasta. Kerätyllä tiedolla ei ole käytännön merkitystä.

Taso 2: Lasten ja nuorten hyvinvointia / hyvinvoinnin vajeita seurataan systemaattisesti esimerkiksi SotkaNetin indikaattoritietojen ja kouluterveyskyselyjen pohjalta. Seurantatietoa hyödynnetään palvelujen ja toiminnan kehittämisessä. Tiedolla on käytännön merkitystä.

Taso 3: Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen ja palvelujen kehittäminen perustuvat monipuoliseen ja systemaattiseen tiedon tuottamiseen, sen analysointiin ja hyödyntämiseen. Hyvinvointia koskevaa tietoa kerätään kuntalaisilta, palvelujen tuottajilta, tilastoista ja asiakastietojärjestelmistä.

1.4 Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen

Taso 1: Lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen edustuksellisia kanavia (esim. pikkuparlamentti, nuorisovaltuusto, oppilaskunnat) on olemassa, mutta ne jäävät muodolliselle tasolle ja toimivat satunnaisesti. Lapset ja nuoret eivät voi aidosti vaikuttaa tärkeiksi koemiinsa asioihin.

Taso 2: Lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen edustukselliset kanavat toimivat aktiivisesti ja säännöllisesti. Lapset ja nuoret voivat vaikuttaa niiden kautta tärkeiksi kokemiensa asioiden edistämiseen.

Taso 3: Tason 2 lisäksi osallisuus ja vaikuttaminen näkyvät sisäistyneinä periaatteina lasten ja nuorten kasvuyhteisöjen toimintakulttuurissa, mikä konkretisoituu arjen käytännöissä.

Kokonaisarviointi: Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen

1-2

3. 3 Ehkäisevä lastensuojelu

Uuden lastensuojelulain pyrkimyksenä on ehkäisevän työn aseman vahvistaminen kunnan lapsipolitiikassa ja lapsiväestön palveluissa. Laissa³⁴ ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista lastensuojelun toimintamuotoa, jolla edistetään ja turvataan lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan kunnan palveluissa kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoidossa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Ehkäisevää lastensuojelua on perheelle tai lapselle annettava erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana³⁵. Jotta ehkäisevä työ voisi vahvistua systemaattiseksi toimintamuodoksi, pitäisi sen sisällölliseen, menetelmälliseen ja rakenteelliseen kehittämiseen panostaa pitkäjänteisesti.

Ehkäisevän lastensuojelun kokonaisuus on tässä arvioinnissa jaettu neljään alueeseen tai näkökulmaan, joiden nykytilaa ja kehittämistarpeita arvioidaan kunnan aineistojen pohjalta.

1. Ehkäisevän lastensuojelun riittävyys, sisältö ja yhteistyön toimivuus peruspalveluissa

Ehkäisevän lastensuojelun sisällön määrittely osoittautuu vaikeaksi myös Kempeleen kunnassa. Ehkäisevä lastensuojelu nähdään toisaalta hyvin toimivina lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluina toisaalta lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun osana. Vaikka ehkäisevä lastensuojelu ymmärretään Kempeleen kunnassa universaali-

³⁴ LsL § 3

³⁵ Ks. Lastensuojelun käsikirja (www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/ehkaisevatyo/)

na, kaikki palvelut läpäisevänä toimintatapana, käytännön toimintana se näyttää kohdistuvan elämäntilanteisiin, joissa on jo ongelmia tai vaikeuksia. Yhteistyö peruspalvelujen toimijoiden välillä toimii sinänsä hyvin, mutta ehkäisevän lastensuojelun näkökulmasta sen toimivuutta on vaikea arvioida, koska ehkäisevä lastensuojelu ei ole jäsentynyt selkeäksi toimintamuodoksi.

Kehittämistarve kohdistuu lastensuojelun painopisteen asteittaiseen siirtämiseen ehkäisevään lastensuojeluun. Kyse on pitkäjänteisestä prosessista, jossa ehkäisevän työn sisältöjen ja työmuotojen tutkivalla ja arvioivalla kehittämisellä sekä resurssien kohdentamisella luodaan edellytyksiä ehkäisevän ja korjaavan lastensuojelun painotuksen muuttamiseen. Sosiaalityön roolia ja tehtäviä tulisi terävöittää ehkäisevässä lastensuojelussa ja sen kehittämisessä. Tällä hetkellä lastensuojelun sosiaalityö kohdistuu lähes kokonaan lapsi- ja perhekohtaiseen lastensuojeluun.

2. Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä (yleinen ja räätälöity)

Kempeleen kunnassa vanhempia tuetaan heidän kasvatustehtävässään kunnan peruspalvelujen piirissä. Lisäksi kolmannen sektorin toiminta tukee samaa tavoitetta. Vanhempia pyritään tukemaan ennalta ehkäisevästi. Käytännössä tukeminen painottuu kuitenkin tilanteisiin, joissa on jo kehittynyt vakavampia ongelmia. Tuki kohdentuu pienten lasten vanhemmille. Koulu- ja murrosikäisten nuorten vanhemmille suunnattua tukea ei ole yhtä hyvin saatavilla.

Jossain määrin vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä nähdään itsestäänselvyytenä, jonka purkamiseen kehittämistarvekin kohdentuu. Vanhempien tukemisen tarpeet olisi hyvä jäsentää sisällöllisesti lapsen ikävaiheiden ja perheen elämäntilanteiden mukaisesti. Vaikka tukemisen muotoja, kuten taloudellista ja tiedollista tukea, arjen selviytymisessä ja vanhemmuuden taidoissa tukemista sekä vertaistukea toteutetaan jo nyt suhteellisen joustavasti lapsen ikävaiheiden ja asiakkaan/asiakasryhmien tarpeiden mukaisesti, tulisi tukemisen muotoja ja vanhempien tuen tarpeisiin vastaamista edelleen kehittää.

3. Lapsen ja perheen erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tukitoimien järjestäminen

Lapsen ja perheen erityisen tuen tarpeet tunnistetaan, mutta tukitoimien välittömässä järjestämisessä on puutteita, mitkä johtuvat tukitoimien/ erityispalvelujen saatavuudesta. Tunnistaminen perustuu ajantasaiseen ja moniammatilliseen osaamiseen.

4. Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa

Lapsen huomioon ottamisen tärkeys aikuisten palveluissa tiedostetaan Kempeleen kunnassa. Esimerkiksi mielenterveys- ja sosiaalityössä tarkastelun kohteena on säännönmukaisesti koko perhe. Kehittämisen, lisäkoulutuksen ja yhteisen ymmärryksen vahvistamisen tarvetta on kuitenkin edelleen. Lapsen huomioon ottamisesta aikuisten palveluissa tulisi kehittää vakiintunut toimintatapa, joka perustuu yhteisesti määriteltyihin sisällöllisiin ja eettisiin periaatteisiin.

2. Ehkäisevä lastensuojelu

2.1 Ehkäisevän lastensuojelun riittävyys, sisältö ja yhteistyön toimivuus peruspalveluissa

Taso 1: Toimivia, lapsen, nuoren tai lapsiperheen tarpeeseen vastaavia, peruspalveluja ei nähdä ehkäisevinä palveluina. Ehkäisevää lastensuojelua tehdään satunnaisesti ja tapauskohtaisesti. Toimijoilla ei ole yhteistä ymmärrystä ehkäisevän lastensuojelun tavoitteista ja sisällöstä.

Taso 2: Riittävät ja toimivat peruspalvelut nähdään keskeisenä ehkäisevän työn edellytyksenä. Ehkäisevää lastensuojelua tehdään peruspalveluihin sisältyen säännöllisesti, kuitenkin lähinnä tapauskohtaisesti. Yhteistyön rakenteet ja käytännöt toimivat hyvin. Ehkäisevän lastensuojelun sisällöllisessä ja menetelmällisessä jäsentämisessä ja kohdentamisessa on puutteita.

1	2	3

1. Lastensuojelutarpeen selvitykset³⁷

Kempeleen kunnassa lastensuojelutarpeen selvityksiä ei pystytä tekemään määräaikojen puitteissa. Selvitysten tekoon on saatu koulutusta. Työskentely on lapsikeskeistä, jota lasta osallistavat työvälineet tukevat. Lapsen kuuleminen on ensisijaista, ja se huomioidaan suunnitelmassa. Sisällöllisessä toteuttamisessa on kehittämistä. Asiakassuunnitelman hyödyntämistä käytännön lastensuojelutyössä on tehostettava lisäämällä arviointia suunnitelman ja varsinaisen työn välillä. Asiakassuunnitelman tulee olla konkreettinen työväline.

2. Asiakassuunnitelmaan perustuva tavoitteellinen, lapsilähtöinen ja dokumentoitu työote

Kempeleen kunnassa asiakassuunnitelmat on perinteisesti tehty tavoitteellisesti, mutta dokumentointi erityisesti uuden lastensuojelulain myötä vaatii prosessointia ja aikaa. Dokumentointiasiakirjat ovat jäljessä henkilöstöresurssien puutteiden vuoksi. Työajan seurannalla tulisi jännevoittaa tavoitteellista ja suunnitelmallista työn sisältöä ja hallittavuutta. Seurantatilastoja tulee hyödyntää palvelujen suunnittelussa.

3. Avohuollon tukitoimien riittävyys ja toimivuus suhteessa asiakkaiden tarpeisiin

Kempeleen kunnassa avohuollon tukitoimia on pääsääntöisesti tarjolla riittävästi, mutta niitä tulee kehittää nykyistä monipuolisemmiksi ja asiakkaiden erilaisiin tarpeisiin vastaaviksi. Esimerkiksi loma- ja tukiperheitä ei ole riittävästi.

4. Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu: lapsen osallisuus ja kuuleminen, läheisverkoston kartoitus ja sukulaissijoitus

Kempeleen kunnassa koetaan, että kiireellisten sijoitusten ja huostaanottojen dokumentointi on aikaisempaa vaativampaa uuden lastensuojelulain myötä. Ympäri vuorokautinen sosiaalipäivystys vie työntekijöiden voimavaroja ja aiheuttaa työuupumusta. Samalla se vie aikaa perustyöstä. Kehittämisessä tulisi kiinnittää huomiota sosiaalityön toimintaedellytyksiin. Resurssivaje on ilmeinen ja sosiaalityöntekijän työ painottuu liikaa korjaavaan työhön.

5. Sijaishuollon ja jälkihuollon järjestäminen

Kempeleen kunnassa nähdään, että sijaishuoltopaikkojen järjestäminen pienille lapsille on haasteellista yleensä ja siksi, että sijaisperheistä on pulaa. Jälkihuolto on pyritty järjestämään yksilöllisesti nuoren tarpeiden mukaisesti. Jälkihuolto sisältää mm. asumisen järjestämisen, koulutuksen ja elatuksen turvaamisen. Jälkihuoltoon liittyvät tehtävät tulisi keskittää yhdelle sosiaalityöntekijälle.

Kehittämistarpeet kohdistuvat sijaishuollon kokonaisuuteen: lapsen tarpeiden mukaisen sijoituspaikan varmistamiseen, sijaishuollon paikkojen riittävyteen, perhehoidon kehittämiseen, sijaishuoltopaikkojen valvontaan, sijais- ja jälkihuollon asiakassuunnitelmien säännölliseen tarkastamiseen, lapsen mahdollisuuteen tavata sosiaalityöntekijäänsä, lapsen, sijaishuoltajien ja biologisten vanhempien tuki.

3. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

1	2	3

3.1 Lastensuojelutarpeen selvitykset

³⁷ Ks LsL 27 § ja www.sosiaaliporssi.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/lastensuojelutarpeenselvitys/ Lastensuojelutarpeen selvityksen lähtökohtana on lastensuojeluilmoitus. Selvityksen tarkoituksena on tutkia, toteutuvatko lapsen terveen kehityksen ja hyvinvoinnin edellytykset ja onko vanhemmilla mahdollisuuksia vastata lapsen tarpeisiin. Selvityksen tavoitteena on arvioida, tarvitseeko lapsi tai nuori ja hänen perheensä lastensuojelun tukea ja palveluja.

Taso 1: Lastensuojelutarpeen selvitykset tehdään minimitasolla ja viiveellä. Lastensuojelulain edellyttämät määräajat (7 arkipäivää, 3 kk) ja velvoitteet selvityksen riittävästä laajuudesta ja yhteenvedosta eivät toteudu. Lisäksi ammatillisessa osaamisessa on puutteita.

Taso 2: Lastensuojelutarpeen selvitykset tehdään lain edellyttämässä määrärajoissa riittävässä laajuudessa ja riittävällä ammattitaidolla.

Taso 3: Lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen aloitetaan 7 arkipäivän kuluessa ilmoituksesta ja toteutetaan lain mukaisessa määräajassa. Selvitys tehdään riittävässä laajuudessa ja riittävällä ammattitaidolla. Kaikista selvityksistä on laadittu yhteenvedot. Selvityksen johtajana lastensuojelun asiakkuuteen lapsen ja perheen auttaminen käynnistyy välittömästi asiakassuunnitelman mukaisesti.

3.2 Asiakassuunnitelmaan perustuva tavoitteellinen, lapsilähtöinen ja dokumentoitu työote

Taso 1: Asiakassuunnitelmat tehdään minimitasolla tai kaikilla asiakkailla ei ole asiakassuunnitelmaa. Lastensuojelulain velvoitteet toteutuvat muodollisesti, mutta suunnitelmat eivät toimi tavoitteellisen ja lapsilähtöisen lastensuojelun työvälineenä. Asiakassuunnitelmien tarkistamisessa ja dokumentoinnissa on puutteita.

Taso 2: Asiakassuunnitelmat tehdään lain velvoitteiden ja hengen mukaisesti. Suunnitelmat toimivat pääsääntöisesti tavoitteellisen ja lapsilähtöisen lastensuojelun työvälineenä, mutta siinä on vielä puutteita. Samoin asiakassuunnitelmien tarkistamisessa säännöllisin väliajoin ja dokumentoinnin sisällössä ja ajantasaisuudessa on puutteita.

Taso 3: Kaikilla asiakkailla on asiakassuunnitelma, joka täyttää lain velvoitteet sekä muodollisesti että sisällöllisesti. Ajantasaiset suunnitelmat toimivat aidosti tavoitteellisen, lapsilähtöisen ja dokumentoidun lastensuojelutyön työvälineenä.

3.3 Avohuollon tukitoimien riittävyys ja toimivuus suhteessa asiakkaiden tarpeisiin

Taso 1: Avohuollon tukitoimia on käytettävissä, mutta valikoima ja tarjonta ovat selkeästi puutteellisia suhteessa asiakkaiden tarpeisiin. Avohuollon tukitoimia ei kyetä järjestämään asiakkaiden elämäntilanteiden edellyttämässä ajassa.

Taso 2: Avohuollon tukitoimia on riittävästi saatavilla, mutta niiden soveltuvuudessa asiakkaiden erityisiin tarpeisiin on puutteita samoin kuin tukitoimien järjestämisessä.

Taso 3: Avohuollon tukitoimien valikoima on monipuolinen ja saatavuus riittävä. Uusia tukitoimia kehitetään ja räätälöidään asiakkaiden tarpeiden mukaisesti yhteistyössä kunnan toimijoiden ja palveluntuottajien kanssa.

3.4 Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu: lapsen osallisuus ja kuuleminen, läheisverkoston kartoitus ja sukulaissijoitus

Taso 1: Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu toteutetaan minimitasolla. Lapsen osallisuudessa ja kuulemisessa on puutteita. Läheisverkoston ja sukulasisijoituksen mahdollisuuksia ei kartoiteta.

Taso 2: Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu toteutetaan lain velvoitteiden ja hengen mukaisesti. Lapsen kuuleminen on lasta osallistavaa. Läheisverkoston ja sukulasisijoituksen kartoittamisessa on puutteita.

Taso 3: Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu toteutetaan lain velvoitteiden ja hengen mukaisesti. Lapsen kuuleminen on lasta osallistavaa ja tukevaa. Läheisverkoston ja sukulasisijoituksen mahdollisuudet kartoitetaan. Lasta tuetaan erityisen huolellisesti siirtymävaiheissa biologisilta vanhemmilta sijaisvanhemmille/sijaishuoltoon ja/tai päinvastoin. Vanhempien tukeminen sijoitus- ja huostaanottoprosesseissa toteutuu suunnitelmallisesti.

3.5 Sijaishuollon ja jälkihuollon järjestäminen

Taso 1: Sijais- ja jälkihuollon palvelut ovat puutteellisia. Sijaishuoltopaikkojen valinnalle ei yhtenäisiä kriteereitä, vaan valinnat toteutetaan tapauskohtaisesti. Perhehoidon mahdollisuuksia lasta sijoitettaessa ei arvioida tai perhehoitoa ei ole riittävästi saatavilla. Sijaishuoltopaikkojen valvonta on puutteellista. Lapsikohtainen työskentely sijaishuollon aikana on vähäistä. Lapsen ja nuoren henkilökohtaiset tapaamiset sosiaalityöntekijän kanssa eivät toteudu säännöllisesti. Huostaanotetun lapsen vanhemman asiakassuunnitelmat puuttuvat ja suunnitelmallinen työskentely biologisen perheen kanssa ei toteudu.

Taso 2: Lapsen tarpeen mukaisen sijoituspaikan järjestäminen ohjaa sijoitustyöskentelyä. Kunnalla on käytettävissä sijoituspaikkoja, mutta niiden valvonta ei ole ennakoivaa ja suunniteltua. Lapsikohtainen työskentely sijais- ja jälkihuollon aikana perustuu kerran vuodessa tarkistettavaan asiakassuunnitelmaan. Lapsen ja nuoren henkilökohtainen tapaaminen sosiaalityöntekijän kanssa toteutuu pääsääntöisesti kerran vuodessa.

Taso 3: Lapsen sijoituspaikan valinta perustuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Käytössä on riittävästi lapsen tarpeita vastaavia sijoituspaikkoja ja jälkihuollon tukitoimia nuorille. Jokaisen

lapsen kohdalla on arvioitu perhehoidon mahdollisuus. Sijaishuoltopaikkojen valvonta toteutuu suunnitelmallisesti ja säännöllisesti. Sijais- ja jälkihuollossa olevien lasten asiakassuunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Lapselle ja nuorelle varataan aikaa sosiaalityöntekijän henkilökohtaisiin tapaamisiin. Sijoitetulle lapselle, biologiselle perheelle ja sijaishuollon toimijoille tarjotaan aktiivisesti tukea heidän tarpeidensa mukaisesti. Sijais- ja jälkihuollon palveluita kehitetään aktiivisesti ja suunnitelmallisesti yhteistyössä kunnan toimijoiden ja palveluntuottajien kanssa.

1-2		

Kokonaisarviointi: Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

3. 5 Henkilöstöresurssit

Henkilöstöresurssien tarkastelu on jaettu tässä arvioinnissa neljään osa-alueeseen, joiden nykytilannetta ja kehittämistarpeita arvioidaan kunnan aineistojen pohjalta.

1. Henkilöstön riittävyys peruspalveluissa

Kempeleen kunnassa on selkeä tarve arvioida peruspalvelujen henkilöstöresurssien riittävyys ja kohdentaminen suhteessa tavoitteena olevaan palvelutasoon sekä todennäköisiin palvelurakenteiden muutoksiin. Periaatteessa resurssit tulisi mitoittaa niin, että palvelutarpeisiin voidaan vastata viivytyksettä ja asiakkaiden kokemana palvelujen laatu on hyvä. Mitoitusperusteena voidaan käyttää paikallista tietoa palvelutarpeista ja asiakasmääristä sekä valtakunnallisia suosituksia.

2. Henkilöstön riittävyys ehkäisevässä lastensuojelussa

Kempeleen kunnassa, kuten muissa kunnissa ehkäisevän lastensuojelun henkilöstöresurssit ovat riittämättömät. Pientä parannusta on mahdollista saada kehittämällä palvelujärjestelmän toimijoiden yhteistyötä. Varsinainen painopisteen muutos ehkäisevään työhön edellyttää syvemmälle menevää muutosta.

Kehittämisen myötä ehkäisevän lastensuojelun tulisi muodostaa selkeä sisällöllinen tehtäväalue, jonka toteuttamiseen ja kehittämiseen on osoitettu tietty osuus (noin 30 %:a) peruspalvelujen henkilöstön työajasta. Painopistettä siirretään asteittain (3-5 v) korjaavasta työstä ehkäisevään työhön, mikä näkyy suunnitelmallisena henkilöstöresurssin (ohjaus ja tuki, perhetyö) ohjaamisena pelkästään ehkäisevään lastensuojeluun. Muutoksen toteuttamisen tekee vaikeaksi se, että siirtymävaiheessa korjaavan lastensuojelun resurssitarpeet säilyvät lähes ennallaan.

3. Henkilöstön riittävyys, pätevyys ja pysyvyys lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa

Kempeleen kunnassa lastensuojelun henkilöstö on työhönsä kelpoista. Lisäksi työntekijöiden pysyvyys on hyvä, mutta henkilöstön riittävydessä on puutteita. Edellä kiinnitettiin jo huomiota sosiaalityön toimintaedellytyksiin ja lastensuojelutyön korjaavaan painotukseen. Lastensuojelu painottuu lapsi- ja perhekohtaiseen (korjaavaan) työhön. Vaikka kunnassa on tällä hetkellä asetuksen mukaisen pätevyyden omaavat sosiaalityöntekijät, uhkana on työntekijöiden vaihtuvuus ja pätevien työntekijöiden saatavuus. Kehittämistarve kohdistuu henkilöstöresurssien saatavuuden ennakointiin ja työntekijöiden pysyvyyden varmistamiseen jatkossakin. Molempiin asioihin voidaan vaikuttaa sosiaalityön toimintaedellytysten ja työhyvinvoinnin kehittämisellä.

4. Lastensuojelutyön tukirakenteet: moniammatillinen asiantuntijaryhmä, esimiestyö, osaamisen ylläpitäminen ja työnohjaus

Kempeleen kunnassa lastensuojelua tehdään työparityöskentelynä. Kollegiaalinen tuki on riittävää. Moniammatillisen asiantuntijaryhmän palveluta ovat tarvittaessa käytettävissä ostopalveluna. Kunnan sisällä moniammatillisessa työssä on kehittämistarpeita. Lainsäädäntö vaikeuttaa sujuvaa moniammatillista tiimityötä. Uusi toimintamalli ei vielä toteudu käytännön työssä ja prosessin sisäisessä työskentelyssä on edelleen raja-aitoja. Ajallis-

ten mahdollisuuksien järjestämiseen Työn pitkäjänteisen kehittämisen ajallisiin ja muihin edellytyksiin tulisi myös kiinnittää huomiota.

4. Henkilöstöressit

4.1 Henkilöstön riittävyys peruspalveluissa

Taso 1: Peruspalvelujen henkilöstö on mitoitettu minimitasolle, mikä ilmenee toistuvina jonoina ja palvelujen rajoittamisena. Asiaksmääriin ja palvelutarpeisiin nähden henkilöstö on alimitoitettu erityisesti lapsiperheiden kotipalvelussa (perhetyössä), neuvoloissa, kouluterveydenhuollossa ja oppilashuollossa.

Taso 2: Peruspalvelujen henkilöstön mitoituksessa suhteessa asiakasmääriin ja palvelutarpeisiin on selviä vajeita, mikä näkyy ajoittaisina jonoina ja palvelujen viivästymisenä.

Taso 3: Peruspalvelujen henkilöstö on mitoitettu niin, että palvelutarpeisiin voidaan vastata viivytyksettä ja asiakkaiden kokema palvelujen laatu on hyvä. Henkilöstön mitoituksen perusteena käytetään paikallista tietoa asiakasmääristä ja palvelutarpeista sekä valtakunnallisia suosituksia.

4.2 Henkilöstön riittävyys ehkäisevässä lastensuojelussa

Taso 1: Henkilöstön työpanosta ehkäisevään lastensuojeluun on kohdennettavissa vain satunnaisesti ja tapauskohtaisesti. Henkilöstöressit on sidottu akuuttiin asiakastyöhön ja korjaavaan työhön.

Taso 2: Ehkäisevän lastensuojelun sisältöjä ja rakenteita kehitetään osana perustyötä, mutta henkilöstöressien riittävä kohdentaminen ehkäisevään työhön ei ole nykyisissä puitteissa mahdollista.

Taso 3: Ehkäisevä lastensuojelu muodostaa selkeän sisällöllisen tehtäväalueen, jonka toteuttamiseen ja kehittämiseen on osoitettu tietty osuus (noin 30%) peruspalvelujen henkilöstön työajasta. Painopistettä siirretään asteittain (3-5 v) korjaavasta työstä ehkäisevään työhön, mikä näkyy suunnitelmallisena henkilöstöressin (ohjaus ja tuki, perhetyö) lisäyksenä pelkästään ehkäisevään lastensuojeluun.

4.3 Henkilöstön riittävyys, pätevyys ja pysyvyys lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa

Taso 1: Lastensuojelutyön henkilöstöressit on mitoitettu minimitasolle suhteessa asiakkaiden määrään ja tarpeisiin. Henkilöstön vaihtuvuus (työsuhteen kesto alle 2 v) on suurta ja lain mukaisissa pätevyyksissä on puutteita.

Taso 2: Lastensuojelutyön henkilöstön vaihtuvuus on vähäistä ja työntekijöillä on lain mukaiset pätevyudet. Henkilöstöressien riittävyudessa on ajoittaisia ongelmia, mikä vaikeuttaa lain velvoittamissa määrärajoissa pysymistä.

Taso 3: Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun henkilöstöä on asiakasmääriin ja tarpeisiin suhteutettuna riittävästi tavoitteellisen, lapsilähtöisen ja dokumentoidun työn toteuttamiseen. Kunnan lastensuojelutyötä tehdään pitkäjänteisesti pätevän ja pysyvän henkilöstön voimin. Lastensuojelun (/sosiaalihuollon) tehtävärakenteet on uudistettu STM:n suositusten mukaisesti.

4.4 Lastensuojelutyön tukirakenteet: moniammatillinen asiantuntijaryhmä, esimiestyö, osaamisen ylläpitäminen ja työnohjaus

Taso 1: Lastensuojelutyötä tehdään yksittäisen työntekijän työorientaatioton varassa. Osaamista ylläpitävät ja kehittävät kollegiaaliset tukirakenteet (esimiestuki, tiimityö, työnohjaus, koulutus) ovat puutteellisia. Lain edellyttämän moniammatillisen asiantuntijaryhmän palvelut ovat käytössä.

Taso 2: Lastensuojelutyön kollegiaaliset tukirakenteet toimivat ja niitä hyödynnetään pääsääntöisesti hyvin samoin kuin moniammatillisen asiantuntijaryhmän palveluja. Työn pitkäjänteiseen kehittämiseen ei ole ajallisia tai muita mahdollisuuksia.

Taso 3: Lastensuojelutyön kollegiaaliset tukirakenteet toimivat ja niitä hyödynnetään aktiivisesti samoin kuin moniammatillisen asiantuntijaryhmän palveluja. Kehittäminen on olennainen osa työtä, jota työntekijät ja esimiehet yhdessä toteuttavat pitkäjänteisesti. Osaamisen ja työn kehittämisessä yhdistetään kokemuksellista, teoreettista ja tutkimuksellista tietoa.

Kokonaisarviointi: Henkilöstöressit

1	2	3
	1-2	

3.6 Johtopäätökset kehittämisen tarpeista

Seuraavaksi esitetään yhteenveto (Taulukko 7) Kempeleen kunnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen nykytilasta toteutetun arvioinnin perusteella. Lopuksi kootaan johtopäätökset kunnan lastensuojelun kehittämistarpeista.

Taulukko 7. Yhteenveto Kempeleen kunnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen nykytilan arvioinnista

ARVIOINNIN KOHTEET JA ARVIOINTITASOJEN KRITTEERIT

1. Lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttaminen

- 1.1 Lapsinäkökulman huomioon ottaminen yhdyskuntasuunnittelussa
- 1.2 Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluista huolehtiminen
- 1.3 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen
- 1.4 Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen

Kokonaisarviointi: Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen

Kunnan nykytilanne		
1	2	3
1-2		

2. Ehkäisevä lastensuojelu

- 2.1 Ehkäisevän lastensuojelun riittävyys, sisältö ja yhteistyön toimivuus peruspalveluissa
- 2.2 Vanhempien tukeminen kasvatus tehtävässä (yleinen ja räätälöity)
- 2.3 Lapsen ja perheen erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tukitoimien järjestäminen
- 2.4 Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa

Kokonaisarviointi: Ehkäisevä lastensuojelu

1	2	3
2		

3. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

- 3.1 Lastensuojelutarpeen selvitykset
- 3.2 Asiakassuunnitelmaan perustuva tavoitteellinen, lapsilähtöinen ja dokumentoitu työote
- 3.3 Avohuollon tukitoimien riittävyys ja toimivuus suhteessa asiakkaiden tarpeisiin
- 3.4 Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu: lapsen osallisuus ja kuuleminen, lähi-verkoston kartoitus ja sukulaissijoitus
- 3.5 Sijaishuollon ja jälkihuollon järjestäminen

Kokonaisarviointi: Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

1	2	3
1-2		

4. Henkilöstöresurssit

- 4.1 Henkilöstön riittävyys peruspalveluissa
- 4.2 Henkilöstön riittävyys ehkäisevässä lastensuojelussa
- 4.3 Henkilöstön riittävyys, pätevyys ja pysyvyys lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa
- 4.4 Lastensuojelutyön tukirakenteet: moniammatillinen asiantuntijaryhmä, esimiestyö, osaamisen ylläpitäminen ja työnohjaus

Kokonaisarviointi: Henkilöstöresurssit

1	2	3
1-2		

Käytettyjen arviointikriteereiden perusteella Kempeleen kunnan toimet ja palvelut lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja ongelmien ehkäisemiseksi sijoittuvat tällä hetkellä (2009) tasojen 1 ja 2 välille, lähemmäksi tasoa 2 kuin 1.³⁸ Arvioinnin kohteiden mukaisesti eriteltynä:

- paras tilanne on ehkäisevässä lastensuojelussa, jonka neljätä osa- alueesta kolme on tasolla 2. Eli tilannetta voidaan pitää kohtuullisena, vaikkakin puutteita ja kehittämistarpeita on edelleen. Suurin haaste on ehkäisevän työn kokonaishahmotuksessa, mikä tarkoittaa painopisteen siirtämistä ehkäisevään työhön ja sen mukaista sisällön, menetelmien ja resurssien kehittämistä.
- tilanne on kohtuullisella tasolla (taso 2) myös lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa, jossa kolme viidestä osa- alueesta on tasolla 2.
- lasten kasvuoloihin vaikuttamisessa toiminta on kohtuullisella tasolla (taso 2) peruspalveluista huolehtimisessa sekä lasten osallisuudessa ja vaikuttamismahdollisuuksissa, tosin puutteita ja kehittämistarpeita on edelleen.

³⁸ Arviointitasot määriteltiin seuraavasti: Taso 1 edustaa minimitasoa, jossa on huomattavia puutteita arvioinnin kohdealueella. Tasolla 2 kohdealueen tilanne / toiminta on kohtuullisella tasolla, mutta puutteita ja kehittämistarpeita on edelleen. Tasolla 3 kohdealueen toiminta lähenee ideaalitalannetta, jossa lastensuojelulain henki toteutuu käytännössä sekä yksilö- että rakennetasolla.

- henkilöstöresursseissa tilannetta voidaan pitää kohtuullisena (taso 2) lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa henkilöstön pätevyyden ja pysyvyyden osalta sekä työn tukirakenteiden osalta, mutta henkilöstön riittävydessä on huomattavia puutteita (taso 1)
- heikko tilanne (taso 1), jossa toiminta on minimitasolla ja siinä on huomattavia puutteita ja kehittämistarpeita, löytyy lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttamisen osan alueella lapsinäkökulman huomioon ottamisessa ja hyvinvoinnin seuraamisessa
- heikko tilanne (taso 1) on lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa lastensuojelutarpeen selvittämisessä ja sijaishuollon järjestämisessä
- peruspalvelujen ja ehkäisevän lastensuojelun henkilöstön riittävyys on tasolla 1 eli huomattavia puutteita ja kehittämistarpeita on.

Kempeleen kunnan lastensuojelun kehittämistarpeet ovat arvioinnin perusteella hyvin samansuuntaisia kuin muissa Oulun seudun kunnissa. Siksi seuraavaksi esitetyt johtopäätökset koskevat pääosin kaikkia seudun kuntia.

1. Kempeleen kunnan lastensuojelun kokonaistilanne on samalla ”kohtuullisella” tasolla kuin keskimäärin seudun muissa kunnissa. Koska arviointikriteerit johdettiin uuden lastensuojelulain määrittämistä kunnan lastensuojelun tehtävistä, tavoitteista ja velvoitteista, voitaneen arviointitulosten perusteella todeta, että Oulun seudun kunnilla on vielä pitkä matka kuljettavana. Toisaalta herää epäily liian vaativasta arviointikriteeristöstä, kun kuntien lastensuojelun nykytila ylsi vain harvoissa yksittäistapauksissa tasolle 3. Ehkä osuvin johtopäätös on, että uuden lastensuojelulain hengen toteuttaminen käytännössä niin yksilö- kuin rakennetasolla on kunnille erittäin vaativa haaste. Siksi ideaalitaso ei vielä näy vuoden kuluttua lain voimaantulosta.
2. Lastensuojelun kehittäminen on nähtävä kokonaisuutena, mikä tarkoittaa yksittäisten kehittämistarpeiden ja -toimien nivomista osaksi kunnan lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointityötä. Kehittämisessä tulisi kiinnittää erityistä huomiota toisaalta lastensuojelun rakenteellisen ja yksilökohtaisen työn ja toisaalta ehkäisevän ja korjaavan työn suhteeseen. Lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttaminen on juuri niin laaja kehittämistehtävä kuin sitä edellä on kunnan toimien ja palvelujen valossa arvioitu. Koska hyvinvoinnin edellytyksiin vaikuttaminen ja ongelmien ehkäiseminen näyttävät arvioinnin perusteella olevan kunnissa kaikkein heikoimmalla tasolla, on ne syytä ottaa kehittämisen kohteiksi.
3. Tieto on välttämätön edellytys kunnan lastensuojelun toteuttamisessa ja kehittämisessä. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen on arvioinnin mukaan kehittymättömällä tasolla kaikissa kunnissa. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia koskevan tiedontuotannon kehittäminen tulisi ratkaista alueellisesti.
4. Uusi lastensuojelulaki asettaa uudenlaisia vaatimuksia asiakasprosessin läpinäkyvyydelle, lastensuojelun tarpeen arvioinnille, lapsen osallisuudelle ja kuulemiselle, vanhempien tukemiselle, huostaanotto-prosessin valmistelulle sekä sosiaalityöntekijän työskentelylle hallinto-oikeuden kanssa. Arvioinnin perusteella Oulun seudun kuntien lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa on paljon kehitettävää. Vakavimmat puutteet liittyvät lastensuojelutarpeen selvitysten määräaikoihin, asiakassuunnitelman asemaan tavoitteellisen ja lapsilähtöisen lastensuojelun toteuttamisessa sekä dokumentointiin. Lasta ja perhettä auttavan lastensuojelutyön kehittäminen tulisi nähdä jatkuvan työn kohteena.
5. Lastensuojelun osaamisen kehittämistarpeita on arvioinnin perusteella sekä asiakastyössä että lastensuojelun strategiatyössä mukaan lukien sosiaalisten, terveydellisten ja lapsivaikutusten arviointi. Huomattavimmat puutteet ovat rakenteellisen osaamisen alueella eli lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttamistyössä. Kunnan lastensuojelun osaaminen on sidoksissa henkilöstön riittävyteen, pysyvyyteen ja pätevyyteen. Lastensuojelun arkityö vie kunnissa työntekijöiden ajan niin tarkkaan, ettei työn ja osaamisen kehittämiseen jää aikaa. Lastensuojelun osaamisen varmistaminen seudun kunnissa on nähtävä rakenteellisen kehittämisen kohteena. Monet kohdassa 4 esite-

tyistä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun puutteista johtuvat kuntien lastensuojelun henkilöstön riittämättömydestä ja osaamisen epäjatkuvuudesta. Varsinkin pienissä kunnissa lastensuojelu on nähtävä erityisosaamista vaativana työnä johtuen lastensuojelutilanteiden harvalukuisuudesta. Kuntien yhteistyö lastensuojelun osaamisen ylläpitämisessä ja kehittämisessä tulee lähivuosina entistä tärkeämmäksi.

4 LASTENSUOJELUN STRATEGIA: TIEToon JA OSAAMISEEN PERUSTUVAA, HYVINVOINNIN EDELLYTYKSIIN VAIKUTTAVAA, ONGELMIA EHKÄISEVÄÄ JA LASTA JA PERHETTÄ AUTTAVAA LASTENSUOJELUA

4.1 Tarkastelukehys

Lastensuojelun strategialla määritellään kunnan lastensuojelun kehittämisen suunta lähivuosille, asetetaan strategian mukaiset tavoitteet, jäsennetään tarvittavat toimenpiteet, arvioidaan nykyisten voimavarojen riittävyys ja uudelleen kohdentamisen tarpeet sekä varaudutaan tarvittaessa resurssien lisäämiseen. Lastensuojelun suunnitelma toimii samanaikaisesti strategisena suunnannäyttäjänä ja konkreettisena toimenpideohjelmana.

Lastensuojelun strategian perusteet ja sisällöt on johdettu edellisissä luvuissa esitetystä toimintaympäristön analyysistä (Kuvio 11). Luvussa 2 ja sen alaluvuissa tarkasteltiin kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, kasvuolosuhteita sekä lastensuojelun tarvetta tilastojen valossa. Johtopäätöksiä kehityksen suunnasta esitettiin luvussa 2.4. Kunnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen nykytilaa arvioitiin luvussa 3 ja sen alaluvuissa. Johtopäätökset kehittämistarpeista on koottu lukuun 3.6

Kuntakohtaisten analyysien perusteella lastensuojelun kehittämistarpeet ovat Oulun seudulla hyvin samankaltaisia, mikä tunnistettiin myös lastensuojelun suunnitelmien seudullisessa valmisteluprosessissa. Näin ollen lastensuojelun strategian sisältöalueet (5) määriteltiin³⁹ yleisellä tasolla samoiksi Oulun seudun kunnissa. Strategian sisältöalueet kattavat tarkoituksellisesti koko lastensuojelun toiminta-alueen, josta kunta on vastuussa. Kunnan lastensuojelun strategiassa on siis kaksi tasoa, seudullinen ja kuntakohtainen. joita kuvio 11 ja kuvio 13 (Liite 9) havainnollistavat.

Kuvio 11. Kunnan lastensuojelun strategian perusteet ja sisällöt

4.2 Lastensuojelun arvot ja visio sekä strategian sisältöalueet ja toimeenpano

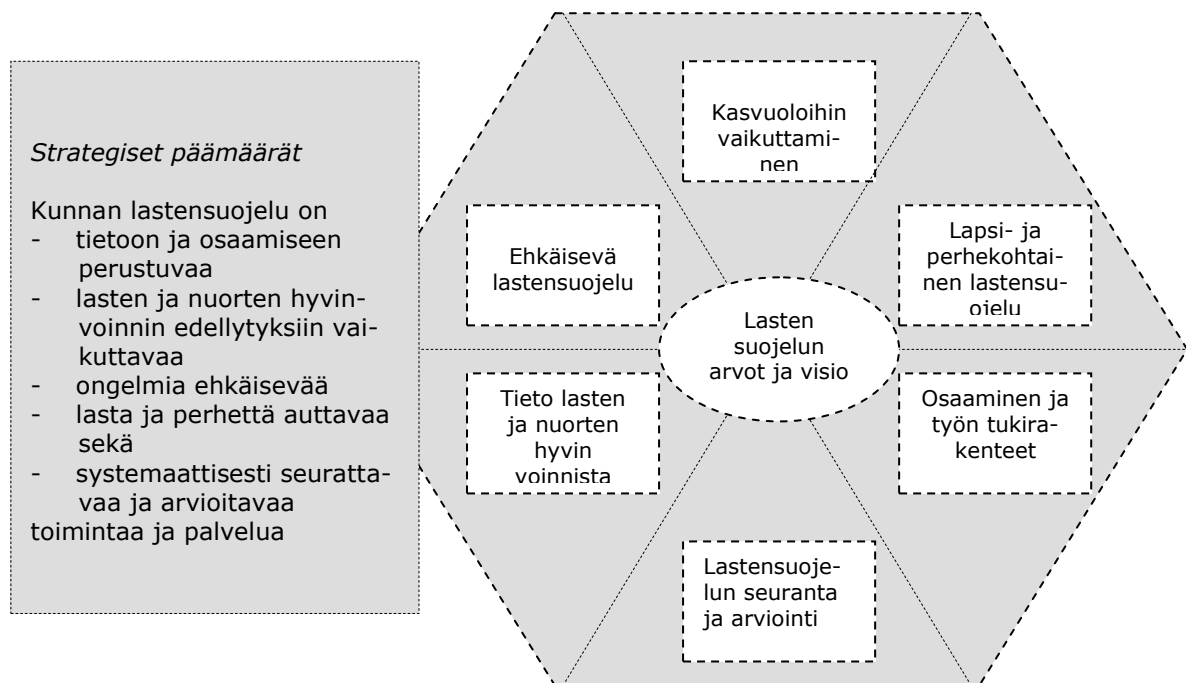
Lastensuojelun strategialla ja sen toimeenpano-ohjelmalla tulisi vastata lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin rakenteellisiin edellytyksiin sekä yksilötason vaikeutuneisiin

³⁹ Oulun seudun kuntien lastensuojelun suunnitelman valmistelun yhdyshenkilöiden ja perusturva-/ sosiaali- ja terveysjohtajien yhteinen työkokous 4.5.2009

elämäntilanteisiin. Strategisiksi päämääriksi muotoiltuna kehittämistarpeisiin vastaaminen tarkoittaa, että kunnan lastensuojelun tulisi olla

- lasten ja perheiden hyvinvointia koskevaan tietoon ja osaamiseen perustuvaa,
- hyvinvoinnin edellytyksiin vaikuttavaa,
- ongelmia ehkäisevää,
- lasta ja perhettä auttavaa sekä
- systemaattisesti seurattavaa ja arvioitavaa toimintaa ja palvelua. (Kuvio 12.)

Yhden kunnan näkökulmasta lastensuojelun kehittämistarpeisiin vastaaminen voi muodostua ylivoimaiseksi. Siksi tämä lastensuojelun suunnitelma sisältää vaihtoehtoisia mahdollisuuksia. Kunta voi periaatteessa toteuttaa kaikki strategian sisältöalueet joko yksin tai toimia yhteistyössä seudun kuntien kanssa. Kunkin sisältöalueen tavoitteiden ja toimenpiteiden konkretisointi on kuitenkin kunnan tehtävänä ja vastuulla samoin kuin seudullisesta yhteistyöstä sopiminen. Erityisesti lastensuojelun tiedontuotantoa, osaamista sekä seuranta- ja arviointijärjestelmää koskevilla strategian sisältöalueilla tarvitaan kuntien välistä yhteistyötä. Luvussa 4.4 esitetään toimenpidesuosituksia seudullisesti toteutettavien strategian sisältöalueiden osalta.

Kuvio 12. Kunnan lastensuojelun strategiset päämäärät ja strategian sisältöalueet

Seuraavaksi esitetään kunnan lastensuojelun strategia sisältöalueittain⁴⁰ niin, että ensin kuvataan seudullisesti toteutettavat tavoitteet ja sen jälkeen kunnan konkretisoimat tavoitteet, niihin liittyvät toimenpiteet, resurssit sekä toteutuksen ja seurannan vastuutaho. Kunnan kannanotot seudullisiin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin tulee määritellä erikseen.

Lastensuojelun arvot ja visio

Kunnan lastensuojelun arvot:

⁴⁰ Strategia perustuu kunnan esittämiin lastensuojelun arvoihin, visioon sekä tavoitteisiin, toimenpiteisiin, resursseihin ja toimeenpanoon.

- yhteisöllisyys - toisistaan välittäminen
- lapsiperheiden turvallisuus - sosiaalinen, psyykinen ja fyysinen
- vastuullinen vanhemmuus - kasvatuskumppanuus
- asiakaslähtöisyys - luottamus

Kunnan lastensuojelun visio:
Lapsiperheiden hyvä elämä

Strategian sisältöalue 1: Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia koskevan tiedon tuottaminen, analysointi ja hyödyntäminen lastensuojelun kehittämisessä

Seudullisesti toteutettavat tavoitteet

1. Seudullisen tiedontuotannon järjestelmän luominen: a) tilastollisen tiedon, b) kansalaisilta koottavan tiedon, c) palveluntuottajan tiedon ja d) asiakastietojärjestelmien tiedon yhdistäminen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia koskevan kokonaiskuvan luomiseksi ja tiedon hyödyntämiseksi lastensuojelun kehittämisessä, seurannassa ja arvioinnissa.

Seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpano

Kuntien välisestä yhteistyöstä seudullisten tavoitteiden toimeenpanossa sovitaan myöhemmin erikseen.

Kuntakohtaiset tavoitteet ja toimeenpanosuunnitelma / Sisältöalue 1

Tavoitteet

1. Seudun kuntien yhteistyönä toteutettava tiedontuotannon järjestelmä otetaan käyttöön kunnan olosuhteisiin soveltuvalla tavalla.
2. Lapsiväestön määrän kehityksen vaikutuksia palvelutarpeisiin ja niihin vastaamiseen arvioidaan kunnassa nykyistä ennakoivam-
malla, pitkäjänteisemmällä ja systemaattisemmalla tavalla yli hallintokuntarajojen.

Toimenpiteet ja aikataulu

1. Kunta osallistuu seudun kuntien yhteistyöhön tiedontuotannon järjestelmän luomiseksi.
Aikataulu: Seudullisesti päätettävä
2. Kuntalaisten palvelutarpeista kerätään tietoa palveluiden kehittämiseksi ja kohdentamiseksi oikein.
Aikataulu:

Toteutumisen mittarit⁴¹

Resurssit

Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista
Vastuu seurannasta ja arvioinnista

Strategian sisältöalue 2: Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen

Seudullisesti toteutettavat tavoitteet

- 2.1 Lapsinäkökulman huomioonottaminen maankäytön, asuinalueiden, rakennusten ja kasvuympäristöjen suunnittelussa sekä palvelujen järjestämisessä
- 2.2 Lapsivaikutusten arvioinnin kehittäminen
- 2.3 Lasten, nuorten ja vanhempien osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen

Seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpano

Kuntien välisestä yhteistyöstä seudullisten tavoitteiden toimeenpanossa sovitaan myöhemmin erikseen.

Kuntakohtaiset tavoitteet ja toimeenpanosuunnitelma / Sisältöalue 2

Tavoitteet

1. Seudun kuntien yhteistyönä valmisteltavia lapsinäkökulman huomioonottamisen ja lapsivaikutusten arvioinnin periaatteita ja menettelyjä hyödynnetään kunnan olosuhteisiin soveltaen

Toimenpiteet ja aikataulu

1. Kunta osallistuu seudun kuntien yhteistyöhön lapsinäkökulman huomioonottamisen ja lapsivaikutusten arvioinnin osaamisen kehittämiseen ja periaatteiden valmisteluun.
Aikataulu: Seudullisesti päätettävä

⁴¹ Mittareiden tarkastelua viedään pidemmälle Lastensuojelun seuranta- ja arviointijärjestelmän valmistelun yhteydessä IX/2009 – III/ 2010. Tässä vaiheessa kunnan esittämät mittarit tai niiden puuttuminen on nähtävä välivaiheena.

<p>2. Kunnan kaavoitusorososessa noudatetaan sovittua valmistelun ohjaus- ja lausuntomenettelyä</p> <p>3. Kuntalaisille luodaan mahdollisuudet vaikuttaa maankäytön ja rakentamisen suunnitteluun.</p>	<p>Toimenpiteet ja aikataulu</p> <p>2. Kunnan kaavaprosessi (kts s. 22) Aikataulu: 2010 - 2013</p> <p>3. Maankäyttöön ja rakentamiseen liittyvissä kysymyksissä perustetaan avoin palautejärjestelmä kunnan www-sivuille Aikataulu: 2010</p> <p>Toteutumisen mittarit</p> <p>2. Lausuntomenettelyt ovat toiminnassa</p> <p>3. Palautejärjestelmä on toiminnassa</p> <p>Resurssit</p> <p>Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista</p> <p>Vastuu seurannasta ja arvioinnista</p>
<p>4. Lasten, nuorten ja vanhempien osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksia parannetaan mahdollistamalla heidän suora tai välillinen osallistuminen eri työryhmiin, joissa suunnitellaan arjen kasvuympäristöjä ja olosuhteita.</p>	<p>Toimenpiteet ja aikataulu</p> <p>1. Koulujen oppilaskuntien ja Pikkuparlamentin toiminnan kehittäminen</p> <p>2. Päiväkotien ja koulujen vanhempainryhmien vuorovaikutuksen lisääminen</p> <p>3. Ryhmien välisen vuorovaikutuksen lisääminen, esimerkiksi "Hyvän kasvun tori" (ks. kuntalaisaloite Kari Kiviaho)</p> <p>Aikataulu: Toimenpiteet 1 - 3 vuosina 2010 - 2011</p> <p>Toteutumisen mittarit</p> <p>Resurssit</p> <p>Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista</p> <p>Vastuu seurannasta/arvioinnista</p>
<p>Strategian sisältöalue 3: Ehkäisevä lastensuojelu</p>	
<p>Seudullisesti toteutettavat tavoitteet</p> <p>3.1 Ehkäisevän lastensuojelun käsitteellinen, sisällöllinen ja menetelmällinen vahvistaminen: ehkäisevän työn kohteiden, toimijoiden ja yhteisten toimintamallien jäsentäminen sekä resurssien arviointi suhteessa palvelutarpeisiin ja painopisteen siirtämiseen ehkäisevään työhön</p> <p>3.2 Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä: tuen tarpeen jäsentäminen ja kohdentaminen perheen elämäntilanteen ja lasten iän mukaan</p> <p>3.3 Toimintamallien luominen erityisen tuen tarpeen tunnistamiseksi ja järjestämiseksi</p> <p>Seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpano</p> <p>Kuntien välisestä yhteistyöstä seudullisten tavoitteiden toimeenpanossa sovitaan myöhemmin erikseen.</p>	
<p>Kuntakohtaiset tavoitteet ja toimeenpanosuunnitelma / Sisältöalue 3</p>	
<p>Tavoitteet</p> <p>1. Seudun kuntien yhteistyönä valmisteltavia ehkäisevän lastensuojelun, vanhempien kasvatustehtävän tukemisen ja erityisen tuen tunnistamisen toimintamalleja hyödynnetään kunnan olosuhteisiin soveltuvalla tavalla</p>	<p>Toimenpiteet ja aikataulu</p> <p>1. Kunta osallistuu seudun kuntien yhteistyöhön ehkäisevän lastensuojelun, vanhempien kasvatustehtävän tukemisen ja erityisen tuen tunnistamisen toimintamallien kehittämisessä Aikataulu: Seudullisesti päätettävä</p> <p>Toteutumisen mittarit</p> <p>Resurssit</p> <p>Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista</p>

	Vastuu seurannasta/arvioinnista
2. Ennaltaehkäisevää työtä vahvistetaan lasten, nuorten ja perheiden palveluissa	Toimenpiteet ja aikataulu <ol style="list-style-type: none"> 1. Henkilöstön suunnitelmallisen koulutuksen ja tiedotuksen toteuttaminen 2. Nykyisen toimintamallin auki kirjoittaminen, tarkastelu ja kehittäminen 3. Tiedonkulun parantaminen eri toimijoiden välillä 4. Lapsiperheiden kotipalvelun kehittäminen sosiaalihuoltolain mukaisesti 5. Perhetyöntekijän työpanoksen siirtäminen ehkäisevään perhetyöhön 6. Oppilashuollon kehittäminen Aikataulu: Toimenpiteet 1 - 6 2010 - 2012 Toteutumisen mittarit Kempeleen kunnan palveluiden henkilöstöresurssit ovat STM:n ja OPM:n antamien suositusten mukaisia. Resurssit Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista Vastuu seurannasta/arvioinnista
3. Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä: tuen tarpeen jäsentäminen ja kohdentaminen perheen elämäntilanteen ja lasten iän mukaan. Tavoitteena on, että vanhemmat saavat tarpeidensa mukaista ohjausta ja palvelua oikea-aikaisesti.	Toimenpiteet ja aikataulu <ol style="list-style-type: none"> 1. Konsultoivan työotteen kehittäminen yleensä ja erityisesti sosiaalityössä 2. Moniammatillisten työryhmien osaamisen hyödyntäminen ja niiden toiminnasta tiedottaminen asianosaisille yhteistyökumppaneille 3. Matalan kynnyksen palvelujen näkyväksi tekeminen 4. Perhetuvan ja avoimen päiväkodin yhteisten toimintojen ja yhteistyön kehittäminen 5. Yhden perhetyöntekijän työn suuntaaminen alle kouluikäisten lasten perheisiin Aikataulu: Toimenpiteet 1 - 5 2010 - 2012 Toteutumisen mittarit Resurssit Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista Vastuu seurannasta/arvioinnista

Strategian sisältöalue 4: Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

Seudullisesti toteutettavat tavoitteet

- 4.1 Lastensuojelun tarpeiden tunnistamisen kehittäminen (vrt tavoite 1)
- 4.2 Lastensuojelun sisällöllinen kehittäminen lastensuojelulain hengen ja velvoitteiden mukaisesti
- 4.3 Lastensuojelun tehtävärakenteiden uudistaminen, resurssien arviointi ja kohdentaminen (Stm:n suositukset tehtävärakenteista)
- 4.4 Monitoimijaisen yhteistyön kehittäminen kuntien, kolmannen ja yksityisen sektorin välillä

Seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpano

Kuntien välisestä yhteistyöstä seudullisten tavoitteiden toimeenpanossa sovitaan myöhemmin erikseen.

Kuntakohtaiset tavoitteet ja toimeenpanosuunnitelma / Sisältöalue 4

Tavoitteet

Toimenpiteet

1. Seudun kuntien yhteistyönä kehitettäviä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toiminta- ja tehtävärakennemalleja hyödynnetään kunnan olosuhteisiin soveltaen	1. Kunta osallistuu seudun kuntien yhteistyöhön lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toimintamallien kehittämisessä Aikataulu: Seudullisesti päätettävä
2. Lastensuojelun sisällöllinen kehittäminen lastensuojelulain hengen ja velvoitteiden mukaisesti	Kunnan omat toimenpiteet ja aikataulu 1. Sosiaalityöntekijöiden työajasta ohjataan 30 %:a ehkäisevään työhön vuodesta 2010 alkaen Toteutumisen mittarit Työajan seuranta (Effica) vuoteen 2011 mennessä Resurssit Sosiaalityöntekijä 2011 Koulupsykologi 2011 Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista Vastuu seurannasta/arvioinnista Sosiaalisen turvallisuuden palvelualuepäällikkö
Strategian sisältöalue 5: Osaaminen ja työn tukirakenteet	
Seudullisesti toteutettavat tavoitteet Määritellään myöhemmin Seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpano Kuntien välisestä yhteistyöstä seudullisten tavoitteiden toimeenpanossa sovitaan myöhemmin erikseen	
Kuntakohtaiset tavoitteet ja toimeenpanosuunnitelma / Sisältöalue 5	
Tavoitteet Kunta määrittelee myöhemmin Kunnan tavoitteiden asettaminen tärkeää myös tällä sisältöalueella erityisesti siksi, jos seudullista yhteistyötä / kehittämistä ei synny lastensuojelun osaamisen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi	Toimenpiteet ja aikataulu Kunta määrittelee myöhemmin Toteutumisen mittarit Resurssit Vastuu toteutuksesta/koordinoinnista Vastuu seurannasta/arvioinnista

4.3 Yhteistyö lastensuojelun järjestämisessä

Kempeleen kunnan lastensuojelupalvelut tuotetaan seuraavasti (2008 tilanne):

1. Kunnan oma palvelutuotanto

Ehkäisevä lastensuojelu

- ehkäisevä lastensuojelu peruspalveluissa (neuvola, päivähoito ja koulu) ja perhetyö
- Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu
- lastensuojelun sosiaalityö: lastensuojelutarpeen arviointi, vanhemmuuden arviointi, huostaanotto ja sijaishuollon järjestelyt
- avoimuksen palvelut: lastensuojelun perhetyö
- Jälkihuolto
- ohjaus, asumispalvelut, tukihenkilö

2. Yhteistyö muiden kuntien kanssa

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

- moniammatillisen asiantuntijaryhmän palvelut ostopalveluna Oulun kaupungilta
- sosiaalipäivystys yhteistyössä seudun kuntien kanssa

3. Ostopalvelut järjestöiltä sekä muu yhteistyö järjestöjen ja seurakunnan kanssa

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

- avohuollon palvelut: tukiperheitä ja -henkilöitä, loma- ja virkistystoimintaa Pelastakaa Lapset ry:ltä ja Parasta Lapset ry:ltä

Sijais- ja jälkihuolto

- perhehoitoa yksityisiltä perhehoitajilta Pelastakaa Lapset ry:n kautta
- tukikäyntejä Nuorten ystäviltä

4. Ostopalvelut yrityksiltä

Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

- Perhekuntoutusta yrityksiltä

Sijais- ja jälkihuolto

- laitoshoido ja perhekotihoito ostopalveluna seudullisen kilpailutuksen kautta hyväksytyiltä puitesopimuskuoppineilta

Jälkihuolto

- tukikäyntejä perhekodeilta, joissa nuori ollut sijoituksessa

Kunnan edustajat arvioivat yhteistyön eri toimijoiden kanssa toimivan suhteellisen hyvin. Nykyisellä palvelutuotannolla ei voida kuitenkaan vastata lastensuojelun tarpeisiin, vaan tarvitaan lisäresursseja kunnan omaan palvelutuotantoon. Myös oman sijaishuoltoyksikön tarve arvioidaan suureksi.

4.4 Suositukset seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpanosta

Oulun seudun kuntien lastensuojelun suunnitelmien valmistelu on ajoittunut murroskohtaan, jossa selvitetään tulevien kunta- ja palvelurakenteiden vaihtoehtoja. Vasta näiden yhteistoiminta-alueita koskevien perusratkaisujen jälkeen konkretisoituvat sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämiseen ja tuottamiseen liittyvät kuntakohtaiset intressit. Kuntien lastensuojelun suunnitelmat koskettavat laajasti kuntien lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia ja palveluja. Suunnitelmien valmistelussa ei ole otettu kantaa kuntien yhteistyöhön näiden palvelujen järjestämisessä. Sen sijaan kuntien yhteistyön näkökulmasta suunnitelmat on mahdollista nähdä lastensuojelun seudullisena kehittämissuunnitelmana, joka tukee kuntien lastensuojelun suunnitelmien käytäntöön viemistä. Erityisesti tämä koskee niitä strategian sisältöalueita (ks. Liite 9 Kuvio 13), joita kunnat eivät pysty yksin toteuttamaan.

Näistä lähtökohdista esitetään⁴² lastensuojelun suunnitelmien seudullisesti toteutettavien strategiasisältöjen toimeenpanosta seuraavat suositukset kuntien hyväksyttäväksi:

1. Yhteistyössä Oulun seudun kuntien ja Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen kanssa valmistellaan *Oulun seudun lastensuojelun kehittämissuunnitelma*, jonka sisällön muodostavat lastensuojelun suunnitelmissa määritellyt seudullisesti toteutettavat sisältöalueet:
 - *Seudullisen tiedontuotannon järjestelmän luominen*: a) tilastollisen tiedon, b) kansalaisilta koottavan tiedon, c) palveluntuottajan tiedon ja d) asiakastietojärjestelmien tiedon yhdistäminen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia koskevan kokonaiskuvan luomiseksi ja tiedon hyödyntämiseksi
 - *Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen*: a) Lapsinäkökulman huomioon ottaminen maankäytön, asuinalueiden, rakennusten ja kasvuympäristöjen suunnittelussa sekä palvelujen järjestämisessä, b) Lapsivaikutusten arvioinnin kehittäminen ja c) Lasten, nuorten ja vanhempien osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen

⁴² Oulun seudun kuntien lastensuojelun suunnitelmien asiantuntijavalmistelusta on vastannut Arja Honkakoski, sosiaalityön kehittämisspäällikkö, Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, Pohjois-Pohjanmaan toimintayksikkö.

- *Ehkäisevän lastensuojelun kehittäminen:* a) Käsitteellinen, sisällöllinen ja menetelmällinen vahvistaminen, yhteisten toimintamallien jäsentäminen ja painopisteen siirtäminen ehkäisevään työhön, b) Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja c) Toimintamallien luominen erityisen tuen tarpeen tunnistamiseksi ja järjestämiseksi
 - *Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun kehittäminen:* a) Lastensuojelun tarpeiden tunnistamisen kehittäminen, b) Lastensuojelun sisällöllinen kehittäminen LsL:n hengen mukaisesti ja c) Lastensuojelun tehtävärakenteiden uudistaminen
 - *Osaamisen ja työn tukirakenteiden kehittäminen*
 - *Lastensuojelun seuranta- ja arviointijärjestelmän luominen (osana tiedontuotantoa)*
2. Selvitetään mahdollisuudet liittää *lastensuojelun kehittämisohjelman toteuttaminen osaksi Oulun seudun lapsi- ja nuorisopoliittista ohjelmaa/ohjelmatyötä (TUKEVA)*
3. Lastensuojelun kehittämisohjelman tavoitteiden toteuttamisessa käytetään muun muassa seuraavia *keinoja / menetelmiä ja rakenteita:*
- *Tutkimus:* erityisesti lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointia koskevassa tiedontuotannossa sekä lastensuojelun seurannassa ja arvioinnissa
 - *Koulutus- ja kehittämisprosessit:* esimerkiksi lapsinäkökulman huomioon ottamisessa ja lapsivaikutusten arvioinnissa
 - *Käytännön kehittämisen, opetuksen ja tutkimuksen yhteistyö,* jota varten luodaan Oulun seudun kuntien, Oulun seudun ammattikorkeakoulun, Lapin yliopiston, Oulun Yliopiston ja Posken kanssa verkostomaiset yhteistyörakenteet. Yhteistyön toiminta-alueita ovat toisaalta osaamisen kehittäminen (rakenteellinen, ehkäisevä ja lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu) ja toisaalta koko lastensuojelun kehittämisohjelma erityisesti lastensuojelua koskevan tiedonmuodostuksen näkökulmasta. Lastensuojelun kehittämisohjelma olisi yksi verkostomaisen yhteistyörakenteen toimintalinja. Muita sisällöllisiä alueita voidaan luoda tarpeen mukaan esimerkiksi vanhustyöhön ja aikuissosiaalityöhön.
4. Lastensuojelun kehittämisohjelma ajoitetaan ensimmäisessä vaiheessa kuntien lastensuojelun suunnitelmien *vuosille 2010 - 2013*. Kehittämisohjelman *rahoitusvaihtoehtoina selvitetään KASTE -ohjelma* ja erityisesti mahdollisuudet yhdistää lastensuojelun kehittämisohjelma osaksi muita Oulun seudun / Pohjois-Suomen lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin liittyviä hankkeista. Lisäksi selvitetään Oulun seudun kuntien kiinnostus ja rahoitusmahdollisuudet.

5 LASTENSUOJELUN SEURANTA- JA ARVIOINTIJÄRJESTELMÄ

Lastensuojelun seuranta- ja arviointijärjestelmän valmistelu käynnistetään vuoden 2009 lopulla yhteistyössä Oulun seudun kuntien ja Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen Pohjois-Pohjanmaan toimintayksikön kanssa. Valmisteluprosessi muodostaa luontevan jatkon suunnitelmatyölle ja syventää sitä. Tavoitteena on, että seuranta- ja arviointijärjestelmän on valmiina 31.3.2010.

Lähteet

Kurkinen, Jorma & Vuorijärvi, Petri & Kinnunen, Petri (2008) Hyvinvointi ja palvelut Kuusamossa. Löytyy verkkojulkaisuna: <http://www.sosiaalikallega.fi/julkaisut/tyopaperit-ja-muut-julkaisut>

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lastensuojelun käsikirja, internetlähde www.sosiaaliportti.fi/fi/FI/lastensuojelunkasikirja.

Myllärniemi Annina (2005) Huostaanottojen kriteerit pääkaupunkiseudulla. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja.

Oulun seudun sosiaali- ja terveystalveluiden yhteistoiminta-alue selvitys -hanke (2008) Yhteistoimintaraportti. Selvityshenkilö Riitta Pitkänen.

Rousu, Sirkka (2008) Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa. Opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 1. Suunnitelman valmistelu. Helsinki: Kuntaliitto.

Tilastolähteet:

SeutuNet

SOTKANet

Tilastokeskus

Liite 1

OULUN SEUDUN KUNTIEN LASTENSUOJELUN SUUNNITELMIEN VALMISTELU-PROSESSI VUONNA 2009

Taulukko 1. Oulun seudun kuntien lastensuojelun suunnitelmien seudullisesti yhteiset ja kuntakohtaisesti eriytyvät sisällöt

Kuntien lastensuojelun suunnitelmien seudullisesti yhteiset sisällöt	Kuntien lastensuojelun suunnitelmien kuntakohtaisesti eriytyvät sisällöt
<p>1. Suunnitelman lähtökohdat</p> <ul style="list-style-type: none"> - Valmistelun seudullisuus - Tavoitteet ja sisältö - Aineistot ja valmisteluprosessi 	<p>1. Suunnitelman lähtökohdat</p> <ul style="list-style-type: none"> - Sama sisältö ja teksti kaikkien kuntien suunnitelmissa paitsi yhdyshenkilöiden ja poikkihallinnollisten työryhmien nimet kuntakohtaisesti
<p>2. Lasten ja nuorten hyvinvointi ja kasvuympäristö: Nykytilanteen ja muutoksen arviointia</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tarkastelukehys - Kuntien seudullinen vertailu demografisten, sosioekonomisten ja lastensuojelun tarvetta kuvaavien tilastojen valossa 	<p>2. Lasten ja nuorten hyvinvointi ja kasvuympäristö: Nykytilanteen ja muutoksen arviointia</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tarkastelukehys (sama kaikilla) - Kuntakohtaisen tilastollisen tiedon analyysi ja tulkinat - Lastensuojelun tarve kunnassa - Paikalliset tulkinat kasvuympäristöstä - Johtopäätökset kehityksen suunnasta
<p>3. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja ongelmien ehkäiseminen: Nykytilanne ja kehittämistarpeet</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tarkastelukehys / metodi, jolla kunnan lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin kohdistuvan hyvinvointityön nykytilaa ja kehittämistarpeita arvioidaan 	<p>3. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja ongelmien ehkäiseminen: Nykytilanne ja kehittämistarpeet</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tarkastelukehys (sama kaikilla) - Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen - Ehkäisevä lastensuojelu - Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu - Henkilöstöresurssit - Johtopäätökset kehittämistarpeista
<p>4. Lastensuojelun strategia: Tietoon ja osaamiseen perustuvaa, hyvinvoinnin edellytyksiin vaikuttavaa, ongelmia ehkäisevää ja lasta ja perhettä auttavaa lastensuojelua</p> <p>Tarkastelukehys</p> <p>Strategian seudulliset sisältöalueet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia koskevan tiedon tuottaminen, analysointi ja hyödyntäminen - Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen - Ehkäisevä lastensuojelu - Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu - Osaaminen ja työn tukirakenteet <p>Suosituksot seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpanosta</p>	<p>4. Lastensuojelun strategia: Tietoon ja osaamiseen perustuvaa, hyvinvoinnin edellytyksiin vaikuttavaa, ongelmia ehkäisevää ja lasta ja perhettä auttavaa lastensuojelua</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tarkastelukehys (sama kaikilla) - Strategian seudulliset ja kuntakohtaiset sisältöalueet - Strategian seudullisten sisältöalueiden kuntakohtainen konkretisointi ja lisäksi - Kuntakohtaiset tavoitteet, toimenpiteet ja resurssit strategian sisältöalueittain <p>Yhteistyö kunnan lastensuojelupalvelujen järjestämisessä</p> <p>Suosituksot seudullisesti toteutettavien tavoitteiden toimeenpanosta (sama kaikille)</p>
<p>5. Lastensuojelun seuranta- ja arviointijärjestelmä</p> <ul style="list-style-type: none"> - Valmistellaan yhteistyössä seudun kuntien ja Posken kanssa 15.11.2009 – 31.3.2010 	<p>5. Lastensuojelun seuranta- ja arviointijärjestelmä</p> <ul style="list-style-type: none"> - Valmistellaan yhteistyössä seudun kuntien ja Posken kanssa 15.11.2009 – 31.3.2010

Liite 2

OULUN SEUDUN KUNTIEN LASTENSUOJELUN SUUNNITELMIEN VALMISTELU-PROSESSI VUONNA 2009**Fokusryhmäkeskustelut kuntien poikkihallinnollisten valmisteluryhmien kanssa asiantuntijatiedon keräämiseksi**

Fokusryhmäkeskustelut toteutettiin kaksi kertaa seudun ja Yli-Iin kunnissa, 1. kierros viikoilla 12 -13 ja 2. kierros viikoilla 16 - 17.

Fokusryhmäkeskustelujen pääteemat olivat

1. kierroksella Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilastoaineiston valossa ja kasvuolot kunnassa
2. kierroksella Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät ja ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut kunnassa

1. fokusryhmäkeskustelun teemat ja teemarunko:**1. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilan arviointi ja tulevan kehityksen ennakointi kunta- ja seutu-kohtaisen tilastoaineiston valossa⁴³****1.1 Demografiset indikaattorit ja kehityksen suunta**

- 1) Mitä demografiset indikaattorit kertovat yleisesti kuntanne väestökehityksestä ja sen suunnasta?
- 2) Mitä demografiset indikaattorit kertovat erityisesti lasten ja nuorten väestöllisestä profiilista ja sen kehityksestä?
- 3) Miten väestökehitys pitäisi ottaa huomioon kuntanne lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja sen edellytysten turvaamisessa?
- 4) Mitä muuta haluaisitte tuoda esille demografisista indikaattoreista ja niiden kuvaamasta kehityksen suunnasta?

1.2 Sosio-ekonomiset indikaattorit ja kehityksen suunta

- 1) Mitä sosio-ekonomiset indikaattorit kertovat yleisesti kuntanne väestön hyvinvoinnista ja sen kehityksen suunnasta?
- 2) Mitä sosio-ekonomiset indikaattorit kertovat erityisesti kuntanne lapsiperheiden, lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja sen kehityksen suunnasta?
- 3) Miten väestön sosio-ekonominen kehitys pitäisi ottaa huomioon kuntanne lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja sen edellytysten turvaamisessa?
- 4) Mitä muuta haluaisitte sanoa sosio-ekonomisista indikaattoreista ja niiden kuvaamasta kehityksen suunnasta?

1.3 Lastensuojelun (0-17 v) indikaattorit ja kehityksen suunta

- 1) Mitä lastensuojelun indikaattorit kertovat yleisesti kuntanne lasten hyvinvoinnista ja kehityksen suunnasta?
- 2) Mitä lastensuojelun indikaattorit kertovat erityisesti kuntanne lastensuojelun painotuksista ennaltaehkäisvään ja korjaavaan lastensuojeluun?
- 3) Miten lastensuojelun indikaattoreiden välittämä tieto pitäisi ottaa huomioon kuntanne lapsi- ja lastensuojelupolitiikan kehittämisessä?
- 4) Mitä muuta haluaisitte sanoa lastensuojelun indikaattoreista ja niiden kuvaamasta kehityksen suunnasta?

1.4 Nuoria koskevat lastensuojelun (18-20 v) ja muut indikaattorit (< 24 v)

- 1) Mitä nuoria koskevat lastensuojelun ja muut indikaattorit kertovat yleisesti kuntanne nuorten hyvinvoinnista ja kehityksen suunnasta?
- 2) Mitä nuoria koskevat lastensuojelun ja muut indikaattorit kertovat erityisesti kuntanne nuoriin kohdistamasta hyvinvoinnin edistämisen politiikasta?
- 3) Miten nuoria koskevien indikaattoreiden välittämä tieto pitäisi ottaa huomioon kuntanne lastensuojelun ja nuorisopolitiikan kehittämisessä?
- 4) Mitä muuta haluaisitte sanoa nuoria koskevista indikaattoreista ja niiden kuvaamasta kehityksen suunnasta?

1.5 Muut indikaattorit

- 1) Mitä muut indikaattorit kertovat yleisesti kuntanne lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja kehityksen suunnasta?
- 2) Mitä muut indikaattorit kertovat erityisesti kuntanne lapsiin nuoriin kohdistamasta hyvinvoinnin edistämisen politiikasta?
- 3) Miten muiden indikaattoreiden välittämä tieto pitäisi ottaa huomioon kuntanne lapsi- ja lastensuojelupolitiikan kehittämisessä?
- 4) Mitä muuta haluaisitte sanoa muista indikaattoreista ja niiden kuvaamasta kehityksen suunnasta?

⁴³ Tutkija Petri Vuorijärjen 10.3.2009 työkokouksessa esittelemä aineisto eteenpäin jäsenneyssä muodossa

1.6 Yhteenveto

- 1) Miten kuntanne eri-ikäiset lapset ja nuoret voivat arvionne mukaan nyt ja miten ennakoitte tilanteen muuttuvan?

2. Lasten ja nuorten kasvuolojen arviointi ja tulevan kehityksen ennakointi kunnan asiantuntijoiden arvioimana

2.1 Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät ja kehitystä suojaavat tekijät kunnassa / seudulla?

- 1) Mitkä tekijät arvioitte kunnassa /seudulla sellaisiksi, jotka edistävät lasten ja nuorten hyvinvointia?
- 2) Mitkä tekijät kasvuympäristössä suojaavat lasten ja nuorten kehitystä kunnassa / seudulla?

2.2 Lasten ja nuorten hyvinvoinnille ja kehitykselle riskejä aiheuttavat tekijät kunnassa /seudulla?

- 1) Mitkä tekijät arvioitte kunnassa /seudulla sellaisiksi, jotka uhkaavat lasten ja nuorten hyvinvointia?
- 2) Mitkä tekijät kasvuympäristössä uhkaavat lasten ja nuorten kehitystä kunnassa / seudulla?

2.3 Muut toimintaympäristön tekijät, joilla vaikutusta lasten ja nuorten hyvinvointiin ja kehitykseen seudulla /kunnassa (voi olla, että tulevat esille jo edellä)

- 1) Mitkä muut toimintaympäristön tekijät vaikuttavat myönteisesti lasten ja nuorten kasvuolojen kehittymiseen kunnassanne / seudulla?
- 2) Mitkä muut toimintaympäristön tekijät vaikuttavat kielteisesti lasten ja nuorten kasvuolojen kehittymiseen kunnassanne / seudulla?

2.4 Yhteenveto lasten ja nuorten kasvuympäristöstä

- 1) Minkälaiseksi arvioitte lasten ja nuorten kasvuympäristön yleisesti kunnassa / seudulla?
- 2) Miten ennakoitte kasvuympäristön muuttuvan?

Liite 3

OULUN SEUDUN KUNTIEN LASTENSUOJELUN SUUNNITELMIEN VALMISTELU-PROSESSI VUONNA 2009

Fokusryhmäkeskustelut kuntien poikkihallinnollisten valmisteluryhmien kanssa asiantuntijatiedon keräämiseksi

Fokusryhmäkeskustelut toteutettiin kaksi kertaa seudun ja Yli-Iin kunnissa, 1. kierros viikoilla 12 -13 ja 2. kierros viikoilla 16 -17.

Fokusryhmäkeskustelujen pääteemat olivat:

1. kierroksella Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tila tilastoaineiston valossa ja kasvuolot kunnassa
2. kierroksella Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät ja ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut kunnassa

2. fokusryhmäkeskustelun teemat ja teemarunko

1. Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät ja ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut kunnassa (= Lasten ja nuorten hyvinvointityö)

Teemarunko on samansisältöinen, jonka avulla kuntien yhdyshenkilöt koostivat ja arvioivat lasten ja nuorten hyvinvointityön nykytilannetta ja kehittämistarpeita. Fokusryhmäkeskustelun tavoitteena oli tiivistää kartoituksen esiin nostamia arvioita nykytilanteesta ja kiteyttää johtopäätökset tulevaa kehittämistä varten. Fokusryhmäkeskustelun "viitekehyksenä" toimi lastensuojelun kokonaisuutta (LsL) havainnollistava kuvio.

Lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttaminen	Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä	Lasten suojelutehtävä
<p>Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen</p> <p>Yhdyskuntasuunnittelu: arjen ympäristöjen toimivuus, turvallisuus, viihtyisyys ja virikkeellisyys</p> <p>Lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelut</p> <p>Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen</p> <p>Systemaattinen toimintatapa seuranta- ja arviointitiedon tuottamisesta ja käytöstä</p> <p>Lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollistaminen</p>	<p>Palvelujen kehittäminen vanhempien kasvatustehtävän tukemiseksi</p> <p>Vanhempien ja lasten hoidosta vastaavien tukeminen kasvatustehtävässä <u>yhteistyössä</u></p> <p>Lasten, nuorten ja perheiden erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tukitoimien järjestäminen</p> <p>Koulunkäynnin tukeminen: koulupsykologi- ja kuraattori- ja erityisopetuspalvelut</p> <p>Lasten huomioon ottaminen aikuisten palveluissa (mm. mielenterveys- ja päihdepalvelut)</p>	<p>Ehkäisevä lastensuojelu</p> <p>Lapsen ja perheen erityinen tukeminen kunnan peruspalveluissa</p> <p>Äitiys- ja lastenneuvolat, päivähoito, koulu, nuorisotyö terveydenhuolto, sosiaalihuolto</p> <p>Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu</p> <p>Lastensuojelutarpeen selvitys Avohuollon tukitoimet Lapsen kiireellinen sijoitus Huostaanotto Sijais- ja jälkihuollon järjestäminen</p>

1.1 Lasten ja nuorten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen

- 1) Miten ymmärrätte lasten ja nuorten yleisiin kasvuolosuhteisiin vaikuttamisen paikallisella tasolla?
- 2) Mitä tavoitteita, sisältöjä ja keinoja kunnassanne on lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi?
- 3) Millaisia käytäntöjä kunnassanne on lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamiseksi?
- 4) Millaisia käytäntöjä kunnassanne on lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollistamiseksi?

Johtopäätökset lasten ja nuorten yleisiin kasvuolosuhteisiin vaikuttamisesta

- 1) Mitkä asiat koette olevan kunnossa?
- 2) Missä asioissa koette olevan puutteita?
- 3) Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?

1.2 Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja palvelujen kehittäminen kasvatuksen tukemiseksi?

- 1) Miten ymmärrätte vanhempien tukemisen kasvatustehtävässä ja palvelujen kehittämisen kasvatuksen tukemiseksi?

- 2) Millaisia käytäntöjä kunnassanne on vanhempien ja lastenhoidosta vastaavien tukemiseksi kasvatustehtävässä?
- 3) Millaisia käytäntöjä kunnassanne on lasten, nuorten ja perheiden erityisen tuen tarpeen tunnistamisessa ja tukitoimien järjestämisessä?
- 4) Millaisia käytäntöjä kunnassanne on koulunkäynnin tukemisessa mm. koulupsykologin ja -kuraattorin palveluilla?
- 5) Millaisia käytäntöjä kunnassanne on lapsen huomioon ottamisessa aikuisten palveluissa (mm. mielenterveys- ja päihdepalvelut)?

Johtopäätökset vanhempien kasvatustehtävän tukemisesta ja palvelujen kehittämisestä kasvatuksen tukemiseksi?

- 1) Mitkä asiat koette olevan kunnossa?
- 2) Missä asioissa koette olevan puutteita?
- 3) Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?

3. Lasten suojelutehtävän toteuttaminen

3.1 Ehkäisevä lastensuojelu

- 1) Mitä ymmärrätte ehkäisevällä lastensuojelulla? Mitä ehkäisevä lastensuojelu on lastensuojelun eri tehtävä-alueilla (ks. kuvio)?
- 2) Mikä on ehkäisevän lastensuojelun asema kunnassanne ja miten se näkyy peruspalveluissa?
- 3) Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on äitiys- ja lastenneuvolapalveluissa? Entä muissa terveyspalveluissa?
- 4) Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on sosiaalihuoltolain mukaisissa sosiaalipalveluissa?
- 5) Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on päivähoitossa?
- 6) Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on opetuspalveluissa?
- 7) Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on nuorisotyössä?
- 8) Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on järjestöjen, seurakunnan ja poliisin toiminoissa?
- 9) Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on ehkäisevän lastensuojelun kokonaisuuden koordinoimiseksi sekä yhteistyön toimivuuden arvioimiseksi ja kehittämiseksi?

Johtopäätökset ehkäisevän lastensuojelun toteutumisesta, yhteistyön toimivuudesta ja kehittämistarpeista

- 1) Mitkä asiat koette olevan kunnossa?
- 2) Missä asioissa koette olevan puutteita?
- 3) Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?

3.2 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

- 1) Mitä ymmärrätte lapsi- ja perhekohtaisella (korjaavalla) lastensuojelulla? Mikä lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun asema on kuntanne lastensuojelun kokonaisuudessa?
- 2) Miten LsL:n mukainen lastensuojelutarpeen selvitys toteutetaan kunnassanne? Miten lain velvoittamat määräajat toteutuvat?
- 3) Mikä tilanne kunnassanne on LsL:n edellyttämien asiakassuunnitelmien ja dokumentoinnin suhteen?
- 4) Mitä lastensuojelun avohuollon tukitoimia kunnassanne on käytössä? Ovatko ne riittäviä ja vastaavatko en sisällöllisesti asiakkaiden tarpeita?
- 5) Miten lapsen kiireelliseen sijoitukseen ja huostaanottoon liittyvät prosessit toteutuvat kunnassanne? Entä lapsen osallisuus ja kuuleminen? Läheisverkoston kartoitus ja sukulaissijoitus?
- 6) Miten lapsen sijais- ja jälkihuolto on järjestetty kunnassanne?
- 7) Miten LsL:n edellyttämä sosiaalityöntekijöiden työn tukeminen toteutuu kunnassanne? Toimiiko kunnassanne moniammatillinen aisantuntijaryhmä? Onko sosiaalihuollon henkilöstön tehtävärakennesuositus otettu huomioon lastensuojelussa?
- 8) Mikä on kuntanne lastensuojelun henkilöstön lain edellyttämä pätevyys, riittävyys ja pysyvyys? Miten kunnassanne huolehditaan henkilöstön osaamisesta ja työn tukirakenteista?
- 9) Miten yhteistyö lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa toteutuu kunnassanne eri toimijoiden välillä?
- 10) Miten lastensuojelutyön johtaminen ja kehittäminen toteutetaan kunnassanne?

Johtopäätökset lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toteutumisesta ja kehittämistarpeista

- 1) Mitkä asiat koette olevan kunnossa?
- 2) Missä asioissa koette olevan puutteita?
- 3) Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?

Liite 4

**OULUN SEUDUN KUNTIEN LASTENSUOJELUN SUUNNITELMIEN VALMISTELU-
PROSESSI VUONNA 2009****Palvelukartoitus:****Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät ja ongelmia ehkäisevät toimet ja palvelut kunnassa**

Lasten ja nuorten hyvinvointia edistävien ja ongelmia ehkäisevien toimien ja palvelujen nykytilan tarkastelu jäsenettiin lastensuojelun perustehtävien mukaisesti kolmeen sisäl-
töalueeseen:

1. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen ja kasvuolojen kehittäminen
2. Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä
3. Lasten suojelutehtävä
 - ehkäisevä lastensuojelu
 - lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

Nykytilan tarkastelulla pyrittiin luomaan kuva

- kunnan toteuttamasta lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointipolitiikasta sekä
- kunnan lapsille, nuorille ja perheille tarjoaman palvelukokonaisuuden sisällöstä ja painotuksista, palvelujen toimivuudesta, vastaavuudesta, riittävydestä ja resurssien suhteessa lastensuojelun palvelutarpeeseen

Palvelujen nykytilan tarkastelun ensisijaisena tavoitteena oli tunnistaa sekä hyvin toimivien käytänteiden, prosessien ja rakenteiden että kehittämistä vaativien asioiden tunnistaminen. Palvelujen yksityiskohtainen kuvaaminen oli tarpeen vain, jos sillä katsottiin olevan olennaista merkitystä kokonaiskuvan luomisessa. Palvelukartoitukset toteutettiin kuntien yhdyshenkilöiden toimesta ja koordinoimana. Kerätyn tiedon pohjalta toteutettiin fokusryhmäkeskustelujen toinen kierros kuntien poikkihallinnollisissa asiantuntijaryhmissä. Lastensuojelun kehittämissyksikkö koosti kuntakohtaiset johtopäätökset arvioidessaan kunnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen nykytilan-
netta ja kehittämistarpeita.

Kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia edistäviä ja ongelmia ehkäiseviä toimia tarkasteltiin seuraavan jäsenyyksen avulla:

1. Lasten ja nuorten yleisiin kasvuoloihin vaikuttaminen		
Lyhyt kuvaus nykytilanteesta kuhunkin alakohtaan tähän sarakkeeseen (1.1-1.3)	Lyhyt arviointi kuhunkin alakohtaan (1.1-1.3): a) Mitkä asiat ovat kunnossa? Mitkä asiat ovat kehittyneet myönteisesti? b) Missä asioissa on puutteita? Mitkä asiat ovat kehittyneet kielteisesti?	Lyhyt esitys kehittämiskohteista kuhunkin alakohtaan (1.1-1.3): Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?
<i>1.1 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen</i> Mitä tavoitteita, sisältöjä ja keinoja tällä hetkellä kunnassa on lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi?		
<i>1.2 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen</i> Millaisia käytäntöjä kunnassa on tällä hetkellä lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamiseksi?		

<p><i>1.3 Lasten ja nuorten osallistuminen ja vaikuttaminen</i> Millaisia käytäntöjä kunnassa on tällä hetkellä lasten ja nuorten osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollistamiseksi?</p>		
<p>1. Johtopäätökset lasten ja nuorten yleisiin kasvuoloihin vaikuttamisesta</p>		

<p>2. Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä ja palvelujen kehittäminen tähän tehtävään liittyen</p>		
<p>Lyhyt kuvaus nykytilanteesta kuhunkin alakohtaan tähän sarakkeeseen (2.1-2.4)</p>	<p>Lyhyt arviointi kuhunkin alakohtaan (2.1-2.4) a) Mitkä asiat ovat kunnossa? Mitkä asiat ovat kehittyneet myönteisesti? b) Missä asioissa on puutteita? Mitkä asiat ovat kehittyneet kielteisesti?</p>	<p>Lyhyt esitys kehittämiskoh-teista kuhunkin alakohtaan (2.1-2.4) Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?</p>
<p><i>2.1 Millaisia käytäntöjä kunnassanne on vanhempien ja lastenhoidosta vastaavien tukemiseksi kasvatustehtävässä?</i></p>		
<p><i>2.2 Millaisia käytäntöjä kunnassanne on lasten, nuorten ja perheiden erityisen tuen tarpeen tunnistamisessa ja tukitoimien järjestämisessä?</i></p>		
<p><i>2.3 Millaisia käytäntöjä kunnassanne on koulunkäynnin tukemisessa mm. koulupsykologin ja -kuraattorin palveluilla?</i></p>		
<p><i>2.4 Millaisia käytäntöjä kunnassanne on lapsen huomioon ottamisessa aikuisten palveluissa (mm. mielenterveys- ja päihdepalvelut)?</i></p>		
<p>2. Johtopäätökset vanhempien kasvatustehtävän tukemisesta ja palvelujen kehittämisestä tähän tehtävään liittyen</p>		

<p>3. Lasten suojelutehtävän toteuttaminen</p>		
<p>3.1 Ehkäisevä lastensuojelu</p>		
<p>Lyhyt kuvaus nykytilanteesta kuhunkin alakohtaan tähän sarakkeeseen (3.1.1-3.1.9)</p>	<p>Lyhyt arviointi kuhunkin alakohtaan (3.1.1-3.1.9): a) Mitkä asiat ovat kunnossa? Mitkä asiat ovat kehittyneet myönteisesti? b) Missä asioissa on puutteita? Mitkä asiat ovat kehittyneet kielteisesti?</p>	<p>Lyhyt esitys kehittämiskoh-teista kuhunkin alakohtaan (3.1.1-3.1.9) : Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?</p>
<p><i>3.1.1 Mikä on ehkäisevän lastensuojelun asema kunnassanne ja miten se näkyy peruspalveluissa?</i></p>		
<p><i>3.1.2 Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on äitiys- ja lastenneuvolapalveluissa?</i></p>		

3.1.3 Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on muissa terveystalouksissa?		
3.1.4 Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on sosiaalihuoltolain mukaisissa sosiaalipalveluissa?		
3.1.5 Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on päivähoitossa?		
3.1.6 Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne opetuspalveluissa?		
3.1.7 Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne nuorisotyössä?		
3.1.8 Millaisia ehkäisevän lastensuojelun käytäntöjä kunnassanne on järjestöjen, seurakunnan ja poliisin toiminnoissa?		
3.1.9 Millaisia käytäntöjä kunnassanne on ehkäisevän lastensuojelun kokonaisuuden koordinoimiseksi sekä yhteistyön toimivuuden arvioimiseksi ja kehittämiseksi?		
3.1 Johtopäätökset ehkäisevän lastensuojelun toteutumisesta, yhteistyön toimivuudesta ja kehittämistarpeista		

3 Lasten suojelutehtävän toteuttaminen		
3.2 Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu		
Lyhyt kuvaus nykytilanteesta kuhunkin alakohtaan tähän sarakkeeseen (3.2.1-3.2.7)	Lyhyt arviointi kuhunkin alakohtaan (3.2.1-3.2.7): a) Mitkä asiat ovat kunnossa? Mitkä asiat ovat kehittyneet myönteisesti? b) Missä asioissa on puutteita? Mitkä asiat ovat kehittyneet kielteisesti?	Lyhyt esitys kehittämiskohteista kuhunkin alakohtaan (3.2.1-3.2.7) : Mihin asioihin pitäisi seuraavien vuosien aikana saada parannusta ja millä keinoin?
3.2.1 Mikä on lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun (korjaava) asema kuntanne lastensuojelun kokonaisuudessa?		
3.2.2 Miten LSL:n mukainen lastensuojelutarpeen selvitys toteutetaan kunnassanne? Miten lain velvoittamat määräajat toteutuvat?		
3.2.3 Mikä tilanne kunnassanne on LSL:n edellyttämien asiakassuunnitelmien ja dokumentoinnin suhteen?		
3.2.4 Mitä lastensuojelun avohuollon tukitoimia kunnassanne on käytössä? Ovatko ne riittäviä ja vastaavatko ne sisällöllisesti asiakkaiden tarpeita?		

<p>3.2.5 Miten lapsen kiireelliseen sijoitukseen ja huostaanottoon liittyvät prosessit toteutuvat kunnassanne? Entä lapsen osallisuus ja kuuleminen? Läheisverkoston ja sukulaissijoituksen kartoitus?</p>		
<p>3.2.6 Miten lapsen sijais- ja jälkihuolto on järjestetty kunnassanne?</p>		
<p>3.2.7 Miten LsL:n edellyttämä sosiaalityöntekijöiden työn tukeminen toteutuu kunnassanne? Toimiiko kunnassanne moniammatillinen asiantuntijaryhmä?</p>		
<p>3.2.8 Mikä on kuntanne lastensuojelun henkilöstön lain edellyttämä pätevyys, riittävyys ja pysyvyys? Miten kunnassanne huolehditaan henkilöstön osaamisesta ja työn tukirakenteista?</p>		
<p>3.2.9 Miten lastensuojelutyön johtaminen ja kehittäminen toteutetaan kunnassanne?</p>		
<p>3.2 Johtopäätökset lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun toteutumisesta ja kehittämistarpeista</p>		
<p></p>		

Liite 5

Taulukko 2. Kunnan väestökehityksen sekä lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvointiin vaikuttavien tekijöiden kuvaamisessa käytetyt indikaattorit

VÄESTÖKEHITYSTÄ KUVAAVAT INDIKAATTORIT	SOSIO-EKONOMISET INDIKAATTORIT	LASTENSUOJELUN JA MUUT INDIKAATTORIT
<ul style="list-style-type: none"> - Kunnan nettomuutto / 1000 asukasta - Lapsiperheet, %:a perheistä - Asuntokunnat, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias henkilö <p>Toteumat 1997 - 2008 ja ennusteet 2020 saakka seuraavista:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Väestömäärä - 0-6 -vuotiaat, %:a väestöstä - 7-15 -vuotiaat, %:a väestöstä - 16-24 -vuotiaat, %:a väestöstä - 25-64 -vuotiaat, %:a väestöstä - 65 vuotta täyttäneet %:a väestöstä - 0-6 -vuotiaiden lkm - 7-15 -vuotiaiden lkm - 16-24 -vuotiaiden lkm - Huoltosuhde, demografinen vuosina 1975 - 2040 	<ul style="list-style-type: none"> - Lapsiperheiden pienituloisuusaste - Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, %:a lapsiperheistä - Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, %:a kaikista lapsiasuntokunnista - Yksinhuoltajaperheet, %:a lapsiperheistä - Kunnan kustantamassa päivähoidossa olleet 1-6 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18-24 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Työttömät, %:a työvoimasta - Pitkäaikaistyöttömät, %:a työttömistä - Nuorisotyöttömät, %:a 15-24 -vuotiaasta työvoimasta 	<ul style="list-style-type: none"> - Huostassa olleet 0-17-vuotiaat viimeisimmän sijoitustiedon mukaan, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 0-17 -vuotiaita vuoden aikana, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17-vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 18-20 -vuotiaita, %:a vastaavanikäisestä väestöstä - Päihdesairauksien hoitajaksot 15-24 -vuotiailla / 1000 vastaavanikäistä - Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1000 asukasta - Päihdehuollon nettokustannukset euroa / asukas - Alkoholijuomien myynti asukasta kohti 100 %:n alkoholina litraa - Psykiatrian laitoshoidon potilaat / 1000 asukasta - 0-16 -vuotiaiden hoitopäivät psykiatrisessa laitoshoidossa / 1000 asukasta

Liite 6

Taulukko 3. Kempeleen kunnan demografiset ja sosio-ekonomiset indikaattoriarvot vv. 1997-2000-2007 sekä vastaavat Oulun seutukunnan aritmeettiset keskiarvot (SOTKANet)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Lapsiperheet, %:a perheistä				55,1	54,0	54,0	54,4	54,1	53,8	53,7	53,1	53,3
<i>Seudun keskiarvo</i>				51,3	50,8	50,5	50,2	50,4	50,0	49,9	49,7	-
Asuntokunnat, joissa on väh. yksi alle 18 -vuotias, %:a kaikista asuntokunnista				43,7	42,4	42,0	41,8	40,9	40,6	40,1	39,5	39,2
<i>Seudun keskiarvo</i>				37,3	36,4	36,0	35,7	35,8	35,6	35,3	35,2	-
Lapsiperheiden pienituloisuusaste	5,9	6,7	6,6	6,9	7,2	8,3	7,3	8,0	8,0	7,9	10,0	-
<i>Seudun keskiarvo</i>	7,3	8,6	9,5	10,3	11,8	11,4	12,4	12,5	13,6	15,6	15,6	-
Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, %:a lapsiperheistä	10,5	7,7	6,5	6,0	5,5	5,5	6,4	4,7	4,6	4,3	4,7	-
<i>Seudun keskiarvo</i>	12,5	10,4	9,7	9,2	9,1	8,9	8,5	8,0	7,8	6,9	6,1	-
Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, %:a kaikista lapsiasuntokunnista	36,3	35,1	33,5	33,2	30,7	30,2	27,9	26,6	25,7	24,7	25,4	24,1
<i>Seudun keskiarvo</i>	44,7	44,1	42,8	42,0	40,1	40,1	39,2	37,1	35,8	33,5	34,0	-
Yksinhuoltajaperheet, %:a lapsiperheistä				13,8	13,5	13,5	13,7	13,1	13,4	14,3	15,2	16,2
<i>Seudun keskiarvo</i>				13,3	13,3	12,8	13,1	13,0	12,9	12,8	12,7	-
Kunnan kustantamassa päivähoitossa olleet 1-6 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä				52,4	52,8	55,2	49,3	48,3	48,8	48,4	50,1	45,6
<i>Seudun keskiarvo</i>				46,3	43,3	44,2	44,0	41,7	42,4	38,8	42,5	-
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä	1,2	1,0	1,0	,7	,8	,8	,5	,6	,6	,6	,7	-
<i>Seudun keskiarvo</i>	1,6	1,4	1,3	1,3	1,3	1,4	1,3	1,0	1,1	,8	,9	-
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18-24 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä	2,1	1,6	1,5	,8	1,2	,9	1,7	1,3	1,3	1,3	1,9	-
<i>Seudun keskiarvo</i>	2,6	1,3	1,5	1,2	1,5	2,0	2,7	1,8	2,2	1,6	1,8	-
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 -vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä	9,5	10,8	11,7	10,7	11,4	10,6	10,0	9,0	9,5	10,3	10,1	9,2
<i>Seudun keskiarvo</i>	9,9	11,2	10,4	10,0	10,3	10,2	10,7	10,2	10,5	10,3	10,0	-
Työttömät, %:a työvoimasta	13,5	12,5	12,0	10,7	10,7	10,6	9,7	9,2	9,4	9,4	8,8	8,1
<i>Seudun keskiarvo</i>	15,3	14,1	12,9	11,8	11,9	11,6	11,3	11,0	10,7	10,2	9,3	-
Pitkäaikaistyöttömät, %:a työttömistä	31,9	32,1	28,7	28,5	27,1	25,9	23,6	24,2	23,5	24,9	23,3	23,3
<i>Seudun keskiarvo</i>	27,1	27,6	25,0	21,9	22,3	22,0	21,2	23,0	23,9	22,6	20,5	-
Nuoret työttömät, %:a 15-24 -v työvoimasta	22,0	18,0	17,8	15,4	16,6	17,0	16,4	15,6	17,1	16,1	13,8	13,5
<i>Seudun keskiarvo</i>	20,8	17,8	16,1	14,2	14,9	15,3	13,7	14,4	14,6	13,4	12,2	

Liite 7

Taulukko 4. Kempeleen kunnan lastensuojelun tarvetta kuvaavat indikaattoriarvot vv. 1997-1998-2007 sekä vastaavat Oulun seutukunnan aritmeettiset keskiarvot (SOTKANet)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Huostassa olleet 0-17-vuotiaat viimeisimmän sijoitustiedon mukaan, %:a vastaavanikäisestä väestöstä	,2	,2	,2	,1	,2		,2	,3	,3	,2	,3	0,4
<i>Seudun keskiarvo</i>	,2	,2	,2	,2	,3	,3	,4	,4	,4	,3	,4	-
Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 0-17-vuotiaita vuoden aikana, %:a vastaavanikäisestä väestöstä		,9	1,3	1,5	1,6	,4	,7	2,6	3,2	3,5	3,2	3,6
<i>Seudun keskiarvo</i>		2,1	2,2	2,3	2,3	2,3	2,6	3,1	3,5	3,5	3,6	-
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17-vuotiaat, %:a vastaavanikäisestä väestöstä	,2	,3	,3	,2	,3	,2	,4	,4	,4	,7	,5	0,9
<i>Seudun keskiarvo</i>	,5	,4	,4	,5	,7	,6	,5	,6	,6	,5	,6	-
Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä 18-20-vuotiaita, %:a vastaavanikäisestä väestöstä		,0		,9	,9	1,7	2,3	1,5	1,5	1,0	1,2	0,0
<i>Seudun keskiarvo</i>		,2	,6	,3	,7	,8	1,6	1,2	1,0	,7	1,2	-
Päihdesairauksien hoitokasot 15-24-vuotiailla / 1000 vastaavanikäistä	1,8	1,2	4,0	2,3	2,9	1,7	4,1	4,1	2,9	3,4	2,8	6,7
<i>Seudun keskiarvo</i>	1,6	1,9	3,6	1,7	2,1	2,5	2,8	1,9	2,4	1,5	2,8	-
Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1000 asukasta	,2	,0	,3	,1	,1	,6	,2	,2	,5	,7	,7	1,3
<i>Seudun keskiarvo</i>	1,1	,6	,6	,9	1,2	1,2	1,0	,8	1,4	1,2	,8	-
Päihdehuollon nettokustannukset euroa / asukas	2,1	1,3	2,5	1,5	1,6	4,4	2,6	2,6	1,7	6,2	5,8	10,7
<i>Seudun keskiarvo</i>	6,9	5,9	2,8	3,2	4,3	6,2	5,8	6,8	7,1	6,3	6,2	-
Alkoholijuomien myynti 100%:n alkoholina litraa/asukas	9,7	9,6	9,5	9,4	9,7	10,0	9,8	8,8	8,3	8,0	8,2	8,1
<i>Seudun keskiarvo</i>	4,7	4,7	4,7	4,8	4,9	4,9	4,9	5,1	5,2	5,2	5,3	-
Psykiatrian laitoshoidon potilaat /1000 asukasta	4,8	4,3	4,0	4,1	5,3	4,2	4,2	5,2	4,6	3,3	4,4	5,8
<i>seudun keskiarvo</i>	4,9	5,2	4,4	4,8	5,1	4,7	5,0	4,7	4,5	5,1	4,7	-
Hoitopäivät psykiatriassa laitoshoidossa 0-16 -vuotiaita / 1000 vastaavanikäistä	222,5	167,6	193,2	98,7	188,6	99,7	90,4	84,2	146,4	204,9	69,0	164,2
<i>Seudun keskiarvo</i>	56,8	73,4	75,1	89,0	74,2	61,6	93,2	87,7	65,4	121,0	86,1	-

Liite 8

Metodi kunnan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen ja ongelmien ehkäisemisen nykytilanteen ja kehittämistarpeiden arviointiin**ARVIOINNIN KOHTEET JA ARVIOINTITASOJEN KRITTEERIT****1. Lasten ja nuorten kasvuoloihin vaikuttaminen**1.1 Lapsinäkökulman huomioon ottaminen yhdyskuntasuunnittelussa

Taso 1: Lapsen/nuoren/lapsiperheen näkökulmaa ei oteta suoraan tai välillisesti huomioon yhdyskuntasuunnittelussa. Lausuntomenettely toteutuu satunnaisesti. Sosiaalisten ja terveydellisten vaikutusten arviointiin liittyvää osaamista ei ole kunnassa tai sitä ei osata hyödyntää.

Taso 2: Lapsen/nuoren/lapsiperheen näkökulma otetaan huomioon välillisesti sosiaali- ja terveyslautakunnan vakiintuneen lausuntomenettelyn muodossa. Sosiaalisten ja terveydellisten vaikutusten arviointiin liittyvää osaamista ei ole kunnassa tai sitä ei osata hyödyntää.

Taso 3: Lapsen/nuoren/lapsiperheen näkökulma otetaan systemaattisesti huomioon suunnittelussa. Asiakkaiden/kuntalaisten ja käyttäjien suora ja/tai välillinen vaikuttaminen on mahdollistettu. Osaamiseen perustuva, ennen päätöksentekoa tapahtuva sosiaalisten, terveydellisten ja lapsivaikutusten arviointi lausuntomenettelyineen on vakiintunut toimintatapa.

1.2 Lasten, nuorten ja lapsiperheiden peruspalveluista huolehtiminen

Taso 1: Lasten/nuorten/lapsiperheiden peruspalvelut ovat minimitasolla suhteessa lapsiväestön määrän kehitykseen ja palvelutarpeisiin. Palvelujen riittävydessä, saatavuudessa ja henkilöstön mitoituksessa on puutteita. Palvelutarpeita ei kyetä ennakoimaan.

Taso 2: Lasten/nuorten/lapsiperheiden peruspalvelujen tarpeisiin kyetään vastaamaan määrällisesti. Palvelujen sisällöllisessä kehittämisessä ja henkilöstön mitoituksessa on puutteita. Palvelutarpeita kyetään ennakoimaan, mutta se ei näy esimerkiksi henkilöstön mitoitukseseen.

Taso 3: Lasten/nuorten/lapsiperheiden peruspalvelut järjestetään määrällisesti ja sisällöllisesti suhteessa lapsiväestön palvelutarpeisiin. Palvelutarpeiden ennakointi, palvelujen riittävyys ja laatu sekä henkilöstön mitoitus ovat kunnassa.

1.3 Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen

Taso 1: Lasten ja nuorten hyvinvointia arvioidaan moniammatillisissa työryhmissä satunnaisesti kokemustietoon perustuen. Kouluterveyskyselyjä tehdään, mutta niiden tuloksia ei arvioida systemaattisesti toiminnan kehittämisen näkökulmasta. Kerätyllä tiedolla ei ole käytännön merkitystä.

Taso 2: Lasten ja nuorten hyvinvointia / hyvinvoinnin vajeita seurataan systemaattisesti esimerkiksi SotkaNetin indikaattoritietojen ja kouluterveyskyselyjen pohjalta. Seurantatietoa hyödynnetään palvelujen ja toiminnan kehittämisessä. Tiedolla on käytännön merkitystä.

Taso 3: Lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraaminen ja palvelujen kehittäminen perustuvat monipuoliseen ja systemaattiseen tiedon tuottamiseen, sen analysointiin ja hyödyntämiseen. Hyvinvointia koskevaa tietoa kerätään kuntalaisilta, palvelujen tuottajilta, tilastoista ja asiakastietojärjestelmistä.

1.4 Lasten ja nuorten osallisuus ja vaikuttaminen

Taso 1: Lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen edustuksellisia kanavia (esim. pikkuparlamentti, nuorisovaltuusto, oppilaskunnat) on olemassa, mutta ne jäävät muodolliselle tasolle ja toimivat satunnaisesti. Lapset ja nuoret eivät voi aidosti vaikuttaa tärkeiksi koemiinsa asioihin.

Taso 2: Lasten ja nuorten osallisuuden ja vaikuttamisen edustukselliset kanavat toimivat aktiivisesti ja säännöllisesti. Lapset ja nuoret voivat vaikuttaa niiden kautta tärkeiksi kokemiensa asioiden edistämiseen.

Taso 3: Tason 2 lisäksi osallisuus ja vaikuttaminen näkyvät sisäistyneinä periaatteina lasten ja nuorten kasvuyhteisöjen toimintakulttuurissa, mikä konkretisoituu arjen käytännöissä.

Kokonaisarviointi: Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen

2. Ehkäisevä lastensuojelu2.1 Ehkäisevän lastensuojelun riittävyys, sisältö ja yhteistyön toimivuus peruspalveluissa

Taso 1: Toimivia, lapsen, nuoren tai lapsiperheen tarpeeseen vastaavia, peruspalveluja ei nähdä ehkäisevinä palveluina. Ehkäisevää lastensuojelua tehdään satunnaisesti ja tapauskohtaisesti. Toimijoilla ei ole yhteistä ymmärrystä ehkäisevän lastensuojelun tavoitteista ja sisällöstä.

Taso 2: Riittävät ja toimivat peruspalvelut nähdään keskeisenä ehkäisevän työn edellytyksenä.

Kunnan nykytilanne		
1	2	3

1	2	3

Ehkäisevää lastensuojelua tehdään peruspalveluihin sisältyen säännöllisesti, kuitenkin lähinnä tapauskohtaisesti. Yhteistyön rakenteet ja käytännöt toimivat hyvin. Ehkäisevän lastensuojelun sisällöllisessä ja menetelmällisessä jäsentämisessä ja kohdentamisessa on puutteita.

Taso 3: Hyvin toimivat peruspalvelut nähdään parhaana mahdollisena ehkäisevänä työnä. Ehkäisevä lastensuojelu on tavoitteiltaan ja sisällöltään toimijoiden yhteisesti jäsentämä, arvioidavissa oleva, universaali ja kaikkia palveluja läpäisevä toimintatapa kunnassa. Sen avulla lasten ja perheiden tarpeisiin vastataan oikea-aikaisesti, sopivasti tukien ja elämäntilanteen pahenemista ehkäisten. Ehkäisevä työ painottuu selkeästi suhteessa korjaavaan työhön, mikä näkyy muun muassa henkilöstöresurssien kohdentamisessa.

2.2 Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä (yleinen ja räätälöity)

Taso 1: Vanhempien tukemista kasvatustehtävässä toteutetaan peruspalveluissa (neuvola, päivähoito, opetus, vapaa-aika) yleisellä tasolla erittelemättä tuen tarvetta ja sisältöä perheen elämäntilanteen ja lapsen ikävaiheiden mukaisesti. Työ kohdistuu pääasiassa alle kouluikäisten lasten vanhempiin.

Taso 2: Vanhempien tukemista kasvatustehtävässä toteutetaan kuten tasolla 1, mutta tukemisessa kohdistuu kaikkiin lapsen ikävaiheisiin.

Taso 3: Vanhempien tukemisen tarpeet on jäsennetty sisällöllisesti lapsen ikävaiheiden ja perheen elämäntilanteiden mukaisesti. Tukemisen muotoja, kuten taloudellista ja tiedollista tukea, arjen selviytymisessä ja vanhemmuuden taidoissa tukemista sekä vertaistukea, toteutetaan joustavasti lasten ikävaiheiden ja asiakkaan/asiakasryhmien tarpeiden mukaisesti. Universaalia ja tarveharkintaista periaatetta noudatetaan rinnakkain.

2.3 Lapsen ja perheen erityisen tuen tarpeen tunnistaminen ja tukitoimien järjestäminen

Taso 1: Lapsen ja perheen erityisen tuen tunnistaminen tapahtuu yksittäisen työntekijän ammatillisen osaamisen rajoissa. Tukitoimien välittömässä järjestämisessä on puutteita, mitkä johtuvat esimerkiksi palveluprosessin hiomattomuudesta, yhteistyön toimimattomuudesta tai tukitoimien/erityispalvelujen saatavuudesta.

Taso 2: Lapsen ja perheen erityisen tuen tunnistamisen menettelytavat ja jatkotoimenpiteet ovat yhtenäiset ja ne perustuvat moniammatilliseen ja ajantasaiseen osaamiseen. Tukitoimien välittömässä järjestämisessä on puutteita, mitkä johtuvat tukitoimien/erityispalvelujen saatavuudesta.

Taso 3: Lapsen ja perheen erityisen tuen tunnistamisen menettelytavat ovat yhtenäiset ja ne perustuvat moniammatilliseen ja ajantasaiseen osaamiseen. Asiakkaan tarpeista ja voimavaroista lähtevä palvelusuunnitelma sekä siihen sisältyvä palveluohjaus ja yhteistyö asiakkaan ja viranomaisten välillä toimii hyvin. Tukitoimet/erityispalvelut on mahdollista järjestää välittömästi.

2.4 Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa

Taso 1: Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa (esimerkiksi päihde- ja mielenterveyspalvelut, aikuissosiaalityö, vammaispalvelut, terveyspalvelut) on sattumanvaraista ja tapauskohtaista.

Taso 2: Aikuisten palvelujen työntekijät ovat saaneet koulutusta ja perehdytystä lapsen huomioon ottamiseen. Työotteen vakiinnuttamisessa on puutteita.

Taso 3: Lapsen huomioon ottaminen aikuisten palveluissa on vakiintunut toimintatapa, joka perustuu yhteisesti määriteltyihin sisällöllisiin ja eettisiin periaatteisiin.

Kokonaisarviointi: Ehkäisevä lastensuojelu

3. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

3.1 Lastensuojelutarpeen selvitykset

Taso 1: Lastensuojelutarpeen selvitykset tehdään minimitasolla ja viiveellä. Lastensuojelulain edellyttämät määräajat (7 arkipäivää, 3 kk) ja veloitteet selvityksen riittävästä laajuudesta ja yhteenvedosta eivät toteudu. Lisäksi ammatillisessa osaamisessa on puutteita.

Taso 2: Lastensuojelutarpeen selvitykset tehdään lain edellyttämässä määrääjoissa riittävässä laajuudessa ja riittävällä ammattitaidolla.

Taso 3: Lastensuojelutarpeen selvityksen tekeminen aloitetaan 7 arkipäivän kuluessa ilmoituksesta ja toteutetaan lain mukaisessa määrääjassa. Selvitys tehdään riittävässä laajuudessa ja riittävällä ammattitaidolla. Kaikista selvityksistä on laadittu yhteenvedot. Selvityksen johtaessa lastensuojelun asiakkuuteen lapsen ja perheen auttaminen käynnistyy välittömästi asiakassuunnitelman mukaisesti.

3.2 Asiakassuunnitelmaan perustuva tavoitteellinen, lapsilähtöinen ja dokumentoitu työote

Taso 1: Asiakassuunnitelmat tehdään minimitasolla tai kaikilla asiakkailla ei ole asiakassuunnitelmaa. Lastensuojelulain veloitteet toteutuvat muodollisesti, mutta suunnitelmat eivät toimi tavoitteellisen ja lapsilähtöisen lastensuojelun työvälineenä. Asiakassuunnitelmien tarkistamisessa ja dokumentoinnissa on puutteita.

1	2	3

Taso 2: Asiakassuunnitelmat tehdään lain velvoitteiden ja hengen mukaisesti. Suunnitelmat toimivat pääsääntöisesti tavoitteellisen ja lapsilähtöisen lastensuojelun työvälineenä, mutta siinä on vielä puutteita. Samoin asiakassuunnitelmien tarkistamisessa säännöllisin väliajoin ja dokumentoinnin sisällössä ja ajantasaisuudessa on puutteita.

Taso 3: Kaikilla asiakkailla on asiakassuunnitelma, joka täyttää lain velvoitteet sekä muodollisesti että sisällöllisesti. Ajantasaiset suunnitelmat toimivat aidosti tavoitteellisen, lapsilähtöisen ja dokumentoidun lastensuojelutyön työvälineenä.

3.3 Avohuollon tukitoimien riittävyys ja toimivuus suhteessa asiakkaiden tarpeisiin

Taso 1: Avohuollon tukitoimia on käytettävissä, mutta valikoima ja tarjonta ovat selkeästi puutteellisia suhteessa asiakkaiden tarpeisiin. Avohuollon tukitoimia ei kyetä järjestämään asiakkaiden elämäntilanteiden edellyttämässä ajassa.

Taso 2: Avohuollon tukitoimia on riittävästi saatavilla, mutta niiden soveltuvuudessa asiakkaiden erityyppisiin tarpeisiin on puutteita samoin kuin tukitoimien järjestämisessä.

Taso 3: Avohuollon tukitoimien valikoima on monipuolinen ja saatavuus riittävää. Uusia tukitoimia kehitetään ja räätälöidään asiakkaiden tarpeiden mukaisesti yhteistyössä kunnan toimijoiden ja palveluntuottajien kanssa.

3.4 Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu: lapsen osallisuus ja kuuleminen, läheisverkoston kartoitus ja sukulaissijoitus

Taso 1: Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu toteutetaan minimitasolla. Lapsen osallisuudessa ja kuulemisessa on puutteita. Läheisverkoston ja sukulasijoituksen mahdollisuuksia ei kartoiteta.

Taso 2: Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu toteutetaan lain velvoitteiden ja hengen mukaisesti. Lapsen kuuleminen on lasta osallistavaa. Läheisverkoston ja sukulasijoituksen kartoittamisessa on puutteita.

Taso 3: Kiireellisen sijoituksen ja huostaanoton valmistelu toteutetaan lain velvoitteiden ja hengen mukaisesti. Lapsen kuuleminen on lasta osallistavaa ja tukevaa. Läheisverkoston ja sukulasijoituksen mahdollisuudet kartoitetaan. Lasta tuetaan erityisen huolellisesti siirtymävaiheissa biologisilta vanhemmilta sijaisvanhemmille/sijaishuoltoon ja/tai päinvastoin. Vanhempien tukeminen sijoitus- ja huostaanottoprosesseissa toteutuu suunnitelmallisesti.

3.5 Sijaishuollon ja jälkihuollon järjestäminen

Taso 1: Sijais- ja jälkihuollon palvelut ovat puutteellisia. Sijaishuoltopaikkojen valinnalle ei yhtenäisiä kriteereitä, vaan valinnat toteutetaan tapauskohtaisesti. Perhehoidon mahdollisuuksia lasta sijoitettaessa ei arvioida tai perhehoitoa ei ole riittävästi saatavilla. Sijaishuoltopaikkojen valvonta on puutteellista. Lapsikohtainen työskentely sijaishuollon aikana on vähäistä. Lapsen ja nuoren henkilökohtaiset tapaamiset sosiaalityöntekijän kanssa eivät toteudu säännöllisesti. Huostaanotetun lapsen vanhemman asiakassuunnitelmat puuttuvat ja suunnitelmallinen työskentely biologisen perheen kanssa ei toteudu.

Taso 2: Lapsen tarpeen mukaisen sijoituspaikan järjestäminen ohjaa sijoitustyöskentelyä. Kunnalla on käytettävissä sijoituspaikkoja, mutta niiden valvonta ei ole ennakoivaa ja suunniteltua. Lapsikohtainen työskentely sijais- ja jälkihuollon aikana perustuu kerran vuodessa tarkistettavaan asiakassuunnitelmaan. Lapsen ja nuoren henkilökohtainen tapaaminen sosiaalityöntekijän kanssa toteutuu pääsääntöisesti kerran vuodessa.

Taso 3: Lapsen sijoituspaikan valinta perustuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Käytössä on riittävästi lapsen tarpeita vastaavia sijoituspaikkoja ja jälkihuollon tukitoimia nuorille. Jokaisen lapsen kohdalla on arvioitu perhehoidon mahdollisuus. Sijaishuoltopaikkojen valvonta toteutuu suunnitelmallisesti ja säännöllisesti. Sijais- ja jälkihuollossa olevien lasten asiakassuunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Lapselle ja nuorelle varataan aikaa sosiaalityöntekijän henkilökohtaisiin tapaamisiin. Sijoitetulle lapselle, biologiselle perheelle ja sijaishuollon toimijoille tarjotaan aktiivisesti tukea heidän tarpeidensa mukaisesti. Sijais- ja jälkihuollon palveluita kehitetään aktiivisesti ja suunnitelmallisesti yhteistyössä kunnan toimijoiden ja palveluntuottajien kanssa.

Kokonaisarviointi: Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

4. Henkilöstöresurssit

4.1 Henkilöstön riittävyys peruspalveluissa

Taso 1: Peruspalvelujen henkilöstö on mitoitettu minimitasolle, mikä ilmenee toistuvina jonoina ja palvelujen rajoittamisena. Asiakasmääriin ja palvelutarpeisiin nähden henkilöstö on alimitoitettu erityisesti lapsiperheiden kotipalvelussa (perhetyössä), neuvoloissa, kouluterveydenhuollossa ja oppilashuollossa.

Taso 2: Peruspalvelujen henkilöstön mitoituksessa suhteessa asiakasmääriin ja palvelutarpeisiin on selviä vajeita, mikä näkyy ajoittaisina jonoina ja palvelujen viivästyminenä.

Taso 3: Peruspalvelujen henkilöstö on mitoitettu niin, että palvelutarpeisiin voidaan vastata viivytyksettä ja asiakkaiden kokemana palvelujen laatu on hyvä. Henkilöstön mitoituksen perus-

1	2	3

teena käytetään paikallista tietoa asiakasmääristä ja palvelutarpeista sekä valtakunnallisia suosituksia.

4.2 Henkilöstön riittävyys ehkäisevässä lastensuojelussa

Taso 1: Henkilöstön työpanosta ehkäisevään lastensuojeluun on kohdennettavissa vain satunnaisesti ja tapauskohtaisesti. Henkilöstöresurssit on sidottu akuuttiin asiakastyöhön ja korjaa-vaan työhön.

Taso 2: Ehkäisevän lastensuojelun sisältöjä ja rakenteita kehitetään osana perustyötä, mutta henkilöstöresurssien riittävä kohdentaminen ehkäisevään työhön ei ole nykyisissä puitteissa mahdollista.

Taso 3: Ehkäisevä lastensuojelu muodostaa selkeän sisällöllisen tehtäväalueen, jonka toteuttamiseen ja kehittämiseen on osoitettu tietty osuus (noin 30%) peruspalvelujen henkilöstön työajasta. Painopistettä siirretään asteittain (3-5 v) korjaavasta työstä ehkäisevään työhön, mikä näkyy suunnitelmallisena henkilöstöresurssin (ohjaus ja tuki, perhetyö) lisäyksenä pelkästään ehkäisevään lastensuojeluun.

4.3 Henkilöstön riittävyys, pätevyys ja pysyvyys lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa

Taso 1: Lastensuojelutyön henkilöstöresurssit on mitoitettu minimitasolle suhteessa asiakkaiden määrään ja tarpeisiin. Henkilöstön vaihtuvuus (työsuhteen kesto alle 2 v) on suurta ja lain mukaisissa pätevyyksissä on puutteita.

Taso 2: Lastensuojelutyön henkilöstön vaihtuvuus on vähäistä ja työntekijöillä on lain mukaiset pätevyudet. Henkilöstöresurssien riittävyudessa on ajoittaisia ongelmia, mikä vaikeuttaa lain velvoittamissa määrärajoissa pysymistä.

Taso 3: Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun henkilöstöä on asiakasmääriin ja tarpeisiin suhteutettuna riittävästi tavoitteellisen, lapsilähtöisen ja dokumentoidun työn toteuttamiseen. Kunnan lastensuojelutyötä tehdään pitkäjänteisesti pätevän ja pysyvän henkilöstön voimin. Lastensuojelun (/sosiaalihuollon) tehtävärakenteet on uudistettu STM:n suositusten mukaisesti.

4.4 Lastensuojelutyön tukirakenteet: moniammatillinen asiantuntijaryhmä, esimiestyö, osaamisen ylläpitäminen ja työnohjaus

Taso 1: Lastensuojelutyötä tehdään yksittäisen työntekijän työorientaatioton varassa. Osaamista ylläpitävät ja kehittävät kollegiaaliset tukirakenteet (esimiestuki, tiimityö, työnohjaus, koulutus) ovat puutteellisia. Lain edellyttämän moniammatillisen asiantuntijaryhmän palvelut ovat käytössä.

Taso 2: Lastensuojelutyön kollegiaaliset tukirakenteet toimivat ja niitä hyödynnetään pääsääntöisesti hyvin samoin kuin moniammatillisen asiantuntijaryhmän palveluja. Työn pitkäjänteiseen kehittämiseen ei ole ajallisia tai muita mahdollisuuksia.

Taso 3: Lastensuojelutyön kollegiaaliset tukirakenteet toimivat ja niitä hyödynnetään aktiivisesti samoin kuin moniammatillisen asiantuntijaryhmän palveluja. Kehittäminen on olennainen osa työtä, jota työntekijät ja esimiehet yhdessä toteuttavat pitkäjänteisesti. Osaamisen ja työn kehittämisessä yhdistetään kokemuksellista, teoreettista ja tutkimuksellista tietoa.

Kokonaisarviointi: Henkilöstöresurssit

LASTENSUOJELUN SUUNNITELMAN STRATEGIAN SISÄLTÖALUEET OULUN SEUDULLA

■ = Seudullisesti toteutettavat strategian sisällöt ja tavoitteet □ = Kuntakohtaisesti täsmennettävät tavoitteet Liite 9 Kuvio 13

1. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia koskevan tiedon tuottaminen, analysointi ja hyödyntäminen lastensuojelun kehittämisessä

- 1.1 Seudullisen tiedontuotannon järjestelmän luominen: a) tilastollisen tiedon, b) kansalaisilta koottavan tiedon, c) palveluntuottajan tiedon ja d) asiakastietojärjestelmien tiedon yhdistäminen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia koskevan kokonaiskuvan luomiseksi ja tiedon hyödyntämiseksi

2. Lasten ja nuorten kasvuolosuhteisiin vaikuttaminen

- 2.1 Lapsinäkökulman huomioonottaminen maankäytön, asuinalueiden, rakennusten ja kasvuympäristöjen suunnittelussa sekä palvelujen järjestämisessä
 2.2 Lapsivaikutusten arvioinnin kehittäminen
 2.3 Lasten, nuorten ja vanhempien osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien parantaminen
 2.4 Kunnan konkretisoimat / lisäämät tavoitteet

3. Ehkäisevä lastensuojelu

- 3.1 Ehkäisevän lastensuojelun käsitteellinen, sisällöllinen ja menetelmällinen vahvistaminen: ehkäisevän työn kohteiden, toimijoiden ja yhteisten toimintamallien jäsentäminen sekä resurssien arviointi suhteessa palvelutarpeisiin ja painopisteen siirtämiseen ehkäisevään työhön
 3.2 Vanhempien tukeminen kasvatustehtävässä: tuen tarpeen jäsentäminen ja kohdentaminen perheen elämäntilanteen ja lasten iän mukaan
 3.3 Toimintamallien luominen erityisen tuen tarpeen tunnistamiseksi ja järjestämiseksi
 3.4 Kunnan konkretisoimat / lisäämät tavoitteet

4. Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu

- 4.1 Lastensuojelun tarpeiden tunnistamisen kehittäminen (vrt sisältöalue 1)
 4.2 Lastensuojelun sisällöllinen kehittäminen LsL:n hengen ja velvoitteiden mukaisesti
 4.3 Lastensuojelun tehtävärakenteiden uudistaminen, resurssien arviointi ja kohdentaminen (Stm:n suositukset)
 4.4 Monitoimijaisen yhteistyön kehittäminen kuntien, kolmannen ja yksityisen sektorin välillä
 4.5 Kunnan konkretisoimat / lisäämät tavoitteet

5. Osaaminen ja työn tukirakenteet

Kunnan konkretisoimat tavoitteet ja toimenpiteet

6. Seuranta- ja arviointijärjestelmä